

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

**Zhodnocení významu přeshraniční spolupráce v rámci
politiky soudržnosti**

Bc. Jana Coubalová

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Jana Coubalová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Zhnocení významu přeshraniční spolupráce v rámci politiky soudržnosti

Název anglicky

Evaluation of the importance of cross-border cooperation in cohesion policy

Cíle práce

Cílem diplomové práce je charakterizovat a zhodnotit význam a přínos přeshraniční spolupráce v rámci České republiky. Práce je primárně zaměřena na projekty v rámci přeshraniční spolupráce mezi Českou republikou a Svobodným státem Sasko, Českou republikou a Svobodným státem Bavorsko za období 2007-2013. Vybrané projekty budou zhodnoceny s ohledem na úspěšnost jejich realizace a splnění predikovaných cílů. Současně bude provedeno porovnání s novým programovým obdobím 2014-2020 a s očekávaným přínosem pro rozvoj regionu.

Metodika

Diplomová práce analyzuje význam přeshraniční spolupráce ve vybrané oblasti při naplňování cílů ekonomické a sociální soudržnosti.

Ke zpracování teoretických východisek bude použita technika studia dokumentů odborné povahy a sekundární analýzy dat. V dalším kroku bude zpracována SWOT analýza vycházející z faktorů ovlivňujících možnosti a limity přeshraniční spolupráce.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

regionální politika, euroregion, strukturální fondy, přeshraniční spolupráce

Doporučené zdroje informací

- Dokoupil, Jaroslav et al. Euroregion Šumava/Bayerischer Wald-Unterer Inn/Mühlviertel. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 185 s. ISBN 978-80-7380-404-6.
- JEŘÁBEK, M. – HAVLÍČEK, T. – DOKOUPIL, J. České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování?. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1051-3.
- NOVÝ, I. – SCHROLL-MACHL, S. Spolupráce přes hranice kultur. Praha: Management Press, 2005. ISBN 80-7261-121-6.
- PEKOVÁ J., PILNÝ J. 2002: Veřejná správa a finance veřejného sektoru. Praha. ASPI Publishing
- WOKOUN, R. – MATES, P. Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy. Praha: Prospektrum, 2001. ISBN 80-7175-100-6.
- WOKOUN, R. Regionální rozvoj : východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.
- WOKOUN, R. Základy regionálních věd a veřejné správy. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-304-9.
- ZICH, F. Člověk v pohraničí : výzkum přeshraničních vlivů působících na obyvatele pohraničí ČR. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2006. ISBN 80-7044-836-9.

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Karel Tomšík, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 4. 3. 2019

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 5. 3. 2019

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 25. 10. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Zhodnocení významu přeshraniční spolupráce v rámci politiky soudržnosti" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 28. 11. 2019 _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. Karlu Tomšíkovi PhD., za odborné vedení a cenné rady při psaní této diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala za odborné informace Ing. Josefu Židovi a Ing. Tomáši Fialovi z Odboru evropské územní spolupráce - Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.

Zhodnocení významu přeshraniční spolupráce v rámci politiky soudržnosti

Abstrakt

Cílem diplomové práce je charakterizovat a zhodnotit význam a přínos přeshraniční spolupráce v rámci České republiky. Práce je primárně zaměřena na projekty v rámci přeshraniční spolupráce mezi Českou republikou a Svobodným státem Sasko, Českou republikou a Svobodným státem Bavorsko za období 2007-2013. Vybrané projekty budou zhodnoceny s ohledem na úspěšnost jejich realizace a splnění predikovaných cílů. Současně bude provedeno porovnání s novým programovým obdobím 2014-2020 a s očekávaným přínosem pro rozvoj regionu.

Diplomová práce analyzuje význam přeshraniční spolupráce ve vybrané oblasti při naplňování cílů ekonomické a sociální soudržnosti. Ke zpracování teoretických východisek bude použita technika studia dokumentů odborné povahy a sekundární analýzy dat. V dalším kroku bude zpracována SWOT analýza vycházející z faktorů ovlivňujících možnosti a limity přeshraniční spolupráce.

Klíčová slova: regionální politika, euroregion, přeshraniční spolupráce, strukturální fondy

Assessing the importance of cross-border cooperation within cohesion policy

Abstract

The aim of this diploma thesis is to characterize and evaluate the importance and benefits of cross-border cooperation within the Czech Republic. The work is primarily focused on cross-border projects between the Czech Republic and the Free State of Saxony, the Czech Republic and the Free State of Bavaria for the period 2007-2013. The selected projects will be evaluated with respect to the success of the implementation and fulfillment of the predicted objectives. At the same time, a comparison will be made with the new 2014-2020 programming period and the expected contribution to the region's development.

This diploma thesis analyzes the importance of cross-border cooperation in the selected area in fulfilling the objectives of economic and social cohesion. For the elaboration of the theoretical bases, the technique of studying documents of professional nature and secondary data analysis will be used. The next step will be a SWOT analysis based on factors influencing the possibilities and limits of cross-border cooperation.

Keywords: regional policy, euroregion, cross-border cooperation, structural funds

Obsah

1 Úvod	12
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Teoretická východiska	15
3.1 Politika soudržnosti.....	15
3.1.1 Vznik a vývoj politiky soudržnosti v EU.....	16
3.1.1.1 Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF).....	21
3.1.1.2 Evropský sociální fond (ESF).....	21
3.1.1.2.1 Fond soudržnosti (CF).....	22
3.1.1.2.2 Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD).....	22
3.1.1.2.3 Evropský námořní a rybářský fond (EMFF)	22
3.1.3 Strategie Evropa 2020.....	23
3.1.4 Principy politiky soudržnosti	25
3.1.5 Úrovně regionální politiky.....	26
3.2 Legislativní rámec regionální politiky EU.....	27
3.3 Politika soudržnosti – historie a vývoj v České republice	30
3.4 Legislativní rámec regionální politiky ČR.....	31
3.5 Územní spolupráce ČR	32
3.5.1 Přeshraniční spolupráce - vznik a historie	33
3.5.2 Národní strategický referenční rámec (NSRR).....	34
3.5.3 Realizace přeshraniční spolupráce v ČR	34
3.6 Regionalizace, region.....	35
3.6.1 Rozdělení dle NUTS.....	36
3.6.2 Hranice.....	39
3.6.3 Aktéři regionální politiky.....	40
4 Vlastní práce	42
4.1 Charakteristika území – základní rozdělení	42
4.2 Region soudržnosti Severozápad	43
4.2.1 Poloha a administrativní členění.....	43
4.2.2 Struktura osídlení a demografické údaje	44
4.2.3 Hospodářství regionu – struktura ekonomické základny.....	46
4.2.4 Životní prostředí	47
4.2.5 Regionální disparity	50
4.2.6 Karlovarský kraj	53

4.2.6.1	Poloha a administrativní členění	53
4.2.6.2	Struktura osídlení a demografické údaje	53
4.2.6.3	Hospodářství kraje	54
4.2.7	Ústecký kraj	56
4.2.7.1	Poloha a administrativní členění	56
4.2.7.2	Struktura obyvatel a demografické údaje	56
4.2.7.3	Hospodářství kraje	57
4.3	SWOT analýzy obecných podmínek regionu Severozápad	59
4.4	Program Cíl 3/Ziel3 Česká republika- Svobodný stát Sasko	62
4.4.1	Právní základ	63
4.4.2	Dotační území	63
4.4.3	Cíle programu	65
4.4.4	Zdroje financování programu a čerpání prostředků	65
4.5	Region soudržnosti Jihozápad	73
4.5.1	Poloha a administrativní členění	73
4.5.2	Struktura osídlení a demografické údaje	74
4.5.3	Hospodářství regionu - struktura ekonomické základny	75
4.5.4	Životní prostředí	77
4.5.5	Regionální disparity	79
4.5.6	Plzeňský kraj	80
4.5.6.1	Poloha a administrativní členění	80
4.5.6.2	Struktura obyvatel a demografické údaje	81
4.5.6.3	Hospodářství kraje	81
4.5.7	Jihočeský kraj	83
4.5.7.1	Poloha a administrativní členění	83
4.5.7.2	Struktura obyvatel a demografické údaje	83
4.5.7.3	Hospodářství kraje	84
4.5.8	SWOT	86
4.6	Program Cíl3/Ziel3 Česká republika – Svobodný stát Bavorsko 2007-2013 ..	88
4.6.1	Dotační území	88
4.6.2	Cíle programu	90
4.6.3	Zdroje financování programu a čerpání prostředků	92
4.6.4	Programové období 2014-2020	94
5	Zhodnocení	97
6	Závěr	103
7	Seznam použitých zdrojů	104

8 Přílohy 110

Seznam obrázků

Obrázek 1: Správní rozdělení ČR NUTS 2.....	38
Obrázek 2: Mapa euroregionů ČR.....	43
Obrázek 3: Dotační území přeshraniční spolupráce ČR-Sasko.....	64
Obrázek 4: Dotační území přeshraniční spolupráce ČR-Bavorsko.....	89
Obrázek 5: Jezero Matylda – Mostecko.....	110
Obrázek 6: Měsíční krajina na Mostecku, památka UNESCO.....	110
Obrázek 7: Holašovice, selské baroko, památka UNESCO, Jihočeský kraj.....	111
Obrázek 8: Rys obecný na Šumavě.....	111

Seznam grafů

Graf 1: Finanční podíl politiky soudržnosti 1988-2013.....	20
Graf 2: Finanční podíl politiky soudržnosti 1988-2013.....	29
Graf 3: Vývoj HDP regionu soudržnosti Severozápad v období 2013-2017.....	46
Graf 4: Vývoj stavu emisí v období 2008-2017 – RS Severozápad.....	48
Graf 5: Vývoj investic na ochranu ŽP 2013-2017 - Severozápad.....	49
Graf 6: Vývoj počtu projektů dle PO za období 2007-2014.....	68
Graf 7: Vývoj HDP regionu soudržnosti Severozápad v období 2013-2017.....	76
Graf 8: Vývoj stavu emisí v regionu soudržnosti Jihozápad v období 2018-2017.....	78
Graf 9: Vývoj investic na ochranu ŽP 2013-2017 - Jihozápad.....	79

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozdělení dle CZ-NUTS.....	37
Tabulka 2: Ekonomické subjekty RS Severozápad – srovnání 2017-2013.....	47
Tabulka 3: SWOT analýza regionu soudržnosti Severozápad.....	60
Tabulka 4: Rozdělení projektů dle stavů zpracování (v tis. eur).....	70
Tabulka 5: Průměrná výše čerpaných prostředků na obyvatele dotačního území (v eur) ...	73
Tabulka 6: Ekonomické subjekty RS Jihozápad – srovnání 2017-2013.....	77
Tabulka 7: SWOT analýza regionu soudržnosti Jihozápad.....	86
Tabulka 8: Průměrná výše čerpaných prostředků na obyvatele dotačního území (v eur) ...	94

Seznam použitých zkratk

CF	Fond soudržnosti
CRR	Centrum regionálního rozvoje ČR
ČR	Česká republika
EAFRD	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EAGGF	Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond
EMFF	Evropský námořní a rybářský fond
ERDF	Evropský fond pro regionální rozvoj
ES	Evropské společenství
ESF	Evropské strukturální fondy
ESIF	Evropské strukturální a investiční fondy
EU	Evropská unie
EUS	Evropská územní spolupráce
HDP	Hrubý domácí produkt
HND	Hrubý národní důchod
JEA	Jednotný evropský akt
LAU	Local Administrative Units
MAS	Místní akční skupiny
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
NUTS	Nomenclature Units for Territorial Statistic
OP	Operační program
PCO	Pověřený certifikační orgán
PHARE	Poland and Hungary: Action for the Restructuring of the Economy
PS	Přeshraniční spolupráce
SF	Sociální fond
SRN	Spolková republika Německo
TENT-T	Trans European Transport Network
USC	Územní samosprávné celky

1 Úvod

Tato diplomová práce je zaměřena na zhodnocení významu a celkového přínosu přeshraniční spolupráce v rámci České republiky. Konkrétně se jedná o projekty v rámci přeshraniční spolupráce mezi Českou republikou a Svobodným státem Sasko a Svobodným státem Bavorsko. Projekty jsou hodnoceny porovnáním programového období 2007-2013 a predikovanými výsledky v období 2014 - 2020 z pohledu alokace prostředků, počtu předložených a schválených projektů, konečné realizace těchto projektů a celkového dopadu na rozvoj regionu. Práce by měla přispět k lepšímu vyhodnocení dopadu přeshraniční spolupráce na rozvoj daného regionu, dále by měl být zohledněn přínos realizovaných projektů z hlediska potenciálu v oblastech souvisejících s ekonomickým a sociálním rozvojem, udržitelností životního prostředí a zachování přírodních podmínek nebo z hlediska rozvoje ekologické výchovy a osvěty.

V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy, jejich stručná charakteristika nejen obecná, ale i v návaznosti na zpracovávané téma. Jedná se v první řadě o terminologickou definici principů regionální politiky včetně jejich nástrojů, klasifikace a cílů, dále pak se jedná o legislativní implementaci těchto atributů do politik členských států EU a především ČR. Stručně jsou charakterizovány jednotlivé formy přeshraniční spolupráce, jejich historický vývoj a zaměření. V této části práce jsou využity informace z odborné literatury a ostatních dostupných zdrojů.

Praktická část práce je zaměřena již na konkrétní programy přeshraniční spolupráce v dotačních oblastech. Posuzováno je území Karlovarského kraje a Ústeckého kraje ve vazbě na území Svobodného státu Sasko. Dále je hodnoceno území Svobodného státu Bavorsko a území České republiky zahrnující mimo Karlovarského kraje i kraj Jihočeský a Plzeňský. Pomocí srovnání dostupných dat je sledován vývoj zájmu o projekty v obou programových obdobích, zda realizované projekty splnily očekávání příjemců a naplnily hlavní cíl, tj. přispěly k rozvoji regionu a jeho potenciálu v rámci politiky soudržnosti. Zpracovaná SWOT analýza umožňuje zhodnocení přínosů nebo naopak nedostatků v realizovaných aktivitách a následné doporučení a náměty na další zaměření budoucích projektů.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je zhodnocení vlivu evropské politiky soudržnosti ve zvoleném regionu, jejího významu a očekávaného přínosu pro rozvoj potenciálu vybrané oblasti a to z hlediska analýzy projektů přeshraniční spolupráce. Cíleně jsou voleny projekty přeshraniční spolupráce zaměřené na dotační oblasti Česká republika – Svobodný stát Sasko a Česká republika - Svobodný stát Bavorsko.

Celkové zpracování problematiky by mělo ve svém výsledku přinést zhodnocení programové období 2007-2013 z hlediska alokace prostředků, počtu zadaných, realizovaných projektů a současně porovnat tato kritéria s dosavadními informacemi vztahujícími se k probíhajícím programovém období 2014-2020. Výstupem by mělo být zhodnocení vývoje přeshraniční spolupráce ve sledovaném období na území příhraničních regionů včetně posouzení dopadů těchto aktivit v oblasti regionálního rozvoje z pohledu České republiky. Jaké přínosy je možné reálně definovat a zda záměr regionu byl alespoň zčásti splněn, nebo zda projekty neměly vliv na rozvoj sledovaných lokalit.

2.2 Metodika

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části bude pro zpracování teoretických východisek využita technika studia dokumentů odborné povahy a sekundární analýzy dat.

Relevantní informace pro hodnocení vybraných ukazatelů budou získány formou studia odborné literatury, sběrem dat z databází žadatelů a příjemců podpory a sběrem dat získaných z veřejných databází. Vyhodnocení bude provedeno formou srovnávání dat. Pro možnost posouzení budou data hodnocena nejen z hlediska realizace projektů, ale také z hlediska jejich úspěšnosti a možného potenciálu v následujících obdobích.

V praktické části bude použita metoda komparace. Součástí práce je i SWOT analýza hodnocených území založená na faktorech v oblasti regionálního rozvoje dotačních oblastí.

Především jsou zohledněny faktory ekonomického a sociálního rozvoje, regionální konkurenceschopnosti a územní soudržnosti.

V práci by měl být ověřen předpoklad, zda projekty zaměřené na oblast životního prostředí realizované v období 2007-2013 v rámci přeshraniční spolupráce Česká republika - Svobodný stát Bavorsko a Česká republika – Svobodný stát Sasko, měly pozitivní dopad na život v regionech, jak z hlediska ekonomického, tak i z hlediska sociálního. Dále by měly být ověřeny presumpce pokračování těchto tendencí i v novém období, nebo zda změna priorit, výše alokace prostředků určená na projekty v novém období nebo administrativní náročnost schvalovacího procesu, ovlivnily negativně zájem potenciálních předkladatelů žádostí o podporu z prostředků fondů EU.

3 Teoretická východiska

3.1 Politika soudržnosti

„Regionální politiku lze obecně definovat jako soubor cílů, opatření a nástrojů vedoucích ke snižování příliš velkých rozdílů v socioekonomické úrovni jednotlivých regionů. Regionální politika se tedy pokouší napravit určité prostorové důsledky volné tržní ekonomiky ve smyslu dosažení dvou vzájemně závislých cílů: ekonomického růstu a zlepšení sociálního rozdělení. Regionální politika pak představuje všechny veřejné intervence, které vedou ke zlepšení geografického rozdělení ekonomických činností.“
(Mates, Wokoun, 2001, s. 115)

Regionální politika, tedy politika hospodářské, sociální a územní soudržnosti, bývá také nazývána kohezní politikou. V rámci společenství států Evropské unie je jejím základním cílem podpora rozvoje problémových regionů, eliminace a snižování disparit mezi jednotlivými státy a regiony. Základním principem je solidarita bohatších států se státy chudšími a méně rozvinutými. Vychází z předpokladu, že chudší a méně rozvinuté oblasti nejsou vlastními silami schopny plně realizovat náročné strukturální změny i další efektivní opatření, kterými by zvrátily faktory omezující jejich vyváženější regionální rozvoj.

Koncepční podpora je primárně poskytována zejména těm regionům, které jsou strukturálními změnami zasažené a zatížené. Politika soudržnosti vychází z předpokladu, že podpora konkurenceschopnosti v různých odvětvích se jeví z pohledu národního hospodářství daleko smysluplnější, než protekcionistická opatření či poskytování dotací odvětvím nebo subjektům a stěžejním cílem je tedy nejen snižování disparit mezi regiony, ale především také posílení celostátní výkonnosti ve všech regionech pomocí efektivní alokace dostupných regionálních i národních zdrojů a tím podpořit dosažení maximální efektivnosti celého národního hospodářství. (Mates, Wokoun, 2001, s. 116)

Cíle kohezní politiky jsou motivovány nejen sociálními a ekonomickými zájmy společnosti, ale také zájmy politickými a v posledních letech také stále více zájmy ekologickými. Objemem prostředků, které společenství evropských států vynakládá na oblast politiky soudržnosti, se jedná o druhou největší oblast investic a výdajů EU,

prvenství patří společné zemědělské politice. V podmínkách evropského regionu se do aktivit směřujících ke snížení disparit zapojily postupně všechny členské země Evropské unie a principy regionální politiky zapracovaly do koncepcí svých národních politik. (Mates, Wokoun, 2001, s. 117)

Společná regionální politika je projevem určité solidarity na úrovni EU a především má nezastupitelný význam při posilování soudržnosti a společné identity. Fungující regionální politika na nadnárodní úrovni je ve světě ojedinělá (viz. Evropa regionu, Evropské fondy, Ex-ante Evaluation, Ex-post Evaluation, Mid-term-Evaluation, LEADER, Strukturální politika Evropské unie, Strukturální fondy Evropské unie, Politika prostorového usprádaní Evropy, Výbor regionu.“ (Mates, Wokoun, 2001, s. 117)

3.1.1 Vznik a vývoj politiky soudržnosti v EU

První známky regionalismu je možné datovat do počátku 20. století, do doby, kdy se jednotlivé menší územní celky snažily o sebeurčení a kulturní a sociální vymezení. Vznik nových národních států v období po ukončení první světové války a události spojené s nástupem hospodářské krize přispěly výraznou měrou k vývoji regionálního rozvoje jako takového, především v období 30. let 20. století. Dalším výrazným předělem v historii vývoje regionálního rozvoje je období po druhé světové válce. (Krejčí a kol., 2010, s. 7)

V poválečném období se regionální politika se ještě výrazněji dostává do popředí zájmu evropských států zejména v souvislosti s potřebou obnovy hospodářství jednotlivých států, s nastupujícím rozmachem industrializace nezbytné pro rozvoj průmyslu a na něj navazujících odvětví a oborů. Základním mezníkem pro rozvoj kohezní politiky byl rok 1957, kdy byla podepsána Římská smlouva jako zakládající dokument Evropského hospodářského společenství a určeny obecné cíle pro dosažení trvalého a harmonického rozvoje. Snahy společenství byly zaměřené na vytvoření společného trhu, podporu ekonomických činností, zajištění zaměstnanosti, ale také na oblast sociální, oblast ochrany životního prostředí, oblast zvyšování životní úrovně a kvality života včetně. Další cíle byly zaměřeny na oblast hospodářské a sociální soudržnosti. (Lukášová, Hoke, Tomašík, 2011, s. 22)

Politika soudržnosti je jednou z oblastí regionálního rozvoje, která prošla nejvýraznějšími vývojovými změnami. Původně byla zaměřena na podporu regionů, ve kterých se projevil nárůst disparit v důsledku útlumu těžkého průmyslu a také na podporu zaostalých venkovských regionů, pro které bylo velmi obtížné získat prostředky ze státních rozpočtů na pokrytí finančního deficitu. Vlivem vývoje společnosti se postupně politika soudržnosti přetvořila na jednu z nejdůležitějších politik Evropské unie, která má za cíl zajistit především konkurenceschopnost regionů i v celosvětovém měřítku. (Evropská komise, [online])

K zajištění potřebných finančních zdrojů pro realizaci regionální politiky byl v roce 1958 jako hlavní finanční nástroj založen Evropský sociální fond (ESF) a následně v roce 1961 Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond (EAGGF). Na úrovni Evropské komise bylo v roce 1968 zřízeno Generální ředitelství pro regionální politiku, do jehož kompetence spadala odpovědnost za politiku EU týkající se regionů a měst. V tomto období se také projevil důsledek ropné krize, především ve zpomalení ekonomik některých členských států, což s sebou neslo poměrně značné riziko vzniku disparit mezi regiony. V roce 1972 byl schválen dokument, který již regionální politiku označil jako „zásadní faktor posilování Společenství“. V tomto období také dochází k prvnímu rozšíření Evropského společenství (1973), konkrétně se jednalo o Velkou Británii, Irsko a Dánsko.

V návaznosti na Thomsonovu zprávu (1973), která potvrdila negativní dopady existujících regionálních disparit na jednotný vnitřní trh, poukazovala na nutnost distribuce ekonomických zdrojů do méně rozvinutých regionů a zdůrazňovala důležitost regionálních politik, byl v roce 1975 založen Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF). Tento finanční nástroj měl zajistit pomoc při odstraňování a snižování disparit mezi regiony společenství. (Lukášková, Hoke, Tomašík, 2011, s. 23-25)

Legislativně byla integrovaná regionální politika ukotvena Jednotným evropským aktem (JEA), který byl přijat v roce 1986. Jeho hlavním přínosem bylo revidování Římských smluv v návaznosti na rozšíření společenství a na prohlubující se strukturální disparity. Tento vývoj souvisel ve velké míře i se vstupem dalších členů společenství, konkrétně Řecka (1981), Španělska, Portugalska (1986). (Lukášová, Hoke, Tomašík, 2011 s. 26-28)

Od konce 90. let došlo k „vyčlenění“ politiky soudržnosti jako samostatné politiky hospodářské a sociální soudržnosti a jejímu určení za jeden ze základních pilířů politiky Společenství. Současně došlo k jejímu intenzivnějšímu zaměření na méně rozvinuté oblasti, především ve vztahu k jednotnému vnitřnímu trhu. V tomto období byla na realizaci regionální politiky soudržnosti Společenstvím určena částka přesahující 47 mld. eur, což představovalo 22 % z celkového objemu prostředků určených na pokrytí závazků EU (v té době to bylo kolem 200 mld. eur). V roce 1988 byl Evropskou radou upraven rozpočet určený pro strukturální fondy na částku 68 mld. eur a současně byly stávající fondy zahrnuty pod politiku soudržnosti. V této době také došlo ke spojení politiky soudržnosti, zemědělství a sociální politiky v jednotnou politiku strukturální. (Euroskop, 2018, [online])

Dalším zásadním dokumentem byla Maastrichtská smlouva, nebo také Smlouva o Evropské unii, která od listopadu 1993 zavedla nový nástroj zajišťující investiční prostředky určené na projekty v oblasti životního prostředí a dopravy. Tím se stal Fond soudržnosti (CF), který i přesto, že poskytuje prostředky, není strukturální fond. Maastrichtská smlouva souběžně stanovila Výbor regionů (nová instituce) a rozšířila již stanovené zásady o princip subsidiarity. (Euroskop, 2018, [online])

Současně byl také v tomto období opětovně navýšen rozpočet Společenství určený pro rozvojové fondy. Postupně se podíl prostředků připadající na strukturální fondy zvýšil až na částku přesahující 200 mld. eur, tedy objem představující jednu třetinu rozpočtu EU. Hlavními programy, které v té době byly podporovány byl předvstupní program PHARE (od 1989), předvstupní strukturální program ISPA a předvstupní program pro rozvoj zemědělství a venkova SAPARD. (Euroskop, 2018, [online])

Vzhledem ke zvyšujícímu se počtu členských států bylo nutné přizpůsobit rozsah působnosti regionální politiky tak, aby bylo ji možné i nadále účinně realizovat. V roce 1997 Amsterodamská smlouva potvrdila stále rostoucí význam strukturální politiky, následně Evropská komise na popud Evropské rady (Madrid 1997) přijala úkol zpracovat podklady pro další vývoj EU po předpokládaném dalším rozšíření. Vytvořený akční plán Agenda 2000 obsahoval nejen návrhy na zvýšení finančních prostředků, ale také

predikce pro další období a koordinační postupy. V intencích tohoto dokumentu byla následně upravena nařízení pro čerpání prostředků ze strukturálních fondů. Hlavní změny se týkaly především zjednodušení procesů, koncentrace prostředků s cílem dosáhnout vyšší efektivity při jejich čerpání. Závěry berlínského zasedání Evropské rady v roce 1999 přinesly další opatření navazující na Agendu 2000, zejména v oblasti zlepšení kontrolních mechanismů a plošného omezení poskytované pomoci. Významnou změnou bylo snížení počtu prioritních cílů. Nově byly místo původních šesti cílů stanoveny cíle tři s následujícím zaměřením:

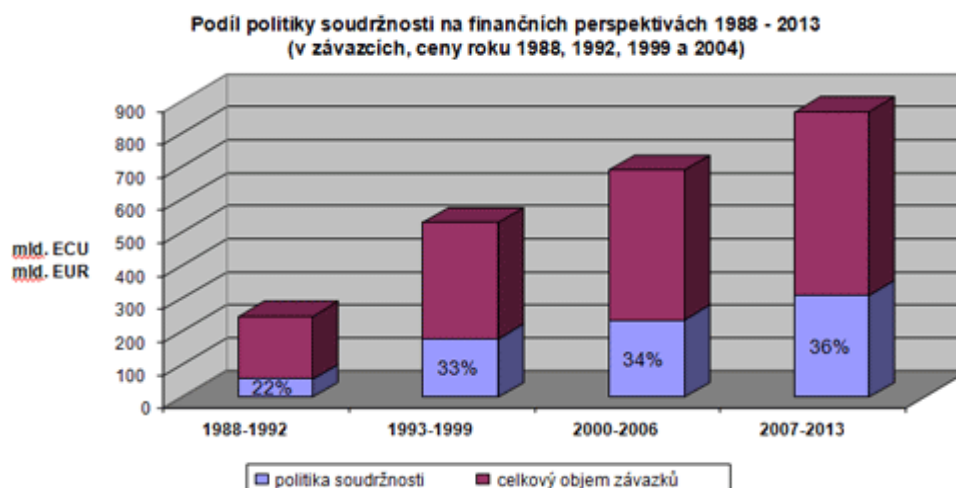
- Cíl 1: podpora rozvoje ekonomicky zaostávajících regionů - HDP na obyvatele je nižší než 75% průměrného HDP v EU
- Cíl 2: podpora regionů zasažených sociální i ekonomickou restrukturalizací
- Cíl 3: pomoc členským zemím v rozvoji lidských zdrojů a řešení problémů souvisejících s nezaměstnaností. (D. Marek, T. Kantor, 2007, s. 22-25)

Začátek nového milénia byl výrazně ovlivněn Lisabonskou strategií (2000) a také přípravami na další, již páté, rozšíření EU, které mělo nastat v roce 2004. Přistoupení dalších zemí převážně z bývalého východního bloku (ČR, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko) výrazně zvýšilo populaci Evropské unie, téměř o pětinu, ale nepřineslo stejné zvýšení HDP. Podle statistických průzkumů byl nárůst HDP Evropské unie po přistoupení nových členských států vyšší pouze o 5%. Noví členové EU měli v té době národní HDP nižší než polovinu dosaženého průměru HDP Evropské unie a všem se otevírala možnost získání finanční podpory ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti prakticky pro všechny podporované oblasti téměř v nejvyšší možné míře. (Evropská komise 2014)

Pro období 2004-2006 byl rozhodnutím Evropské rady navýšen rozpočet Politiky soudržnosti na 213 mld. eur a pro nové členy bylo určeno dalších 22 mld. eur. V dalších letech se podíl prostředků určených na politiku soudržnosti neustále zvyšoval, v období 2007-2013 představoval již podíl prostředků určených na kohezní politiku více jak třetinu celkového objemu závazků EU, které v té době již přesáhly částku 900 mld. eur. Prostředky určené na politiku soudržnosti ve výši 347 mld. eur byly dále rozděleny mezi výdaje určené na podporu výzkumu a vývoje (přibližně jedna čtvrtina celkových prostředků) a dále na oblast environmentální infrastruktury a opatřeními proti změně

klimatu. Trend zvyšování podílu prostředků určených na politiku soudržnosti trvá do současné doby, což není pravidlem ve všech oblastech, například oproti prostředkům určeným na podporu zemědělské politiky. (Euroskop, 2018, [online])

Graf 1: Finanční podíl politiky soudržnosti 1988-2013

Zdroj: <https://www.euroskop.cz/8948/sekce/regionalni-politika>

I pro právě probíhající období 2014-2020 byla politika soudržnosti podpořena částkou 351,8 mld. eur a opět se jednalo o téměř třetinu celkového rozpočtu EU. Dosud byl trend jedné třetiny rozpočtu zachováván po všechna dosavadní programová období. V souvislosti s navyšováním rozpočtu EU, díky národním příspěvkům i dalším soukromým investicím, se dá předpokládat celkové navýšení prostředků na politiku soudržnosti až do částky 450 miliard eur.

Podporované jsou primárně čtyři hlavní investiční cíle směřující k vytváření pracovních míst, podpora konkurenceschopnosti firem, především malých a středních podniků, dále na udržitelný rozvoj a zlepšování kvality života občanů. (Dotace EU, [online])

Zásadním nástrojem politiky soudržnosti jsou strukturální a investiční fondy, které představují zdroje určené pro financování programů. Prostředky jsou čerpány v souladu s předem definovanými cíli a oblastmi podpory. Čerpání probíhá v rámci programových období, která jsou posledních etapách sedmiletá. (Evropská komise, [online])

Na rozdíl od programového období 2007-2013, ve kterém bylo možné k čerpání prostředků využít pouze tři fondy, Evropský fond pro regionální rozvoj (EFRD), Evropský sociální fond (ESF) a Fond soudržnosti (CF), je pro období 2014-2020 regionální politika soustředěna do pěti hlavních fondů, které spolu tvoří Evropské strukturální a investiční fondy (ESIF). Nově je možné čerpat prostředky z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) a Evropského námořního a rybářského fondu (EMFF). (Evropská komise, [online])

3.1.1.1 Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF)

Evropský fond pro regionální rozvoj byl založen v roce 1972, funkční je od roku 1975. Jedná se o nejvýznamnější strukturální fond, podpora je zaměřena na rozvoj zaostávajících nebo jinak problémových či územně specifických regionů EU. Prostředky fondu jsou určeny na investice do klíčových prioritních oblastí (princip tematické koncentrace), kterými jsou oblast inovací a výzkumu, oblast digitální agendy, podpora malých a středních podniků a podpora technologií zajišťujících nízkouhlíkové hospodářství. Prostředky jsou přidělovány dle kategorie regionu a musí splňovat procentní zaměření na určené priority (více rozvinuté regiony – minimálně 80% objemu prostředků určených na minimálně dvě z uvedených priorit, přechodové regiony – minimálně 60%, méně rozvinuté regiony – minimálně 50% objemu prostředků), současně také musí prostředky v určité procentní výši podporovat projekty nízkouhlíkového hospodářství. Objemem finančních prostředků se jedná o největší strukturální fond a v rámci programů Evropské územní spolupráce je do uvedených prioritních oblastí alokováno minimálně 80% prostředků. Část prostředků je také určena pro snižování hospodářských, environmentálních a sociálních problémů ve městech a na podporu udržitelného rozvoje měst (minimálně 5 % objemu prostředků). (European Commission, [online])

3.1.2 Evropský sociální fond (ESF)

Evropský sociální fond je nejdůležitější nástroj sociální politiky EU pro podporu v oblasti přípravy na povolání, rekvalifikaci a na vytváření nových pracovních příležitostí. Byl založen v roce 1958 na základě Římské smlouvy a svým vznikem se řadí mezi nejstarší strukturální fondy. Téměř tři čtvrtiny prostředků jsou určeny na podporu snižování nezaměstnanosti mládeže. Budoucí opatření se zaměřují také na oblast rovných

příležitostí pro všechny, na zlepšení fungování pracovních trhů ve vazbě široký okruh oblastí včetně odstranění diskriminačních vlivů. (European Commission, 2019, [online])

3.1.2.1 Fond soudržnosti (CF)

Fond soudržnosti (CF) soustřeďuje prostředky podpory, které jsou určeny pro členské státy, jejichž hrubý národní důchod (HND) na obyvatele nedosahuje 90% průměru EU. Hlavním cílem je odstranění a zmírnění hospodářských a sociálních disparit při zachování podmínek udržitelného rozvoje. Podpora se týká oblastí infrastruktury v rámci propojení Evropy, především transevropské dopravní sítě, dále oblasti životního prostředí, zejména projektů podporujících využívání obnovitelných zdrojů, úsporu energie apod. Nejedná se ovšem o strukturální fond, prostředky jsou určeny na podporu států nikoliv regionů. (European Commission, [online])

3.1.2.2 Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD)

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD) poskytuje prostředky pro financování společné zemědělské politiky EU a té části strukturální politiky, která se týká zemědělských struktur. Fond také zajišťuje spolufinancování Programu rozvoje venkova. I přes určitý pokles významu v posledních letech, se stále jedná o fond, který zajišťuje kolem 50% rozpočtových výdajů. (European Commission, [online])

3.1.2.3 Evropský námořní a rybářský fond (EMFF)

Evropský námořní a rybářský fond (EMFF) je finanční nástroj zajišťující finanční prostředky určené na podporu udržitelného rybolovu a na realizaci projektů v oblasti mořského i vnitrozemského rybolovu, které zlepšují kvalitu života v evropských pobřežních regionech, pomáhají vytvářet nové pracovní příležitosti, přispívají k ochraně životního prostředí. (European Commission, [online])

3.1.3 Strategie Evropa 2020

Kromě obecných cílů se politika regionálního rozvoje zaměřuje i na cíle obsažené ve strategii Evropa 2020. Dokument určuje stěžejní priority pro dosažení vyššího růstu především prostřednictvím inteligentní a udržitelné ekonomiky s důrazem na sociální začleňování a obnovitelné zdroje.

Podle stanovených priorit by provedené změny měly mít dopad do většiny sektorových politik i do hospodářského a sociálního prostředí jednotlivých členských států Evropské unie. Na základě výzvy Evropské komise byly v rámci přípravných procesů na provedené změny upraveny národní cíle členských států. Po schválení hlavních cílů EU byly následně členskými státy vytvořeny analogické cíle národní, které zohledňovaly specifika jednotlivých států v dotčených oblastech. Současně byly na národních úrovních členských států tyto cíle implementovány do národních politik a byly vytvořeny nástroje nutné k jejich dosažení. Zásadní změnou oproti období 2007-2013, ve kterém bylo stanoveno jedenáct tematických cílů, je pro období 2014-2020 transformace pouze pěti základních cílů, ke kterým by měla politika soudržnosti směřovat. (Úřad vlády ČR, [online])

V návaznosti na konzultace a jednání Evropské komise a tripartity byly vládou ČR dne 7. června 2010 schváleny národní hlavní cíle i podcíle strategie Evropa 2020, které byly ještě v průběhu téhož roku byly rozšířeny o další národní cíle v oblasti sociálního začleňování snížení chudoby. Národní cíle ČR v rámci strategie Evropa 2020 se týkají oblastí:

- **Zaměstnanost** - ve které je hlavním cílem dosažení celkové zaměstnanosti ve výši 75 %; národní dílčí cíle pak určují dosažení 65% míry zaměstnanosti žen a míry zaměstnanosti starších pracovníků 55%, dále snížení míry nezaměstnanosti osob ve věkové kategorii 15-24 let o třetinu oproti roku 2010, snížení míry nezaměstnanosti osob s nízkou kvalifikací o 25 % oproti roku 2010, snížení administrativní zátěže podnikatelů o 30 % oproti roku 2005, zvýšení produktivity práce o 20 % oproti roku 2010;
- **Investice do výzkumu a vývoje** - kde je národním cílem zvýšení objemu investic do výzkumu a vývoje ve výši 2,7 % HDP;

- **Zvyšování energetické účinnosti** – pro tuto oblast zatím není předložen národní cíl pro oblast úspory spotřeby primárních zdrojů energie;
- **Vzdělání** - v této oblasti je národním cílem dosažení poměrů vysokoškolsky vzdělaných lidí ve věku 30-34 let ve výši 32 % a snížení poměru žáků předčasně opouštějících vzdělávací zařízení ve výši 5,5 %;
- **Sociálního začleňování a snižování chudoby** – v této oblasti je národním cílem snížení počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo osob žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby o 3000 osob (v porovnání s rokem 2008), což představuje snížení na úroveň méně jak 15 %, v porovnání se současným stavem se jedná o 0,3%. (Úřad vlády ČR, [online])

Další změny v programovém období 2014-2020 upravují kategorizace regionů. Nově jsou regiony členěny na základě dosažené výše HDP na obyvatele a celkového průměru HDP EU (vyjádřeno v procentech):

- Méně rozvinuté regiony – HDP na obyvatele je méně jak 75 % průměru EU
- Přechodové regiony – HDP na obyvatele je v rozmezí 75-90 % průměru EU
- Rozvinuté regiony - HDP na obyvatele je vyšší jak 90 % průměru EU. (Evropská komise, 2013, [online])

Pro nastávající programové období je předpokládána výše rozpočtu 373 mld. eur. Návrh také počítá se stejnou kategorizací podporovaných regionů podle úrovně rozvoje, tj. regiony méně rozvinuté, přechodové a více rozvinuté. Hlavním cílem však stále zůstává možnost získání určité formy finanční podpory pro všechny regiony EU. Navrhované restriktce v této oblasti zatím nebyly přijaty. Pro Českou republiku je v tomto období určena částka 17,8 mld. eur (určeno v cenách roku 2018, 20,1 mld. eur v běžných cenách). V porovnání s obdobím 2007-2013 byly prostředky sníženy o 2,7 mld. eur. (Euroskop, 2018, [online])

Pro další programové období 2021-2027 se předpokládá další určitá modernizace politiky soudržnosti, především v oblasti administrativního zpracování žádostí. Téma snížení administrativní náročnosti bylo možné sledovat i v minulých programových obdobích. Hlavním cílem bylo a zůstává zjednodušit jednotlivé procesy a obecně zpřístupnit poskytování finanční podpory. Tento záměr modernizace kohezní politiky

deklarovala Komise již v roce 2018 a předpokládá v něm i nadále podporu růstu hospodářské a sociální konvergence a pomoc regionům. Jiné výraznější změny zatím nejsou připravovány. (Euroskop, 2018, [online])

3.1.4 Principy politiky soudržnosti

V rámci politiky soudržnosti byly od počátku Společenstvím určeny elementární principy a zásady, které byly v průběhu existence kohezní politiky aktualizovány tak, aby odrážely potřeby jejího vývoje. Jedná se o:

- **Princip programování** – podpora je zaměřena na dlouhodobou strategii, její realizace probíhá na základě programovacích dokumentů, které jsou zpracované pro každé samostatné programové období, které je většinou sedmileté. Prostředky jsou určeny pro realizaci stanovených víceletých programů namísto samostatných projektů. Evropská komise určuje všeobecnou strategii i rozsah partnerství pro členské státy na nadnárodní i národní úrovni. V další fázi je strategie rozpracována na nižší úrovni.
- **Princip koncentrace** - prostředky jsou vynakládány účelně, pouze na předem vymezené projekty a do oblastí, ve kterých bude dopad nejvíce efektivní. Princip koncentrace se váže k operačním programům. Do budoucna se předpokládá vyšší efektivita v podobě jednotné provázanosti i s ostatními jednotlivými programy.
- **Princip partnerství** - umožňuje decentralizaci kohezní politiky a posílení pravomocí regionálních orgánů, realizace programů vyžaduje úzkou spolupráci mezi jednotlivými subjekty ve všech zainteresovaných oblastech a úrovních, na nadnárodní úrovni mezi členskými státy a Evropskou komisí.
- **Princip doplňkovosti**- prostředky EU nejsou hlavním zdrojem krytí projektů, jedná se pouze o doplňkové financování; spolufinancování musí zajistit členské státy v rámci svých národních a regionálních zdrojů. Podle prováděného testu adicionality musí příslušný stát prokázat oprávněnost požadavku čerpat zdroje z rozpočtu EU tím, že pro podporovanou oblast nemá dostatek zdrojů vlastních.
- **Princip subsidiarity** - přenos odpovědnosti na subjekty, které jsou nejbližší praktické realitě a znají lépe místní podmínky, tedy v rámci regionální politiky přenos kompetencí v rozhodování o projektech na územní celky, sdružení obcí,

atd.; aktivitu vyvíjí primárně orgány na nižší institucionální úrovni, teprve v případě, že tyto nejsou schopny určeného cíle dosáhnout, přebírají aktivitu orgány vyšší úrovně (tento zatím poslední princip byl stanoven v roce 1993).

- **Princip monitorování, hodnocení a transparentnosti** – cílem je dosažení co nejefektivnějšího využití zdrojů; stanovuje hodnotící postupy pro období realizace projektů i pro období po ukončení projektu, včetně vymezení kompetencí hodnotících orgánů. (Zahradník, 2017, s 73-75)

3.1.5 Úrovně regionální politiky

Regionální politika v Evropské unii probíhá na několika úrovních. Na **nadnárodní** úrovni je zajišťována nezávisle přímo EU. Na základě strategických dokumentů, které musí každý z členských států zpracovat, jsou určeny cíle a priority pro efektivní čerpání prostředků z Evropských strukturálních a investičních fondů v daném programovém období. Strategické dokumenty zohledňují ekonomické trendy a sociální i ekonomickou situaci v konkrétním státě a na jejich základě je uzavírána dohoda mezi příslušným státem a EU. (Mates, Wokoun, 2001, s. 117)

Vlastní **národní** regionální politiky jsou silně diferencované a uzpůsobené specifickým požadavkům a podmínkám konkrétních států. Základním dokumentem definujícím regionální politiku na této úrovni je **Strategie regionálního rozvoje**. Politika soudržnosti je na státní úrovni zajišťována ústředními orgány státní správy a je zaměřena na předem určené regiony a má tedy selektivní charakter. Současně jsou přijímána opatření a společná pravidla pro společnou regionální politiku EU. (Mates, Wokoun, 2001, s. 117)

Na úrovni **regionální** zajišťují realizaci kohezní politiky vyšší územně samosprávné celky v rámci jejich samostatné působnosti a má celoplošný charakter. (Mates, Wokoun, 2001, s. 117)

Na **oblastní** úrovni zajišťují realizaci politiky soudržnosti například mikroregiony, tedy sdružení několika obcí, utvořené z vlastní iniciativy za účelem dosažení společného cíle. Tato uskupení bývají také nazývána svazky obcí nebo sdružení obcí. Dalšími subjekty působícími této úrovni jsou místní akční skupiny (MAS), které mají statut právnické osoby

a sdružují neziskové organizace, veřejnou správu i podnikatele. (Gremlička, 2008, [online])

3.2 Legislativní rámec regionální politiky EU

Základním dokumentem zajišťujícím realizaci regionální a strukturální politiky EU je **Smlouva o Evropském společenství**, týkající se politiky hospodářské a sociální soudržnosti. Článek 130 ve svých odstavcích definuje snahy společenství o snižování disparit mezi regiony v úrovni rozvoje a v míře zaostalosti či podporu dosažení cílů regionálního rozvoje prostřednictvím strukturálních fondů. (Wokoun, 2006, s 48-52)

Realizace strukturální politiky EU je zakotvena především v nařízeních Rady EU, která jsou v celém rozsahu závaznými legislativními akty normativní povahy. Obecně závazná jsou jak na úrovni Společenství, tak i na národních úrovních jednotlivých členských států. Nařízení se mohou týkat států jako celků, ale i jejich jednotlivých vnitrostátních subjektů práva. Od okamžiku platnosti jsou nařízení přímo použitelná ve vnitrostátních právních řádech, nejsou však promítána do národních legislativ členských států. Nicméně pro vytvoření podmínek pro čerpání prostředků je nezbytné se jimi řídit. Historicky se jednalo například o tato nařízení týkající se strukturálních a kohezních fondů:

- Nařízení Rady EU č. 1260/1999 obsahuje obecná ustanovení o strukturálních fondech a úpravy postupů pro řízení a prováděné pomoci z těchto fondů
- Nařízení EP a Rady EU č. 1261/1999 o Evropském fondu regionálního rozvoje
- Nařízení EP a Rady EU č. 1262/1999 o Evropském sociálním fondu
- Změnová nařízení Rady EU č. 1264/1999 a 1265/1999 týkající se Kohézního fondu (původní nařízení ES č.1164/1994)
- Nařízení Rady EU č. 1266/1999 o pomoci a koordinaci žadatelským státům v rámci předvstupní strategie
- Nařízení Rady EU č. 1267/1999 představující nástroj strukturální politiky pro předvstupní fázi ISPA (Wokoun, 2006, s 48-52)

Dalšími dokumenty upravujícími legislativní rámec realizace strukturální regionální politiky jsou nařízení Komise ES vztahující se například k oblasti finančního

řízení a kontroly pomoci poskytované ze strukturálních fondů, zejména pak postupy pro určování způsobilosti výdajů hrazených z prostředků EU. Dalšími dokumenty jsou upraveny návody k regionální podpoře poskytované jednotlivými státy, usnesení týkající se podpory rovnosti příležitostí pro muže a ženy a dalších oblastí realizace regionální politiky. (Wokoun, 2006, s. 50-52, 81-82)

S rostoucím významem regionální politiky a s rozšířením společenství o další členské státy bylo nutné přizpůsobit i legislativní a koordinační dokumenty. Nové úpravy měly zlepšit podmínky pro hodnocení efektivity vynakládaných prostředků a poskytnout informace, které by vedly ke zlepšení zaměření rozvojových programů. (Wokoun, 2006, s. 50-52, 81-82)

Změny se poprvé projevily v programovém období 2007-2013, kdy byly akceptovány návrhy Evropské komise z roku 2004. Kromě korekce obecných ustanovení se úpravy týkaly vytvoření společného souboru pravidel pro všechny nástroje, zejména pro Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF), pro Sociální fond (SF) a pro Fond soudržnosti (CF). Současně bylo členským státům umožněno zřídit Evropské uskupení pro přeshraniční spolupráci a samostatně určit rámec pro zřízení orgánů k realizaci přeshraniční spolupráce. (Wokoun, 2006, s. 50-52, 81-82)

V tomto období bylo stěžejním tématem posilování hospodářské a sociální soudržnosti rozšířené EU. Podpora byla zaměřena na posílení harmonického a vyváženého udržitelného rozvoje a byla směřována do tří cílů: Cíl 1 – Konvergence, Cíl 2 – Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost a Cíl 3 – Evropská územní spolupráce. (Dotace EU, [online])

V rámci oblasti evropské územní spolupráce (Cíl 3) se jednalo o posílení přeshraniční spolupráce prostřednictvím společných místních regionálních iniciativ, nadnárodní spolupráce prostřednictvím opatření souvisejících s prioritami EU. Přijatá opatření měla intenzivně posílit integraci územního rozvoje a oblast meziregionální spolupráce. Prostředky ve výši 7 750 mil. eur určené pro podporu této oblasti kohezní politiky byly rozděleny mezi jednotlivé oblasti v poměrech: 74 % pro operační programy

přeshraniční spolupráce, 21 % pro operační programy nadnárodní spolupráce a 5 % pro operační programy mezinárodní spolupráce. (Dotace EU, 2019, [online])

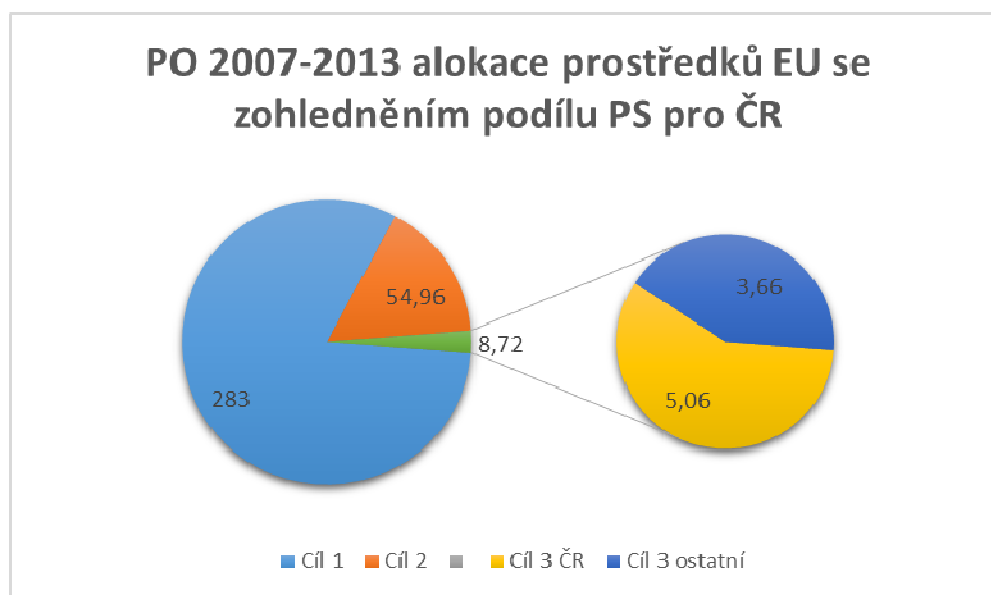
Operační programy přeshraniční spolupráce zohledňovaly oblasti regionů sousedních států. V případě České republiky se jednalo o spolupráci se Svobodným státem Sasko, Svobodným státem Bavorsko, dále o spolupráci s Polskem a Slovenskem. (Dotace EU, [online])

V programovém období 2007-2013 byly pro určené cíle alokovány prostředky celkem ve výši téměř 347 mld. eur v tomto rozdělení:

- **Cíl 1** – celkem 283 mld. eur (81,54 % z celku, z toho 96,68 % určeno pro ČR)
- **Cíl 2** – celkem 54,96 mld. eur (15,95 % z celku; z toho je 1,56 % určeno pro ČR)
- **Cíl 3** – celkem 8,72 mld. eur (2,52 % z celku; z toho 1,46 % určeno pro ČR)

(Dotace EU, [online])

Graf 2: Finanční podíl politiky soudržnosti 1988-2013

Zdroj: Dotace EU, vlastní zpracování

Oproti předcházejícímu období je právě probíhající programové období 2014-2020 poznamenáno řadou pozitivních změn. V prvé řadě došlo k opětovnému navýšení prostředků určených na investice do regionů evropského společenství o částku 3 mld. eur (v období 2007-2013 se jednalo o 347 mld. eur). Původní tři cíle politiky soudržnosti byly

zredukovány na dva základní cíle: Cíl 1 – Evropská územní spolupráce a Cíl 2 – Investice pro růst a zaměstnanost. (Dotace EU, [online])

3.3 Politika soudržnosti – historie a vývoj v České republice

Téma regionálního rozvoje a jeho problematika se dostávají v České republice do popředí zájmu zejména v souvislosti se změnou politické situace jak v republice samotné, tak v regionech bývalých komunistických států. Zásadní změny vyvolané vývojem společnosti v období devadesátých let dvacátého století se dotkly nejen politické scény, ale také se velmi výrazně odrazily ve vývoji ekonomických trendů, v nástupu restrukturalizace průmyslu nebo ve změnách v oblasti zaměření zemědělské výroby a produkce. Následkem byl nejen zánik řady podniků, ale především změny ekonomických a sociálních podmínek regionů. (Euroskop, 2018, [online])

Průvodním jevem výše uvedených změn byl velmi vysoký nárůst nezaměstnanosti spolupůsobící na prohloubení rozdílů v hospodářském i sociálním vývoji regionů. Zdůraznila se ještě více určitá „hierarchie“ sídel související s jejich polohou. Tyto faktory vyzdvihly určitou atraktivitu sídel i celých regionů a ovlivnily další podmínky pro vznik výraznějších disparit. Pomyslná „regionální centra“ v konečném důsledku tak ještě více upevnila svou pozici a získala vhodnější podmínky pro rozvoj. Naopak méně dostupné a méně atraktivní regiony ještě více stagnovaly. (Euroskop, 2018, [online])

Zásadním předělem, který ovlivnil rozvoj regionální politiky u nás, byl vstup ČR do Evropské unie v roce 2004. Nové možnosti financování z prostředků EU byly příslibem snížení disparit mezi regiony a nastartováním rozvoje především v ekonomice a ostatních oblastech běžného života. Zásadní podmínkou pro získání finančních prostředků z fondů EU bylo zpracování strategie regionálního rozvoje na úrovni lokální i na úrovni celorepublikové. (Euroskop, 2018, [online])

Pro snižování disparit mezi regiony jsou prostředky získané z fondů EU významným faktorem. V současné době Česká republika stále více z rozpočtu Evropské unie prostředky čerpá, než je do něj odvádí., což je dáno nižším průměrným příjmem ČR. Podpora

poskytovaná z evropských fondů tak výrazně napomáhá k efektivnímu rozvoji ekonomiky i konkurenceschopnosti ČR. (Marek, Baun, 2010, s. 124)

3.4 Legislativní rámec regionální politiky ČR

Prvotním východiskem pro realizaci regionální politiky je Ústava ČR, konkrétně článek 99, který představuje ústavněprávní základ pro existenci obcí a vyšších územních samosprávných celků. Prostorové vymezení definuje ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků, který s účinností od ledna 2000 potvrzuje existenci 14 krajů. Souvisejícími zákony jsou zákon č. 128/2000 Sb., o obcích a zákon č. 129/2000 Sb., o krajích. (Regionální rozvoj, [online])

Z hlediska kompetencí je zásadní zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky (ve znění zákona č. 110/2007 Sb.), který stanoví jako ústřední orgán ve věcech regionální politiky Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR). Jeho hlavním úkolem je zajistit správu svěřených finančních prostředků včetně koordinace činností ostatních orgánů státní správy a ústředních orgánů při zabezpečování regionální politiky státu; poskytování informační a metodické podpory v celé šíři působnosti. Mimo jiné také koordinuje činnosti spojené s procesem zapojení územních samosprávných celků (ÚSC) do evropských regionálních struktur. Samotné zřízení Ministerstva pro místní rozvoj pak bylo provedeno zákonem č. 272/1996 Sb. Tímto krokem byl zajištěn předpoklad pro koordinované institucionální zabezpečení politiky regionálního rozvoje a pro přijetí širší koncepce regionální politiky. (Regionální rozvoj, [online])

Nejzásadnější normou je zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, který definuje oblasti podpory regionálního rozvoje, vč. nástrojů a působnosti hlavních subjektů. Pouze v tomto zákoně je normativně definován pojem region a demonstrativně uvedeny oblasti, které regionální rozvoj podporuje. Dále tento zákon definuje zaměření státní podpory regionálního rozvoje a programové dokumenty vypracované na celostátní i krajské úrovni. V § 11-18 blíže upřesňuje a vymezuje působnost Ministerstva pro místní rozvoj, krajů a obcí, definuje regiony soudržnosti a jejich orgány, určuje jejich působnost. (Regionální rozvoj, [online])

Pro realizaci regionální politiky jsou stěžejními dokumenty Zásady regionální politiky ČR (usnesení vlády č. 235/1998) a dále Strategie regionálního rozvoje ČR pro léta 2007-2013 (usnesení vlády č. 560/2006), Strategie regionálního rozvoje ČR pro léta 2014-2020 (usnesení vlády č. 344/2013). Celostátním nástrojem koordinace územního rozvoje a územního plánování je dokument Politika územního rozvoje ČR v aktuálním znění (původní usnesení vlády č. 561/2006), která má dopad i v rámci územního rozvoje Evropské unie. Dalšími zákony souvisejícími a ovlivňujícími do určité míry regionální politik, jsou:

- Zákon č. 299/1992 Sb., o podpoře malého a středního podnikání, na základě kterého byly vládou schváleny;
- Zásady regionální hospodářské politiky vlády České republiky. Zásady neřešily problematiku regionálního rozvoje koncepčně a koordinovaně, směřovaly pouze k oblasti iniciativ, které měly přivést podnikatelské aktivity do ekonomicky problémových regionů;
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, který je vnímán jako nástroj územního plánování a jako koncepce rozvoje území.

(Regionální rozvoj, [online])

3.5 Územní spolupráce ČR

Rozvoj územní spolupráce regionů patří mezi klíčové aktivity regionální politiky. V rámci EU je tato oblast podporována již od roku 1990, kdy byla vyhlášena iniciativa Společenství INTERREG (1990-1993) zaměřená právě na oblast přeshraniční spolupráce. V následujících letech byla tato kooperace, vzhledem k pozitivním výsledkům, ještě více rozšířena o další oblasti. (Centrum pro regionální rozvoj ČR, 2009, [online])

Jednalo se o součinnosti v rámci energetických sítí (INTERREG II B) a v oblasti územního rozvoje (INTERREG II C). Další fází bylo rozšíření o oblast přeshraniční spolupráce (INTERREG III A), oblast nadnárodní spolupráce (INTERREG III. B) a oblast meziregionální spolupráce (INTERREG III C). V programovém období 2007-2013 se územní spolupráce stala samostatným cílem politiky soudržnosti EU. (Centrum pro regionální rozvoj ČR, 2009, [online])

3.5.1 Přeshraniční spolupráce - vznik a historie

Dějinným vývojem evropského území jsou některé dnešní státy spojeny společnou historií a společnou kulturou. Přestože se především v období 19. a 20. století struktura států měnila, většina z nich existuje i v současnosti. Přeshraniční spolupráce má v Evropě dlouholetou tradici, i když pro většinu zemí bývalého východního bloku se možnost využití kooperace se sousedícími státy otevřela v plném rozsahu až devadesátých letech dvacátého století v souvislosti se změnou změně politické situace. (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, [online])

Hlavním motivem pro rozvoj přeshraniční spolupráce byla snaha odstranit hraniční bariéry rozdělující dříve funkční celky a instituce a efektivní kooperací zlepšit životní úroveň, která byla po předchozích letech těžko srovnatelná s ostatními oblastmi střední Evropy. (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, [online])

Přeshraniční spolupráce je definována Madridskou úmluvou, nazývanou též Evropskou rámcovou smlouvou o přeshraniční spolupráci (1980), ke které se Česká republika připojila 22. 6. 1998. (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, [online])

Programy přeshraniční spolupráce podporují spolupráci subjektů v oblastech přiléhajících k hranicím sousedící států a týkají se oblastí na úrovni NUTS 3 mimo Středočeského kraje a Prahy. (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, [online])

V období 2004-2006 byla přeshraniční spolupráce ovlivněna vstupem České republiky do EU. Dotace byly poskytovány z prostředků INTERREG IIIA. Pozitivní zkušenosti a výsledky získané v předchozích obdobích ovlivnily zájem o čerpání prostředků v programovém období 2007-2013, kdy byly aktivity v oblasti přeshraniční spolupráce rozšířeny a byly stanoveny programy přeshraniční spolupráce ČR – Sasko, ČR – Bavorsko, ČR – Polsko, ČR – Slovensko a ČR – Rakousko. U podporovaných projektů byl kladen větší důraz na přeshraniční efekt a dopad. Prostředky v tomto období byly čerpány v rámci programů přeshraniční spolupráce Cíl 3. Zájem spolupráci stále přetrvává i v současném programovém období a navíc je ještě výrazněji posílen již navázanými dlouhodobými partnerstvími. I to je důvodem pro realizaci stále významnějších projektů. (Regionální rozvoj, [online])

3.5.2 Národní strategický referenční rámec (NSRR)

Základním dokumentem upravujícím podmínky kohezní politiky na národní úrovni je Národní strategický referenční rámec rozvoje (NSRR), ve kterém jsou definovány jednotlivé strategické cíle dále rozvíjené v zaměření jednotlivých operačních programů. NSRR respektuje cíle a zásady stanovené ve Strategii obecných zásad Společenství a je hlavním nástrojem pro využívání fondů EU pro jednotlivé členské státy. Operační programy, které navazují na NSRR a podléhají schválení Evropské komise, jsou programovými dokumenty pro danou oblast podpory. V kompetenci členského státu je zajistit řízení, monitoring a kontrolu programů včetně zodpovědnosti za nesrovnalosti nebo neuznatelné výdaje. V rámci realizace programů je stanovena povinná publicita, která zajišťuje informovanost veřejnosti o využívání fondů EU. (Zahradník, 2017, s. 86-89)

3.5.3 Realizace přeshraniční spolupráce v ČR

Pro přeshraniční spolupráci dosud není určena jednoznačně definice, protože na celou problematiku lze nahlížet z mnoha úhlů. Jak uvádí Jetmar (2007, str. 11-12) je možné tuto aktivitu vnímat v širším pojetí jako jakoukoliv interakci subjektů ležících na obou stranách hranice při respektování národní i evropské legislativy. V praxi to znamená, že obce zakládají právní subjekty, jejichž náplní je zajištění různých forem přeshraniční spolupráce i na meziregionální úrovni. (Jetmar, 2007, s. 11-12)

Pro efektivní koordinaci spolupráce jsou určeny pro jednotlivé státy mezivládní pracovní skupiny, které jsou určeny na úrovni místní samosprávy a komisí (Česko-bavorská a Česko-saská mezivládní pracovní skupina atd.). Hlavním koordinátorem, který současně také zajišťuje organizaci komisí a pracovních skupin, je Ministerstvo zahraničních věcí, konkrétně Odbor států střední Evropy. Pouze Česko-slovenská komise spadá do gesce Ministerstva pro místní rozvoj. Pracovní skupiny i komise mají určeny okruhy spolupráce, které jsou prakticky totožné pro každou jednotlivou oblast (Česká republika, Svobodný stát Sasko, Svobodný stát Bavorsko, Polsko, Slovensko). Důraz je kladen na zajištění intenzivní kooperace v nejvíce exponovaných oblastech, kterými je především oblast dopravní infrastruktury, životního prostředí, ekonomicko-sociálních vztahů, kulturní výměny, mládežnické spolupráce nebo v oblasti zahrnující kooperaci policejních a záchranných složek. Činnost pracovních skupin a komisí je průběžně

konzultována a hodnocena na pravidelných zasedáních, konaných střídavě v partnerských zemích a ČR v intervalech 12 či 18 měsíců. Těchto hodnocení se účastní i zástupci státní správy, krajů ČR i partnerských zemí, hospodářských komor, euroregionů apod. Závěry vyplývající z hodnocení a výsledky těchto zasedání jsou schvalovány v Závěrečném protokolu. (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, [online])

3.6 Regionalizace, region

Regionalizace je činnost, která umožňuje vymezení území do menších územních celků nebo sjednocování území do větších prostorových jednotek. Při stanovení regionů podle jednotlivých kritérií, geografických jevů nebo jiných aspektů se regionalistka opírá o různé metody. *„Regionalizace je tedy zpracování informací o rozmístění předmětů a jevů na zemském povrchu. Při regionalizaci můžeme postupovat „shora“ nebo „zdola“. Při regionalizaci „zdola“ vycházíme od základních jednotek, například ekosystémů. Dvě a více jednotek s vazbami silnějšími mezi sebou než k okolním jednotkám pak vytvářejí region. Regionalizace „zdola“ umožňuje snížit subjektivnost při vymezení regionů. Při regionalizaci „shora“ se snažíme vymezit typická území regionů. Úkolem regionalizace je stanovit charakteristické rysy, procesy, způsob vývoje a vazby tak, aby byly ukázány typické charakteristiky regionu. Současně je třeba vyloučit detaily, které narušují celkový stav (tzv. šum).“* (Mates, Wokoun, 2001, s. 113-114)

Při vymezení geografických regionů je jedním z hlavních hledisek pevnost vazeb mezi složkami regionů, jedná se objektivní hledisko. Dalším, subjektivním hlediskem, je hledisko celkové homogenity regionu. Ta by měla být co největší. Region je tedy územní celek vyčlenitelný na základě určených kritérií z určitého území. Znaky pro vymezení regionu mohou být definovány pro konkrétní potřeby a funkce. (Regionální rozvoj, 2019, [online])

Z obecného hlediska je možné definovat typy regionů:

- **Administrativní regiony** – vymezení důležité pro výkon státní správy a územní samosprávy; v rámci administrativního regionu mezi jednotlivými úrovněmi existují vztahy skladebnosti, podřízenosti či nadřízenosti, které určují například závaznost norem; toto rozdělení regionů vyžaduje určitou časovou stabilitu;

- **Účelové regiony** – vymezení určená k řešení problému v konkrétní oblasti, například v oblasti ekonomické úrovně, životního prostředí a ochrany přírody atd.; oblasti bývají určeny jednotným vymezením (bezcelní zóna, vědeckotechnický park, technopolis, podnikatelský inkubátor aj.) a většina těchto vymezení regionů má omezenou časovou platnost; do rozdělení je možné zařadit i **programové regiony** vymezené jen pro určitou strategii či rozvojový program. (Regionální rozvoj, [online])

Regiony je mimo jiné možné vymežit podle vzájemné propojenosti sídelních jednotek a vzájemnými funkčními vazbami na regiony homogenní, které lze určit na základě podobnosti sledovaných znaků. Toto rozdělení lze použít především pro vymezení úrovně rozvoje regionů nebo při vymezení jejich ekonomického zaměření. Dalším typem regionu je region heterogenní vymezený na základě hierarchického uspořádání a územních vztahů prostoru. (Regionální rozvoj, [online])

Velmi důležitým předpokladem pro úspěšné řešení problémů rozvoje regionu je vztah mezi funkčním uspořádáním a správním vymezením regionu. *Funkční regiony lze analyticky dovodit na základě existence a intenzity různorodého komplexu socioekonomických vazeb. Vyznačující se sice hierarchickým uspořádáním, jejich velikost je však značně nerovnoměrná. Správní regiony jsou tvořeny s cílem dosáhnout jejich maximální vyváženosti (územní a populační), tak aby mohly být správní činnosti vyváženě zajišťovány. Nejúčinnějším prostorem pro řešení rozvojových problémů je region funkční, nicméně řešení probíhá z logických administrativních důvodů v rámci regionů správních.* (Regionální rozvoj, [online])

3.6.1 Rozdělení dle NUTS

Pro srovnatelné vyhodnocení statistických dat v rámci Evropské unie byla vytvořena jednotná klasifikace územních statistických jednotek, nomenklatura statistických jednotek NUTS (Nomenclature Units for Territorial Statistics).

Klasifikace je využívána pro shromažďování, zpracování a vyhodnocení regionálních statistik v rámci EU. Výsledky statistických zjištění jsou využívány pro vymezení

regionální politiky, pro zpracování analýz regionů a pro další strategické plánování regionální politiky.

Česká republika využívá klasifikaci CZ-NUTS, která byla vytvořena Českým statistickým úřadem a respektuje pravidla EU pro označení uspořádání jednotek. Klasifikace CZ- NUTS obsahuje úrovně NUTS 0-3, další úrovně NUTS 4 a NUTS 5 jsou využívány pouze pro interní potřebu a v roce 2008 byly hrazeny úrovněmi LAU 1 a LAU 2 (Local Administrative Units). (Český statistický úřad, 2014, [online])

Na základě Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1059/2003 byla do klasifikace na všech úrovních NUTS nově zařazena položka Extra-Regio, která „umožňuje lokalizovat aktivity členského státu provozované na ekonomickém území státu, které nemůže být připojeno k určitému regionu.“ (Český statistický úřad, 2014, [online])

Tabulka 1: Rozdělení dle CZ-NUTS

ÚROVEŇ	ÚZEMNÍ JEDNOTKA	POČET ÚZEMNÍCH JEDNOTEK
NUTS 0	Stát	1
NUTS 1	Území	1
NUTS 2	Region soudržnosti	9 vč. Extra Regio
NUTS 3	Kraj	15 vč. Extra Regio
LAU 1	Okres	77
LAU 2	Obec	6258

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Do kategorie statistické jednotky NUTS 2 jsou zahrnuty kraje (NUTS 3). Rozdělení NUTS 2 (regiony soudržnosti) bylo vytvořeno především pro potřeby efektivnější koordinace a realizace ekonomických aktivit spojených s politikou hospodářské a sociální soudržnosti v návaznosti na zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. (Businessinfo, 2009, [online])

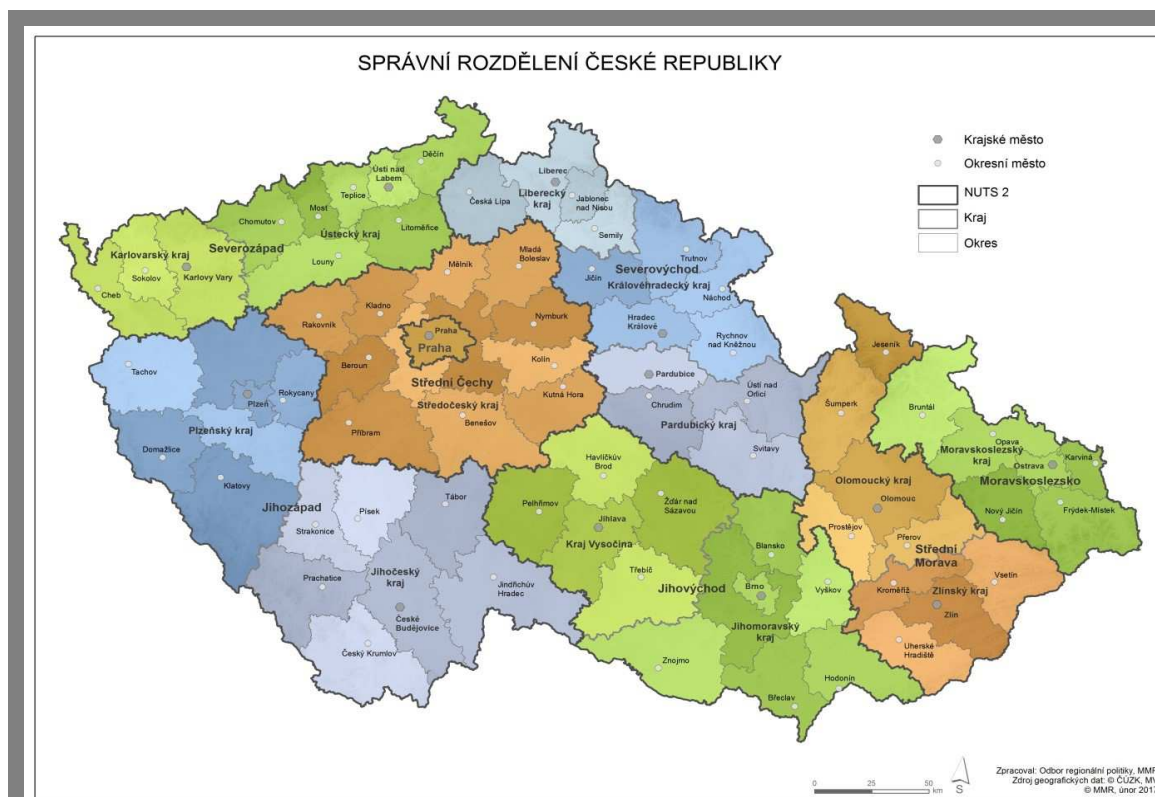
Jednotka (NUTS 2) je tvořena jedním až třemi kraji tak, aby počet obyvatel na jejich území byl srovnatelný a jednotky tak mohly z úrovně regionálních rad regionů soudržnosti

přijímat a dále rozdělovat prostředky podpory v rámci kohezní politiky EU. (Businessinfo, 2009, [online])

V České republice existuje devět regionů soudržnosti (vč. rozdělení extra regio) a jednotlivé kraje jsou v nich začleněny takto:

- NUTS Jihozápad – Plzeňský a Jihočeský kraj
- NUTS Severozápad – Karlovarský a Ústecký kraj,
- NUTS Severovýchod – Liberecký, Královéhradecký a Pardubický kraj
- NUTS Jihovýchod – Jihomoravský kraj a kraj Vysočina
- NUTS Střední Morava – Olomoucký a Zlínský kraj
- NUTS Moravskoslezsko
- NUTS Střední Čechy
- NUTS Praha (Businessinfo, 2019, [online])

Obrázek 1: Správní rozdělení ČR NUTS 2

Zdroj: http://www.risy.cz/Files/Images/mapy/dokumenty_reg_rozvoj/M_SRCR_01.jpg

3.6.2 Hranice

Hranici obecně možné vnímat jako linii nebo zónu oddělující kvalitativně odlišné celky nebo vymežující území samostatného státu, oblast výkonu státní moci či oblast ekonomických a společensko-sociálních a kulturních procesů. Primární funkce hranice byla především ochranná, například v oblasti ekonomických aktivit nebo místní identity, ale také integrační nebo naopak segregující. Hranice může současně vytvářet bariéry i kontaktní zóny a také může být vnímána jako určitý filtr. V příhraničních oblastech vznikají místa, která jsou charakterizována jako okrajová, hospodářsky zaostalá, se špatnou dopravní dostupností a s nízkou mírou osídlení. (Zich, 2007, s 96)

V období do roku 1989 byly v důsledku uzavřených hranic, zejména v jihozápadních a západních oblastech republiky, přeshraniční interakce téměř nulové. A to i přesto, že historicky byla zmiňovaná česká i německá území součástí jednoho státního celku a společné soužití vytvořilo určité vazby v ekonomických, sociálních i kulturních oblastech. (Ostravská univerzita, [online])

V období po druhé světové válce se zájem státní moci soustředil pouze na hranice jako takové, tedy zejména na posílení již zmiňované bariéry, která měla zajistit bezpečnost suverénního státu, avšak pohraničí, jako oblast posuzovaná z hlediska regionálního rozvoje, zůstalo zcela mimo pozornost centrálních orgánů. Výsledkem bylo zvětšení již tak velmi znatelných disparit, zejména v oblasti strukturální a ekonomicko-sociální (řídké osídlení, nedostatečná infrastruktura, území periferní k jádru). Vývoj pohraničních oblastí byl historicky ovlivněn i polohou regionu oddělující území slovanských a germánských států. (Ostravská univerzita, [online])

Po změně politických i ekonomických priorit po roce 1989, se oblast pohraničí začala přetvářet v kontaktní prostor, zejména po omezení funkce státních hranic se západní Evropou. Pohraničí se tak stále více stávalo integrovaným územím, ve kterém bylo možné rozvíjet ekonomické, sociální i kulturní aktivity s cílem zlepšit životní úroveň obyvatel a řešit specifické problémy jednotlivých regionů. (Ostravská univerzita, [online])

V souvislosti se stále více prosazovanou politikou zlepšování hospodářské a sociálně kulturní situace, vznikala regionální sdružení, sdružení obcí a další subjekty

administrativními a zákonnými kompetencemi na regionální úrovni. Díky znalostem konkrétního prostředí pomohly tyto aktivity lépe identifikovat a řešit problémy jednotlivých regionů například v oblastech veřejné služby, infrastruktury a životního prostředí, vytváření pracovních příležitostí, dojíždění za prací, vzdělávání a zvyšování kvalifikace, veřejné správy, plánování apod., jejichž často neefektivní řešení dosud spadalo do kompetencí národních vlád, pokud vůbec řešeny byly. (Zich, 2007, s. 6-9)

3.6.3 Aktéři regionální politiky

Dle Galvasové je jedním z hlavních předpokladů efektivní regionální politiky definice práv a povinností aktérů regionálního rozvoje. Podle úrovně pojetí regionální politiky je možné odlišit přímého realizátora, klíčové subjekty krajské regionální politiky a aktéry na úrovni obcí. Uvedené rozdělení je vhodným řešením pro dosažení očekávaných cílů a řešení problémů neboť umožňuje efektivněji promítnout dopady regionální politiky a zároveň zohledňuje princip subsidiarity. Zásadním předpokladem efektivity je dostatečná flexibilita systému aktérů na všech prostorových úrovních a dostatečný rozsah, který zajišťuje účinnou spolupráci. Na základě oblasti působnosti je možné odlišit aktéry sektoru veřejného, občanského a komerčního. (Galvasová, 2007, s. 45)

Podle jednotlivých úrovních je možné odlišit aktéry regionálního rozvoje na obecní úrovni (obec a obcí zřizované organizace, významní podnikatelé a zájmová sdružení), na mikroregionální úrovni (management svazku obcí, místní akční skupiny), krajské úrovni (kraj, svazky obcí, místní akční skupiny, územní orgány statní správy, podnikatelská sdružení, nezisková sdružení, vysoké školy). Aktéry regionálního rozvoje na státní úrovni jsou především Ministerstvo pro místní rozvoj, dále pak ostatní ministerstva, kraje, svazy měst a obcí a celostátní zájmová uskupení jako je například Hospodářská komora ČR nebo Agrární komora ČR. (Galvasová, 2007, s. 45)

Podle vztahu subjektu k řešenému problému je možné rozlišit aktéry na „ Podílející se“ (Shareholders), tj. subjekty zapojené do procesu řešení nebo přípravy; „Zainteresovaní“ (Stakeholders), tj. subjekty na které bude aktivita působit, například občané a jejich sdružení, návštěvníci apod.; „Dotčení“ (Placeholders) tj. subjekty, na jejichž zájmovém

území probíhá realizace (krajský úřad, správa národního parku, ministerstvo). (Galvasová, 2007, s. 45)

Zařazení subjektů do skupin se odvíjí od konkrétní situace nebo tématu a nemusí být neměnné. Také jednotlivé pozice se prolínají a míra účasti aktérů je ovlivněna jejich vhodností pro výkon jednotlivých společenských úloh dle jejich možností a předpokladů. Ekonomicky silnější aktéři jsou schopni disponovat finančními i lidskými zdroji a vlastní rozvoj tak podporovat v potřebné míře. To většinou ovšem neplatí v případě obcí, neziskových organizací nebo menších podnikatelů, kteří k dispozici potřebné prostředky nemají. Právě pro tuto skupinu aktérů je spolupráce klíčovým prvkem pro realizaci rozvoje. (Regionální rozvoj, [online])

V souvislosti s uvedenými profily a pozicemi aktérů jsou definovány jednotlivé typy podpory. Může se jednat o přímou podporu prostřednictvím zapojením zdrojů aktéra, kterou představují vlastní zdroje finanční, materiální či lidské; dále o podporu koordinační, která zahrnuje aktivní přístup ke koordinaci jednotlivých aktivit nebo podporu iniciační, která spočívá ve stimulaci a podpoře konkrétních aktérů. (Regionální rozvoj, [online])

4 Vlastní práce

4.1 Charakteristika území – základní rozdělení

Ve své práci jsem se zaměřila na posouzení vlivu přeshraniční spolupráce realizované v rámci politiky soudržnosti na území severozápadní a jihozápadní části České republiky. Konkrétně se jedná o oblasti Karlovarského kraje, Ústeckého kraje a partnerské oblasti Svobodného státu Sasko a dále o oblasti Plzeňského a Jihočeského kraje, kde kooperujícími partnery jsou subjekty v oblasti Svobodného státu Bavorsko. Hodnocení bude probíhat na úrovni rozdělení NUTS 2 – regiony soudržnosti.

Na území České republiky jsou uvedené oblasti sdruženy do regionu soudržnosti Jihozápad (CZ03), který zahrnuje Jihočeský kraj (CZ031) a Plzeňský kraj (CZ031), dále do regionu soudržnosti Severozápad (CZ04) zahrnující Karlovarský kraj (CZ041) a Ústecký kraj (CZ042). (Český statistický úřad, 2019, [online])

Zmiňované oblasti jsou zároveň i součástí euroregionů - dalších územních sdružení vytvořených integračními aktivitami, konkrétně euroregionu Šumava (Svobodný stát Bavorsko, Plzeňský a Jihočeský kraj), dále pak euroregionu Nisa, Labe, Krušnohoří, Egrensis (Svobodný stát Sasko, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Liberecký kraj). (Český statistický úřad, 2019, [online])

Vznik těchto regionálních uskupení je v přímé souvislosti s postupným odstraňováním hraničních bariér a s nástupem evropské integrace. Stále více se dostávají do popředí zájmu regionálních sdružení a obcí vize o vytvoření přeshraničních regionů, jako přirozeně funkčních geografických území se společnými zájmy a cíli. Hlavním záměrem je minimalizovat vliv státní hranice, vytvářet a rozvíjet nové kontakty, informační proudy a sítě vztahů, které by podpořily zájem aktérů kooperovat s partnerskými subjekty na druhé straně hranice a tím realizovat principy přeshraniční spolupráce.

V rozmezí let 1989 - 1999 byl nárůst nových regionů, kterých je ČR součástí, téměř dvojnásobný. I to vypovídá o pozitivních zkušenostech s výsledky aktivit v rámci přeshraniční spolupráce a o zájmu aktérů v příhraničních oblastech o integraci území.

Hlavním přínosem, a současně i výhodou, je bezesporu znalost místních podmínek, tedy i efektivnější a rychlejší řešení problémů. V současné době je Česká republika aktivních ve třinácti Euroregionech – Nisa, Labe, Krušnohoří, Egrensis, Šumava-BayerischeWald-Mühlviertel, Glacensis, Praděd, Těšínské Slezsko, Silesia, Pomoraví, Beskydy, Bílé Karpaty a Silva Nortica. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Obrázek 2: Mapa euroregionů ČR

Zdroj: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/stredocesky-kraj/regionalni-informace/euroregiony>

4.2 Region soudržnosti Severozápad

4.2.1 Poloha a administrativní členění

Region soudržnosti (NUTS 2) je tvořen územím podél hranice ČR a Spolkové republiky Německo. Severní a západní hranici má společnou se Svobodným státem Bavorsko a Svobodným státem Sasko. V rámci ČR sousedí s regiony soudržnosti Jihozápad, Střední Čechy a Severovýchod.

Po správní stránce se území regionu soudržnosti Severozápad člení na 2 kraje (NUTS 3) zahrnující Karlovarský a Ústecký kraj. V rámci členění LAU1 je území

rozděleno na 10 okresů a na úrovni LAU 2 na 486 obcí. Region soudržnosti se vyznačuje vysokou mírou integrace sídelních jednotek do větších administrativních celků, především v oblasti pohraničních okresů. Hlavním příčinou tohoto přeskupení, které se projevilo velmi nízkým osídlením pohraničních oblastí, je především odsun německého obyvatelstva v rámci poválečného vypořádání a dále dlouhodobý nezájem tehdejšího státního zřízení intenzivněji začlenit uvedené oblasti do ekonomického rozvoje. Celkové dopady poválečné strategie se projevily v účelové devastaci krajiny, například vyčleněním vojenských újezdů nebo přemrštěnou koncentrací průmyslových podniků. (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.2.2 Struktura osídlení a demografické údaje

Podle údajů Českého statistického úřadu vztaženým k roku 2017 se počtem obyvatel jedná o nejmenší region v ČR, přestože na jeho území žijí **1 117 043 obyvatel**, což představuje **10,54 %** obyvatel republiky. Naopak, z hlediska průměrné hustoty osídlení, je tento region s hodnotou **129,1 obyvatele na km²** na předním místě v celorepublikovém srovnání. Hustota osídlení osciluje dlouhodobě na hranici 130 ob/km², prakticky se na této úrovni drží od roku 2000 s výjimkou let 2008 a 2009, kdy přesáhla hodnotu 132,3 ob/km². (Český statistický úřad, 2019, [online])

Koncentrace obyvatel na území regionu je velmi rozdílná. Velmi hustě je osídlena zejména severovýchodní část, kde je nejvyšší podíl průmyslových podniků. Z celkového počtu obyvatel regionu žije v okrese Ústí nad Labem 119 498 obyvatel a hustota osídlení je zde 295 ob. /km², tedy téměř dvojnásobná oproti lázeňské oblasti na jihozápadě regionu (okres Karlovy Vary - 76,3 ob/km²). (Český statistický úřad, 2019, [online])

Z pohledu demografického vývoje má region Severozápad poměrně složité postavení. Následkem poválečným zásahů v oblasti západních hranic, zejména výměnou obyvatel po vysídlení německého obyvatelstva, vznikly na území etnické a kulturní diskontinuity. Nově příchozí obyvatelé neměli žádné sociokulturní vazby k území. Dalším podstatným faktorem byla skutečnost, že západní hranice byla současně hranicí oddělující socialistický sektor od kapitalistického. Uzavřením „železné opony“ se stala z území

relativně dobře napojeného ekonomicko-sociálními vazbami na vnitrozemí republiky i Německa, periferní oblast. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Hustě osídleným územím je také oblast Sokolovské pánve. Protipólem jsou níže zalidněné oblasti chráněných území a národního parku České Švýcarsko. Značná fluktuace obyvatelstva, obecně typická pro pohraniční území, byla ještě více ovlivněna i intenzivní průmyslovou a těžební činností, která měla negativní dopad na stav životního prostředí regionu a tím také snížila atraktivitu této oblasti pro život. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Průměrný věk obyvatel je 42 let (2017) a bilance přírůstku obyvatelstva je dlouhodobě záporná, pohybuje se v rozmezí od -2,7 ‰ do -1,2 ‰ (období 2013-2017). Ale i zde jsou velmi rozdílné hodnoty mezi jednotlivými okresy, například v okresech Litoměřice, Chomutov a Ústí nad Labem byl za rok 2017 celkový přírůstek obyvatel kladný. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Region severozápad je oblastí s velmi vysokou mírou urbanizace, která je ovlivněna především rozdělením regionu na průmyslové a lázeňské oblasti. Ve městech žije většina populace regionu (80,3 %) a v porovnání s celorepublikovým průměrem (69,1% podíl městského obyvatelstva) tuto hodnotu převyšuje. Největší podíl městského obyvatelstva žije v Karlovarském kraji (82,2 %.). Především se jedná obecně o severovýchodní oblast regionu, zejména o aglomeraci měst Děčín – Ústí nad Labem – Teplice – Most – Chomutov v podkrušnohorské hnědouhelné pánvi. (Český statistický úřad, 2019, [online])

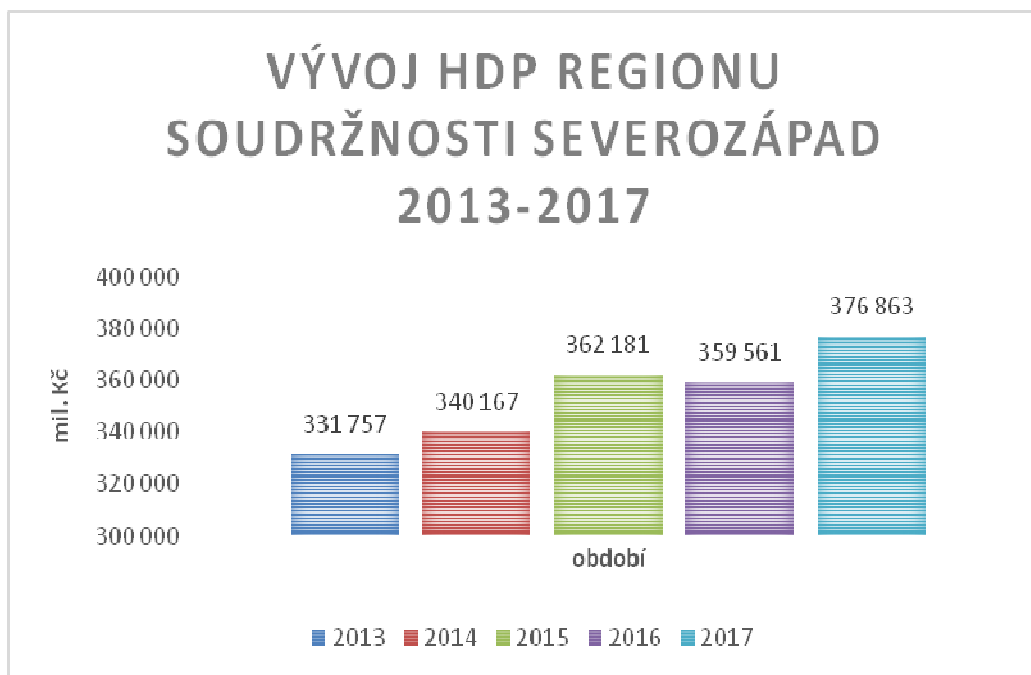
Protipólem je území vojenského újezdu Hradiště v Doupovských horách. Struktura osídlení je polycentrická, region nemá dominující centrum a funkci pólů rozvoje tak plní města Ústí nad Labem (93 tis. obyvatel), Most (67 tis. obyvatel), Děčín (49 tis. obyvatel), Teplice (50 tis. obyvatel), Karlovy Vary (49 tis. obyvatel) a Chomutov (49 tis. obyvatel). (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.2.3 Hospodářství regionu – struktura ekonomické základny

Z pohledu celkové výkonnosti a struktury hospodářství se jedná o region, který, jak z hlediska celorepublikového srovnání, tak i podle hodnocení EU, je pod průměrem hodnocených makroekonomických ukazatelů. Přestože úroveň hospodářství regionu se zvolna zlepšuje, což je patrné i z růstu meziroční hodnoty HDP viz graf 3, stále ještě přetrvávají omezení v podobě negativní odvětvové struktury. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Tím je příliš vysoký podíl oborů primární a sekundární sféry a velmi nízký podíl terciální sféry, a to i přesto, že struktura ekonomických subjektů v regionu je z téměř 70 % tvořena subjekty působícími v terciální oblasti. Jedná se zejména o aktivity fyzických osob ve sféře obchodu nebo služeb, především těch, které souvisí s cestovním ruchem, ubytování a stravování. Tato oblast činností má i nadále velký vývojový potenciál a patří k nejvíce rozvíjeným sférám ekonomiky regionu. Možnosti rozvoje jsou určeny zejména přírodními podmínkami, koncentrací kulturních i historických památek a společenských aktivit, které jsou účastníkům cestovního ruchu nabízeny. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Graf 3: Vývoj HDP regionu soudržnosti Severozápad v období 2013-2017

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Z níže uvedené přehledové tabulky ekonomických subjektů evidovaných v oblasti regionu Severozápad v období do 31. 12. 2017 je patrná převaha subjektů působících v terciální oblasti. Tento sektor je nejvíce zastoupen především v městských aglomeracích, v ostatních částech regionu je stále v popředí sektor sekundární.

Tabulka 2: Ekonomické subjekty RS Severozápad – srovnání 2017-2013

Převažující činnost -OKEČ vybrané činnosti	2017	2013:	rozdíl 2017-2013
Zemědělství, myslivost, lesnictví, rybářství	10 000	8 711	1 289
Těžební průmysl vč. zpracovatelského p.	3 206	3 474	-268
Ostatní průmysl	19 824	19 510	314
Stavebnictví	31 647	30 998	649
Činnosti k ochraně životního prostředí vč. sanací a odpadů	1 064	1 155	-91
Maloobchod včetně, ubytování a stravování, sportovních a reklamní činností	52 155	53 209	-1 054
Doprava, spoje, skladování	6 867	6 599	268
Finanční služby	5 740	13 752	-8 012
Realitní služby, pronájmy	15 777	14 520	1 257
Veřejná správa	955	1 037	-82
Ostatní činnost v terciálním sektoru	92 082	81 589	10 493
Ostatní činnosti v kvartérním sektoru	3 258	2 369	889
celkem	242 575	236 923	5 652

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

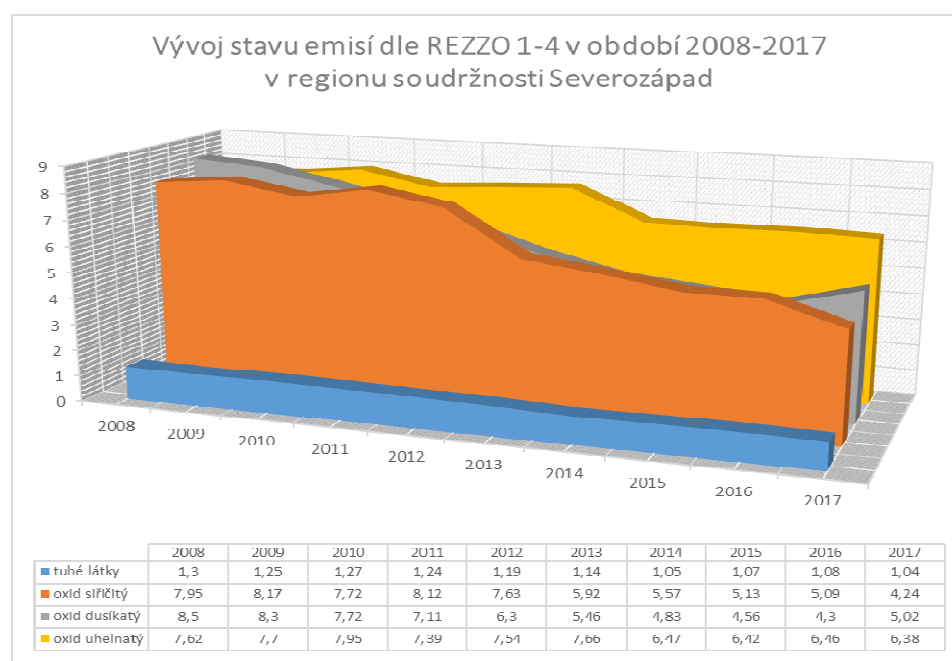
4.2.4 Životní prostředí

Oblast regionu soudržnosti Severozápad je charakterizována především koncentrací těžkého průmyslu v centrálních oblastech, což mělo v minulosti negativní dopad na kvalitu životního prostředí, zejména pak na kvalitu ovzduší. Území je po stránce geologické, geomorfologické, hydrologické a biologické velmi rozmanité a to i přes velké množství lokalit, které již byly zničeny. (ROP Severozápad, 2015, [online])

I přes intenzivní snahu snížit produkci emisí a dalšího znečištění prostřednictvím značných investic do plynofikace, odsíření a instalace prachových filtrů v průmyslových zdrojích, je stále region vnímán jako poškozené území. Devastace životního prostředí se projevuje ve zdravotních, sociálních a demografických charakteristikách populace regionu a mimo to se jedná také o limitující faktor ve vztahu k zahraničním investorům a rozvoji turistického průmyslu. V posledních letech byl zaznamenán pozitivní vývoj zlepšování kvality ovzduší a životního prostředí především v nejvíce zasažených pánevních oblastech. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Odstraňování ekologických zátěží, rekultivace a revitalizace bývalých těžebních oblastí a jejich okolí, postupně příznivě ovlivňuje ekologickou stabilitu území. Prováděná opatření se projevují v dlouhodobé emisní bilanci, která se výrazně zlepšila, i když ne ve všech oblastech. Po rekonstrukcích stacionárních zdrojů znečištění (především z oblasti energetiky) se do popředí dostávají emise vznikající v důsledku přetížení stávajících silnic velkým nárůstem osobní automobilové dopravy. Jako jednou z příčin zvýšení automobilové dopravy je uváděna výstavba nových výrobních kapacit v rozvíjejících se průmyslových zónách (oblast Chomutova, Kadaně, Klášterce nad Ohří, Žatce). (ROP Severozápad, 2015, [online])

Graf 4: Vývoj stavu emisí v období 2008-2017 – RS Severozápad

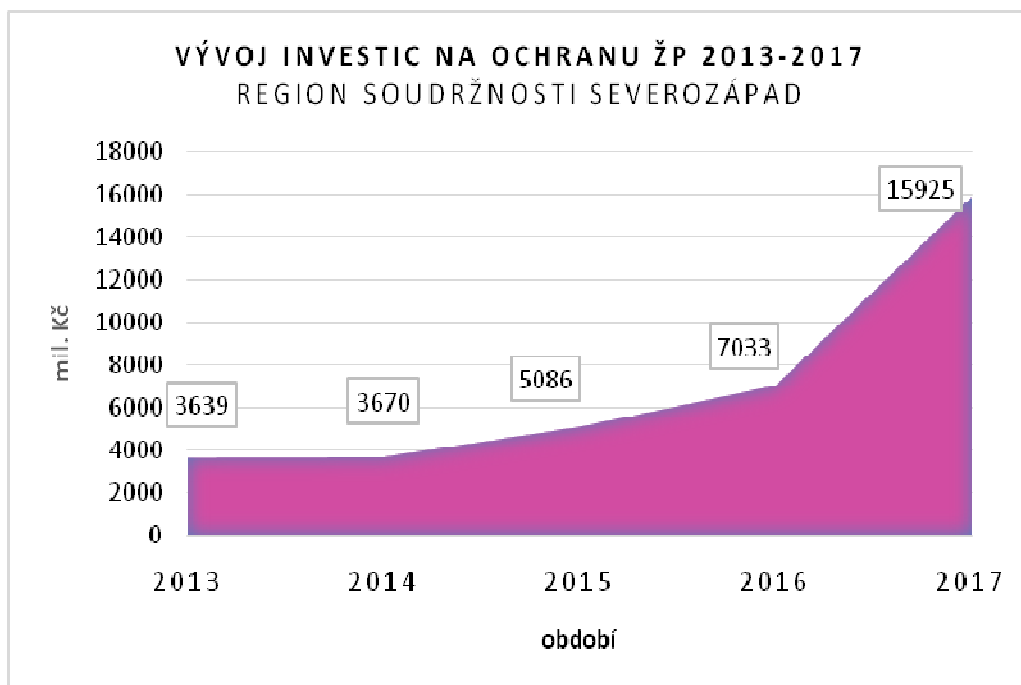

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Na většině území regionu soudržnosti je zatížení životního prostředí zvýšené, nejvíce potom v oblastech velkých měst (Děčín, Chomutov, Most, Teplice, Ústí nad Labem, Sokolov, Litoměřice aj.), v blízkosti povrchových dolů a tepelných elektráren nebo v zónách průmyslové výroby. Stav životního prostředí i okolní krajiny je silně poznamenán povrchovou těžbou hnědého uhlí a navazující provozem tepelných elektráren a chemického průmyslu. Zabírání volné krajiny i území měst a obcí pro další rošiřování oblastí těžby zanechalo výrazné stopy na celkovém vzhledu krajiny v pánevních oblastech. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Devastaci krajiny a ekologické zátěže vzniklé v minulých letech se daří postupně odstraňovat a mírnit jen díky velmi značným investicím, ale i přes veškeré úsilí je region stále ještě v tomto směru vnímán negativně. V posledních letech se objevuje trend výše zmíněná negativa využít a tak se stále více do zájmu návštěvníku dostává takzvaná „industriální turistika“, která je zaměřena právě na takto postižené oblasti. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Graf 5: Vývoj investic na ochranu ŽP 2013-2017 - Severozápad

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Protikladem zdevastované krajiny v pánevních oblastech jsou unikátní velkoplošná chráněná území, která se nacházejí v severní a západní části regionu soudržnosti. Jedná se

o Chráněnou krajinnou oblast Slavkovský les, CHKO Labské pískovce, část Českého středohoří, Kokořínsko, Lužické hory a Národní park České Švýcarsko. V těchto lokalitách se vyskytují vzácné druhy živočichů a rostlin včetně silně ohrožených druhů. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Na území regionu je ustanoveno 202 maloplošných chráněných území, z nichž více jak 60% se nachází v severozápadní části. Některá území byla pro svou unikátnost zařazena do soustavy Natura 2000, což je soubor mezinárodně chráněných území evropského významu, na kterých se vyskytují nejvíce ohrožené, vzácné nebo endemické druhy rostlin, živočichů a cenné biotopy. Do Programu Natura 2000 kategorie ptačí oblasti byla zařazena území Doupovských hor, vodní nádrž Nechanice, Východní Krušné hory, Labské pískovce a Novodomské rašeliniště – Kovářská. Jako oblasti s označením EVL (evropsky významné lokality) byly do Programu Natura 2000 zařazeny v Karlovaském kraji například ramena Ohře, Tisovec, mokřady u Těšenic. Borecké rybníky, Krušnohorské plató. V Ústeckém kraji je to například Želínský meandr, Botyňská lada, Lužickohorské bučiny, Radobýl, Bezručovo údolí. (Agentura ochrany přírody a krajiny, 2006, [online])

4.2.5 Regionální disparity

Z hlediska regionálního rozvoje jsou hlavními problémy bránícími v rozvoji celkové konkurenceschopnosti regionu, především velmi rozdílné přírodní a sociální podmínky. Díky těmto vlivům je zásadním problémem negativní odlišnost venkovského a městského prostoru, průmyslových a zemědělských oblastí. Tyto skutečnosti, které se samozřejmě nutně promítají i do ekonomiky regionu, jsou ovlivněny více faktory. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Především je to **poloha a osídlení regionu** – vysoká míra urbanizace v oblastech Podkrušnohoří a podél Labe a vzniklé výrazné rozdíly v koncentraci osídlení mezi venkovskými a pánevními oblastmi i mezi kraji tvořícími region soudržnosti. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Dalším významným faktorem je **demograficky nepříznivý vývoj venkova**, který byl velmi výrazně ovlivněn poválečným vývojem a bohužel se do současnosti zcela

nepodařilo vzniklý populační a ekonomický propad překlenout. Sociální dopady poválečné obměny obyvatel se projevovaly zejména absencí vazeb „nových obyvatel“ k příhraničnímu území a kulturním tradicím. Dalším negativním dopadem ekonomických a sociálních disparit jsou i bariéry v rozvoji lidských zdrojů, především nízká vzdělanostní úroveň obyvatel. Tyto faktory s sebou nesou další negativní jevy, jako je například poměrně vysoká míra kriminality nebo nedostatečné sociální zázemí. V celorepublikovém srovnání je v regionu nejvyšší podíl obyvatel se základním vzděláním a naopak nejnižší počet vysokoškoláků. To ovlivňuje i nabídku a poptávku na trhu práce i vývoj průměrné hrubé mzdy. Rozdíly v těchto ukazatelích jsou patrné nejen v rámci ČR, ale i v rámci krajů regionu soudržnosti. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Rozsáhlá **devastace krajiny** v důsledku centrálně řízené těžební industriální činnosti bez ohledu na regionální a přírodní podmínky ovlivnila negativně rozvoj regionu. Vysoká **produkce tuhých i plynných emisí** a pevných produktů spalování z velkých stacionárních zdrojů, především v okresech Sokolov, Chomutov a Most, je hlavní příčinou výrazného znečištění ovzduší. V regionu je mnoho nevyužitých území s výskytem starých **ekologických zátěží** vzniklých v důsledku těžební činnosti, území bývalých vojenské újezdů, atd. Dalším negativním faktorem i je **vysoká produkce odpadů** a jejich nedostatečné zpětné využití, zastaralá a nepostačující vybavenost zařízení pro recyklaci odpadu. (ROP Severozápad, 2015, [online])

V regionu existuje **zastaralá dopravní infrastruktura**, která ztěžuje dostupnost center a přispívá tak ještě více k prohloubení izolace periferních oblastí. Přestože oblast má ideální polohu na spojnici transevropské rozvojové osy, která zahrnuje Berlín, Prahu, Vídeň, je tento „bonus“ omezen nízkou úrovní vnitrostátní dopravní dostupnosti včetně propustností hranic. Evropské parametry dostupnosti splňuje pouze dálnice D8 nebo železniční koridor v oblasti labské rozvojové osy. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Výrazné **omezení činnosti tradičních odvětví**, zejména těžebních a strojírenských podniků, skláren, textilních a oděvních závodů vedlo ke snížení poptávky po méně kvalifikované pracovní síle a ke **zvýšení nezaměstnanosti** v regionu, především v pánevních oblastech. Restrukturalizací byly nejvíce postiženy především okresy Most, Teplice, Sokolov a Chomutov. V důsledku zrušení ekonomicky nerentabilního systému

socialistického zemědělství došlo také k **omezení zemědělské funkce venkova**. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Strategie regionálního rozvoje ČR určuje na základě ekonomických indikátorů porovnávacích hodnoty v regionech s celorepublikovými údaji tzv. **regiony se soustředěnou podporou státu**. Ty se dále dělí na regiony strukturálně postižené, regiony hospodářsky slabé a regiony s vysoce nadprůměrnou nezaměstnaností. Administrativně jsou typy regionů vymezeny hranicemi okresů nebo hranicemi územních obvodů s rozšířenou působností. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Pro období 2007-2013 byly jako **strukturálně postižené regiony** vymezeny okresy Most, Chomutov, Teplice a Sokolov, tedy okresy s vyšším podílem těžebního a těžkého průmyslu, výraznou nezaměstnaností a nevhodnou strukturou pracovní síly, nízkou hospodářskou výkonností, neadekvátní technickou a dopravní infrastrukturou. (ROP Severozápad, 2015, [online])

Jako **hospodářsky slabý region** byl definován okres Louny, který se vyznačoval nízkou ekonomickou výkonností a aktivitou, vysokou nezaměstnaností, nízkými mzdami, nedostatečnou infrastrukturou a nepříznivou geografickou polohou, tedy typem regionální disparity, který je důsledkem vlivu faktorů projevujících se v hospodářsky slabých regionech a regionech strukturálně postižených. Mezi regiony s **nadprůměrnou nezaměstnaností** byly zařazeny okresy Děčín, Ústí nad Labem a Litoměřice (z něj pouze území obce s rozšířenou působností Ostrov). (ROP Severozápad, 2015, [online])

Zmiňovaná omezení regionů se projevují nízkým zájmem zahraničních investorů, tedy i nízkou alokací přímých zahraničních investic, odlivem kvalifikované pracovní síly, stagnací rozvoje veškerých infrastrukturních systémů. Rozsah interních problémů je natolik závažný, že oblasti nemají možnost disparity zmírnit vlastními prostředky a je nutné hledat externí zdroje v podobě soustředěné strukturální podpory, tedy i z prostředků strukturálních fondů. (ROP Severozápad, 2015, [online])

4.2.6 Karlovarský kraj

4.2.6.1 Poloha a administrativní členění

Karlovarský kraj se nachází v západní části území České republiky a vznikl oddělením z původního Západočeského kraje. Severní hranici kraje tvoří státní hranice s Německem, na jihu sousedí s již zmiňovaným Plzeňským krajem a na východě s krajem Ústeckým.

Rozlohou **3 310 km²** se řadí mezi nejmenší kraje republiky (4,2 % území ČR). Sídlním městem kraje jsou Karlovy Vary, kde také má své centrály řada regionálních institucí. V kraji je 134 obcí, z nichž 38 má statut města. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Kraj tvoří okresy Karlovy Vary, Sokolov a Cheb. Z nich je nejrozsáhlejší karlovarský okres, který tvoří 46 % rozlohy kraje a také se na jeho území nachází největší počet obcí. Další okresy Sokolov a Cheb jsou z hlediska výše uvedených parametrů mezi sebou srovnatelné. Obecně je poloha kraje ve středu Evropy a v sousedství spolkových zemí Německa velmi zajímavá z hlediska využití vnitřního potenciálu regionu, který má předpoklady pro ještě intenzivnější rozvoj. Karlovarský kraj má navíc možnost čerpat prostředky z obou programů přeshraniční spolupráce a to jak ze spolupráce se Svobodným státem Sasko, tak i ze spolupráce se Svobodným státem Bavorsko. (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.2.6.2 Struktura osídlení a demografické údaje

V Karlovarském kraji bylo k 31. 12. 2017 evidováno téměř 296 tisíc obyvatel, v rozdělení: Karlovarský okres - 115 tisíc obyvatel; okres Sokolov - 89 tisíc obyvatel, okres Cheb - 92 tisíce obyvatel. V celorepublikovém srovnání žije v kraji 2,8 % obyvatel ČR. Hustota osídlení se stabilně pohybuje na úrovni 89 obyvatel na km². Průměrný věk obyvatel je ve všech okresech v rozmezí od 43,5 do 42 let. Dlouhodobě se Karlovarský kraj řadí absolutním počtem narozených a zemřelých osob na poslední místo v ČR. Bilance přistěhovaných a vystěhovaných osob je dlouhodobě záporná (-0,2 ‰) stejně jako celkový přírůstek obyvatelstva. (-3,6 ‰). (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.2.6.3 Hospodářství kraje

Hrubý domácí produkt kraje dosáhl v roce 2017 částky 93 482 mil. Kč, což v přepočtu na 1 obyvatele představuje částku 300 894 Kč. V celostátním měřítku se podílí kraj na výši HDP republiky 1,9 %. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Dle Registru ekonomických subjektů vedených Českým statistickým úřadem je v kraji k 31. 12. 2017 evidováno 241 průmyslových podniků se 100 a více zaměstnanci, objem tržeb za prodej výrobků a služeb je ke stejnému datu 378 102 mil. Kč v běžných cenách. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Na území kraje se nacházejí bohatá ložiska nerostných surovin, které podmiňují zaměření ekonomiky a průmyslu. Hlavním odvětvím je těžařský a zpracovatelský průmysl, který využívá například ložiska hnědého uhlí v oblasti Sokolova nebo ložiska keramických jílu. V návaznosti na těžbu a zpracování nerostných surovin je v kraji výrazně zastoupeno strojírenství, kovovýroba a chemický průmysl a v neposlední řadě i automobilový průmysl. Tradiční průmyslovou oblastí Karlovarského kraje Sokolovsko. Svou dlouholetou tradici má v kraji výroba skla, porcelánu a keramiky nebo dřevozpracující průmysl. Dalším tradičním oborem v regionu je textilní a oděvní výroba nebo výroba hudebnin. Od středověku se v lokalitách kraje těžilo stříbro a další rudy a v okolí Jáchymova se od minulého století rozšířila těžba smolince, která již byla ukončena. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Postupná restrukturalizace Sokolovska umožnila vznik nových průmyslových odvětví, jakými jsou například elektrotechnika a elektronika. Region byl v minulosti velmi negativně poznamenán těžbou energetického uhlí, průmyslem strojírenským i chemickým. V současnosti probíhají nákladné projekty rekultivace a revitalizace krajiny, průmyslové podniky přijímají aktivně opatření na zmírnění ekologických zátěží. V rámci obnovy původní krajiny vznikají na místech vytěžených lokalit například jezera, golfová hřiště, parky, nové prostory pro bytovou výstavbu a jiné podnikatelské aktivity. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Na druhou stranu je region díky léčivým vřídům, která vyvěrají z horkých i studených pramenů, celosvětově známý také jako lázeňská a turistická oblast.

Lázeňská léčba má již více jak 650letou tradici a je založena na využívání přírodních zdrojů. Mimo již zmíněné minerální prameny se jedná o bahna, slatiny a plyny. Světoznámá lázeňská střediska jsou města Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Lázně Jáchymov a Lázně Kynžvart. Zájem tuzemských a především zahraničních turistů o nabízené lázeňské služby je již dlouhodobě stoupající. (Karlovarský kraj, 2019, [online])

Zejména díky lázeňství je jedním z nejvýznamnějších odvětví ekonomických aktivit kraje cestovní ruch. Počtem přenocování na 1000 obyvatel se Karlovarský kraj v rámci České republiky umístil v roce 2017 na 1. místě. Návštěvnost kraje dlouhodobě stoupá, v roce 2017 již přesáhla 1 000 000 osob, které využily hromadná ubytovací zařízení. I počet těchto zařízení se každoročně zvyšuje. V porovnání s rokem 2013, kdy bylo evidováno 488 ubytovacích zařízení, byl v roce 2017 jejich počet 526 a stejně tak rostl ještě větším tempem počet lůžek nabízených těmito podniky. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Cestovní ruch nabízí prostor i pro další navazující ekonomické aktivity, kterými jsou zejména nabídky kulturních zařízení a památkových zón. K tomu přispívá i výskyt velké řady architektonických památek, například hrad Bečov, Locket, Cheb nebo klášter v Teplé a mnoho dalších. Pro aktivní návštěvníky kraje je k dispozici velké množství turistických tras, cyklostezek, golfová hřiště, sjezdovky a mnoho dalších aktivit. Na území kraje je poměrně velké množství přírodních rezervací, ve kterých jsou vybudovány naučné stezky. Nejvíce v oblasti Krušných hor nebo Slavkovského lesa. Mezi nejvyhledávanější patří přírodní rezervace Soos a Božidarská rašeliniště. V návaznosti na cestovní ruch, včetně volnočasových aktivit obyvatel, se stále větší důraz se klade na rozvoj sektoru služeb, ve kterém dominují především pohostinství a ubytovací služby. (Karlovarský kraj, 2019, [online])

I vzhledem k tomu, že především lázeňství a ostatní aktivity v oblastech souvisejících se sférou cestovního ruchu nabízejí velké množství pracovních příležitostí, je v Karlovarském kraji dle aktuálních dat pouze 3% podíl nezaměstnaných, tj. počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let. Tento počet má klesající tendenci, v roce 2013 byl například podíl 9,33 %, v roce 2017 již pouze 3,47 %. I když relativně

nízká míra nezaměstnanosti je samozřejmě ovlivněna i ekonomickou situací v ČR, dlouhodobá nezaměstnanost v kraji je jedna z nejvyšších v republice. Největší podíl nezaměstnaných je evidován v okrese Sokolov (4,8 %), což je do velké míry ovlivněno omezením a restrukturalizací průmyslu, dále následuje okres Karlovy Vary (3,39 %) a na poslední místo se řadí okres Cheb (2,17 %). Nejvíce uchazečů o práci jsou lidé se základním vzděláním a bez vzdělání (téměř 50 %) a dále vyučení a se středním vzděláním bez maturity (32 %). Z hlediska věkové struktury je mezi žadateli o zaměstnání nejvíce zastoupena věková skupina 45-54 let a stále více roste podíl ekonomicky neaktivních osob ve věkové skupině nad 60 let. (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.2.7 Ústecký kraj

4.2.7.1 Poloha a administrativní členění

Dalším z krajů, který je součástí regionu soudržnosti Severozápad, je Ústecký kraj. Svou západní hranicí sousedí s Německem, konkrétně se Svobodným státem Sasko a na severovýchodě je ohraničen krajem Libereckým, na jihovýchodě hraničí s krajem Středočeským a na jihozápadě krajem Karlovarským.

Rozlohou **5 339 km²** zaujímá 6,8 % území České republiky. Ústecký kraj je tvořen sedmi okresy: Děčín, Ústí nad Labem, Litoměřice, Teplice, Louny, Most a Chomutov. Původně byl společně s krajem Libereckým součástí Severočeského kraje. V kraji jsou 354 obce, z nichž 59 má statut města. Sídelním městem kraje je město Ústí nad Labem. (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.2.7.2 Struktura obyvatel a demografické údaje

Počtem 821 tisíc obyvatel (stav k 31. 12. 2017) se kraj řadí na 5. místo v republice, hustotou 153,8 obyvatele na km² se jedná o čtvrtý nejlidnatější kraj republiky. Nejvíce obyvatel žije v okrese Děčín (130 tisíc obyvatel), dále v okrese Teplice (128 tisíc obyvatel) a v okrese Chomutov (124 tisíce obyvatel). Nejméně lidí žije v okrese Louny (89 tisíc obyvatel). Vysoká koncentrace obyvatel je především v oblasti podkrušnohorské hnědouhelné pánve, méně pak v okresech Litoměřice a Louny a v Krušných horách. Naopak oblast Šluknovska je díky své odlehlosti a nedostupnosti z centrální části kraje,

klasickým periferním územím s nízkou hustotou obyvatel. Například ve správním obvodě Rumburk byly k 31. 12. 2017 evidovány necelé 33 tisíce obyvatel. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Bohužel se také jedná o kraj, který se řadí na přední místo v rámci ČR svými velmi vysokými hodnotami v ukazatelích úmrtnosti, rozvodovosti a potratovosti. Průměrný věk obyvatel je 41,8 let, jedná se tedy o relativně mladé obyvatelstvo. Bilance přírůstku byla v roce 2017 záporná, činila -0,4 ‰. (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.2.7.3 Hospodářství kraje

V roce 2017 se kraj podílel na tvorbě HDP České republiky 5,6 ‰. Výší HDP na jednoho obyvatele pak zaujímal mezi kraji předposlední místo (72,4 ‰). (Český statistický úřad, 2019, [online])

V kraji je evidováno 174 průmyslových podniků s více jak 100 zaměstnanci. Tržby z prodeje výrobků a průmyslových služeb v roce 2017 dosáhly částky 335 727 mil. Kč v běžných cenách. Největší podíl evidovaných ekonomických subjektů představují podnikatelé v oblasti obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží. Nejvýznamnějším zaměstnavatelem v Ústeckém kraji je Mostecká uhelná společnost, Severočeské doly a Chemopetrol, a.s. Na těžařský a důlní průmysl navazují podniky zpracovatelského průmyslu, energetické, strojírenské a chemické. Tyto aktivity jsou koncentrovány také především v podkrušnohorské oblasti, zejména v okresech Most, Chomutov, Teplice a Ústí nad Labem. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Region je z geografického hlediska velmi rozmanitý, více jak 50 ‰ kraje tvoří zemědělská půda, vodní plocha zaujímá 2 ‰ území a lesní porosty tvoří třetinu rozlohy kraje. Ústecký kraj se řadí na druhé místo v republice v rozsahu chráněných krajinných oblastí (175), které zaujímají 24,85 ‰ z celkové rozlohy kraje (133 tis. ha). Téměř 7 926 ha (1, 5 ‰ rozlohy kraje), spadá do území Národního parku České Švýcarsko. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Největším vodním tokem na území kraje je řeka Labe. Postupně probíhají stavební úpravy, kterými došlo ke zvýšení její splavnosti a k rozsáhlejšímu využití jako dopravní cesty. Přeměna Labe do podoby regulovaného toku probíhala postupně po dobu více jak sto let, ale přesto se hlavní vizi jediné dopravní tepny spojující české území s mořem nepodařilo dosud realizovat. V současné době je na toku řeky vybudována soustava zdymadel i hydroelektrárna a kromě nákladní předpravy je provozována i osobní přeprava. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Typickým rysem kraje je různorodost - rozsáhlé oblasti zdevastovaných průmyslových lokalit a industriálních staveb z období normalizace, v kontrastu k nim jsou chráněné přírodní lokality a unikátní architektonické skvosty. Především na Děčínsku vodní cesta Porta Bohemica v oblasti Hřenska nebo národní park České Švýcarsko a jeho symbol Pravčická brána. V oblasti Ústeckého kraje jsou již mnoho let využívány četné minerální a termální prameny. Lázeňská města Teplice, Bílina a Dubí mají v oblasti lázeňství velký potenciál. Všechny uvedené faktory jsou využívány pro rozvoj cestovního ruchu. V kraji je k dispozici téměř 500 ubytovacích zařízení s kapacitou 24 tisíce lůžek, které v roce 2017 využilo k pobytu více jak 590 tisíc hostů. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Oblast vnitrozemí kraje, především Litoměřicko, je známé jako Zahrada Čech. Další nejúrodnější oblastí je chmelařská oblast Lounsko, kde tradice pěstování chmele je více jak 700 letá. V Polabí a Poohří, jsou ovocnářské a vinařské oblasti. Pozitivním jevem je budování nových vinic v oblasti Mostu na zrekultivovaných pozemcích dříve využívaných k těžbě hnědého uhlí. (Český statistický úřad, 2019, [online])

V protikladu k výše uvedeným „příznivým“ lokalitám je krajina v oblasti Mostecka a Chomutovska. Ta byla, díky významným ložiskům nerostných surovin, především hnědého uhlí, sklářských a slévárenských písků nebo stavebního kamene, neúměrně zatížena téměř živelnou těžbou. V posledních letech se postupně daří redukovat ekologické zatížení regionu a těžbou zdevastovaná krajina se pomalu vrací do původního stavu. Vznikla zde vodní nádrž Benedikt a Nechanice a světovým unikátem je kamencové jezero u Chomutova, které vytvořeno zatopením kamencových a sirných dolů. (Český statistický úřad, 2019, [online])

V posledních letech se díky novým technologiím životní prostředí v kraji výrazně zlepšilo. Významným přínosem pro obnovu a zkvalitnění životního prostředí je zavádění nových moderních technologií a to především díky spolufinancování z prostředků EU. (Český statistický úřad, 2019, [online])

V rámci strategie rozvoje a oživení regionu je velká pozornost směřována investorům, kteří by po vytvoření příznivých podmínek, mohli svými podnikatelskými aktivitami přispět k opětovnému rozvoji ekologicky šetrné výroby i k vytvoření nových pracovních míst. Především spolupráce s partnery v sousedním Sasku nabízí mnoho nových možností hospodářské a kulturní spolupráce obou regionů. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Vzhledem k nerovnoměrným a složitým podmínkám je v regionu poměrně velký počet nezaměstnaných. Podíl nezaměstnaných dosáhl v roce 2017 výše 5,39 %, což byla (po Libereckém a Moravskoslezském kraji) třetí nejhorší hodnota v porovnání s ostatními kraji ČR. Nejvíce uchazečů o práci se řadí k osobám se základním vzděláním a bez vzdělání, z hlediska věkové struktury se opět jedná o skupinu od 45 do 50 let a o skupinu nad 60 let. Nejvíce nezaměstnaných obyvatel bylo v roce 2017 evidováno v okrese Most (7,27 %), nejméně v okrese Teplice (3,96 %). Vysoká hodnota obecné míry nezaměstnanosti (v roce 2017 činila 3,5 %) je způsobena především stagnací stavební činnosti i zemědělské výroby a pomalu probíhající restrukturalizace podniků. (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.3 SWOT analýzy obecných podmínek regionu Severozápad

Poznatky, které nejvíce ovlivňují situaci ve sledovaném regionu, byly zpracovány do SWOT analýzy dle oblastí svého vlivu. Nejzásadnější faktory uvedené ve SWOT analýze by měly být promítnuty do strategií vytvářených pro další programová období s cílem podpořit efektivní a udržitelný rozvoj území.

Tabulka 3: SWOT analýza regionu soudržnosti Severozápad

Silné stránky/Strength	Slabé stránky/Weakness
<p>Společenské rámcové podmínky:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zkušenosti nabyté z minulých programových období – Angažovanost místních aktérů v oblastech sociokulturního rozvoje – Intenzivní zájem obyvatelstva příhraničních oblastí o sousední zemi – Zlepšování situace v oblasti bezpečnosti (ochrana před katastrofami, snižování kriminality) – Synergické efekty sousedících metropolitních regionů <p>Hospodářství:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Silná tradice průmyslové činnosti regionu – Dlouholetá tradice lázeňství – Nerostné bohatství – Potenciál cestovního ruchu – Potenciál ve využití rekultivovaných a revitalizovaných ploch v pánevních oblastech – Obdobná struktura sektorů a odvětví – Obchodní vztahy a propojení <p>Infrastruktura:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Poměrně hustá síť dopravní infrastruktury, vhodné napojení na regionální centra a na vnitrozemí – Potenciál Vodní cesty Labe – Vhodná geografická poloha ve vztahu k ostatním regionům ČR <p>Lidské zdroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Relativně příznivá věková struktura obyvatel regionu – produktivní věk – Poptávka po vzdělávání – překonání jazykových bariér, zvyšování kvalifikace 	<p>Společenské rámcové podmínky:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Demografický vývoj společnosti, podíl obyvatel mimo produktivní věk – Rozdíly v infrastrukturách – Rozdílné vzdělávací systémy – Jazykové bariéry – Nedostatečné podmínky pro kvalitní koordinaci v oblasti veřejné bezpečnosti a ochrany – Nevyvážená struktura osídlení regionu – Neostatečná identifikace obyvatelstva s regionem – Nedostatečná kvalita služeb mimo centrální oblasti a města – Množství nevyužívaných objektů a areálů – brownfields <p>Hospodářství:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Nízký HDP regionu – oblast cílené podpory státu – Útlum hospodářství v důsledku restrukturalizace – Nepříznivá odvětvová struktura <p>Infrastruktura:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Nedostatečná dopravní infrastruktura – Nedostatečná dostupnost periferních oblastí do center regionu – Plně nevyužitý potenciál Labské vodní cesty <p>Lidské zdroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Dlouhodobá vysoká míra nezaměstnanosti – Nízký podíl lidí s vyšším vzděláním – Nedostatečná tvorba pracovních míst – Odliv kvalifikované pracovní síly z regionu – Nedostačující infrastruktura školství - vzdělání – Strukturální nerovnost mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce

<p>Životní prostředí:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Restrukturalizace průmyslu, – Modernizace technologií, nové technologie – Regulace tvorby emisí – Snížení produkce odpadu, recyklace – Zlepšení kvality vod – revitalizace a sanace, – Zvýšení počtu čistíren odpadních vod – Značný počet maloplošných i velkoplošných chráněných území, rozšiřování i v rámci soustavy Natura 2000 – Udržitelné lesní hospodářství – vazba na klimatické změny 	<p>Životní prostředí:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Nepříznivý obraz životního prostředí ovlivňující zájem investorů a návštěvníků – Ekologické zátěže – Rezervy v oblasti zpracování odpadů-recyklace – Emise vznikající v důsledku přetížené dopravní infrastruktury – Imise škodlivin do půdy -eroze půdy – Malá podpora obnovitelných zdrojů – Zásobování vodou – jímání vody a zadržování vody v krajině – Komunální odpadní vody – čištění
<p>Příležitosti/Opportunities</p>	<p>Hrozby/Threats</p>
<p>Společenské rámcové podmínky:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Posilování role velkých měst – polů rozvoje, rozvoj spolupráce mezi malými městy a obcemi – Zkvalitnění sociálního prostředí ve městech – Modernizace ICT ve veřejné správě – Využití brownfields – Zvyšování soudržnosti obyvatel- společné aktivity, NNO, místní skupiny a spolky – Hospodářství: – Podpora podnikatelských aktivit, – Rozvoj cestovního ruchu – – Rozvoj spolupráce využívající specializaci odvětví – využití synergických efektů – Transfery technologií a informací – Zlepšování negativně hodnocených faktorů regionu <p>Infrastruktura:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Dokončení výstavby rychlostních komunikací a dálnice D8 – Rozvoj letecké a železniční dopravy 	<p>Společenské rámcové podmínky:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Neadekvátní rozvoj regionu ve vztahu k rozvinutějším oblastem republiky i zahraničí – Vylidňování měst, odchod obyvatel za levnějším bydlením a kvalitnějším životním prostředím – Sociálně slabé části měst, <p>Hospodářství:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Měnící se trh- ekonomická krize – Nedostatek přímých zahraničních investic - image regionu <p>Infrastruktura:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zvyšující se podíl individuální osobní a nákladní automobilové dopravy – Omezení investic na obnovu a udržování stávajících pozemních komunikací - náklady na údržbu <p>Lidské zdroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ekonomická krize - nedostatek pracovních příležitostí, odborných a kvalifikovaných pracovních sil

<ul style="list-style-type: none"> – Rozvoj moderních integrovaných dopravních systémů – Zlepšení kvality pozemních komunikací, napojení na komunikace transevropských dopravních sítí (TEN-T) – Alternativní formy dopravy – Doprava pro handicapované <p>Lidské zdroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rozšíření jazykové výuky aktivity – Zvyšování kvality lidských zdrojů - rekvalifikace – – Nabídka pracovních příležitostí – nárůst počtu obyvatel regionu <p>Životní prostředí:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Spolupráce v oblasti ochrany klimatu – snižování emisí, zdrojů znečištění, alternativní zdroje – Odstraňování starých ekologických zátěží – Efektivní odpadové hospodářství, čištění odpadních vod – Budování efektivního systému protipovodňové ochrany – Ekologická výchova a osvěta – Ochrana pitné vody a léčivých pramenů 	<ul style="list-style-type: none"> – Stárnoucí populace – Odchod obyvatel v důsledku nedostatečné nabídky pracovních příležitostí <p>Životní prostředí:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zhoršující se stav ovzduší – ekologické zátěže, dopady klimatických – Ohrožení povodněmi, ekologickými katastrofami – Ekologické škody vzniklé mimo region – Pokles hladiny podzemních i povrchových vod – sucho – Nedodržování zásad udržitelného rozvoje, plýtvání přírodními zdroji – Neúměrné rozšiřování zastavěné plochy – rozšiřování příměstských oblastí a průmyslových zón
---	--

Zdroj: ROP Severozápad, vlastní zpracování

4.4 Program Cíl 3/Ziel3 Česká republika- Svobodný stát Sasko

Program přeshraniční spolupráce mezi Českou republikou a Svobodným státem Sasko je významným nástrojem kohezní politiky EU. Tento typ spolupráce navazuje na předchozí aktivity v oblasti ekonomické a sociální integrace příhraničních oblastí sousedících členských států EU a je zaměřen na posilování přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce především prostřednictvím místních a regionálních iniciativ.

4.4.1 Právní základ

Legislativně byl program zpracován na základě článku 7 Nařízení (ES) č. 1083/2006 Rady ze dne 11. července 2006 o obecných ustanoveních o ERDF, ESF, Fondu soudržnosti a v souvislosti s rozhodnutím Komise ze dne 31. října 2006, které obsahovalo seznam způsobilých regionů. Programový dokument pro období 2007-2013 byl schválen Evropskou komisí dne 20. prosince 2007. Právním základem pro poskytnutí podpory z Programu Cíl3/Ziel3 byl Společný realizační dokument vydaný 11. července 2008 a dále závazné národní a evropské předpisy. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

4.4.2 Dotační území

Program Cíl 3 na podporu přeshraniční spolupráce 2007–2013 mezi Svobodným státem Sasko a Českou republikou (OP Sasko - ČR) byl určen pro společné dotační území podél česko-saské hranice, která je v délce 454 km. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Na saské straně bylo dotační území určeno příhraničními okresy a územím s těmito okresy bezprostředně sousedícím a týkalo se regionů Vogtlandkreis, Aue-Schwarzenberg, Annaberg, MittlererErzgebirgskreis, Freiberg, Weißeritzkreis, SächsischeSchweiz, Bautzen, Löbau-Zittau, Zwickauer Land, Stollberg, Mittweida, Meißen, Kamenz, NiederschlesischerOberlausitzkreis, Saale-Orla-Kreis (Svobodný stát Duryňsko), Greiz (Svobodný stát Duryňsko), dále statutárních měst Zwickau, Chemnitz, Dresden, Görlitz a Hoyerswerda a Plauen. U těchto oblastí bylo využito pravidlo flexibility, s cílem získat větší potenciál pro možnou spolupráci. Zmíněné oblasti již byly součástí dotačního území Programu INTERREG III A v programovém období 2000-2006 a z hlediska kontinuity bylo tedy zcela logické jejich zařazení do další formy přeshraniční spolupráce. (Programový dokument, 2007, [online])

V rámci ČR bylo dotační území spadající do oblasti přeshraniční spolupráce se Svobodným státem Sasko tvořeno na úrovni NUTS 2 regionem soudržnosti Severozápad a částečně i regionem soudržnosti Severovýchod – z jeho území se jedná pouze Liberecký kraj.

Obrázek 3: Dotační území přeshraniční spolupráce ČR-Sasko

Zdroj: http://www.cil3.cz/preshranicni_spoluprace_cr_sasko.htm

Na české straně byl program určen pro kraje Karlovarský, Ústecký a Liberecký. Na rozdíl od saské strany nevyužila česká strana možnost určit území podle pravidla flexibility, které je definované v článku 21 odst. 1 Nařízení (ES) 1080/2006, neboť rozsah dotačního území na české straně byl dostatečně přiměřený a nebylo nutné vymezovat dodatečná území. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Rozsah společného dotačního území byl **28 054 km²** a z této rozlohy 47 % spadalo do území ČR (13 191 km²). Německé dotační území včetně území dle pravidla flexibility zaujímalo plochu 14 843 km², ze které do oblasti Svobodného státu Durynsko připadalo území o rozloze 1 991 km² (v této oblasti se jednalo pouze o území dle pravidla flexibility). Celková rozloha německého dotačního území, na kterém bylo uplatněno pravidlo flexibility byla 7 662 km², tedy více jak polovina jejich dotačního území. (Programový dokument, 2007, [online])

4.4.3 Cíle programu

Oblast podpory se Operačního programu **ČR-Sasko** se vztahovala na 4 prioritní osy dále rozdělující program do logických celků. Každý z celků byl dále konkretizován prostřednictvím oblastí podpory vymezující typy možných projektů podporovaných v rámci příslušné osy. Prioritní osy byly následující:

1. Rozvoj rámcových společenských podmínek v dotačním území:

- *Oblast podpory 1: kooperativní zlepšení a rozvoj infrastruktury dle poptávky a kooperací v oblasti regionálního plánování a rozvoje*
- *Oblast podpory 2: kooperace v oblasti lidských zdrojů, sociokulturního rozvoje a partnerské spolupráce*
- *Oblast podpory 3: kooperace v oblastech bezpečnosti, záchranných služeb, ochrany před katastrofami a protipožární ochrany*
- *Oblast podpory 4: společný fond malých projektů*
- *Oblast podpory 5: opatření na odstranění škod způsobených povodněmi v srpnu 2010 a podpora preventivních opatření souvisejících s povodněmi*

2. Rozvoj hospodářství a cestovního ruchu

- *Oblast podpory 1: hospodářská kooperace a rozvoj přeshraničních hospodářských struktur*
- *Oblast podpory 2: hospodářská kooperace a rozvoj přeshraničních hospodářských struktur v oblasti cestovního ruchu*

3. Zlepšení situace přírody a životního prostředí

- *Oblast podpory 1: kooperace v oblasti ochrany klimatu, ochrany lesů a přírody, péče o krajinu a odpadového hospodářství*
- *Oblast podpory 2: opatření v oblasti protipovodňové ochrany, vodního hospodářství a vodních staveb, ochrany vodních toků*

4. Technická pomoc. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

4.4.4 Zdroje financování programu a čerpání prostředků

Aktivity v oblasti přeshraniční spolupráce, realizované v průběhu programového období 2007-2013 v rámci Cíle 3 Evropské územní spolupráce, byly podpořeny prostředky

Evropského pro regionální rozvoj (ERDF). Program byl primárně určen na podporu samostatných projektů s minimální výší dotací z ERDF nad 22 500 eur. Pro menší projekty, které nedosahovaly výše uvedené částky, byl vytvořen Fond malých projektů. Tento specifický nástroj byl určen především pro projekty podporující například přeshraniční výměnu informací, spolupráci mezi občany, sdruženími a úřady v dotačním území nebo posílení identifikace obyvatel se svým životním prostorem. Správu fondu zajišťovaly euroregiony vztahující se k dotačním územím. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Podmínkou pro poskytnutí podpory u ostatních projektů bylo, mimo prokazatelného dopadu projektů na společném dotačním území, dodržení principu Lead partnera a dvou ze čtyř základních kritérií přeshraniční spolupráce (společné plánování, společná realizace, společné financování a společný personál). (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Současně musely být nastaveny i kontrolní mechanismy, které garantovaly kontrolu správného a transparentního čerpání a využití prostředků v jednotlivých projektech, ve shodě s národními pravidly i pravidly ES (čl. 16 Nařízení 1080/2006 o ERDF). Funkce kontrolora byla stanovena pro obě partnerské země a za českou stranu ji vykonávalo Centrum pro regionální rozvoj ČR. (CRR ČR). Mezi zásadní úkoly kontrolora spadalo například schvalování harmonogramu předkládání žádostí o platbu (v případě českého Lead partnera), kontrola způsobilosti výdajů českých kooperačních partnerů, kontrola zadávání veřejných zakázek, vydávání stanovisek ke změnám projektů pro české partnery, dokladová kontrola výdajů předkládaných a nárokových českým partnerem, kontrola udržitelnosti u českých partnerů apod. Výdaje na činnost ČRR jak kontrolora byly financovány ze stejnojmenného projektu. (Centrum pro regionální rozvoj, 2019, [online])

Možný podíl příspěvku z ERDF byl v maximální výši 85 % uznatelných výdajů, členský stát se podílel na pokrytí výdajů výší 15 %. Podíl příspěvku členského státu byl ještě dále složen z 91,5 % z vnitrostátních veřejných zdrojů, zbývajících 8,5 % podílu byly zdroje soukromé, většinou se jednalo o příspěvek příjemce z vlastních zdrojů s možností věcného plnění. Proplácení dotací probíhalo ex post, tedy po předložení prokázaných výdajů pověřenému certifikačnímu orgánu (PCO), kterým bylo v tomto případě MMR.

V průběhu realizace projektů bylo možné požádat o pouze průběžné platby uskutečněné po předložení dokladů o vynaložených výdajích, nikoliv o zálohy. Účtování probíhalo pouze v eur. ((Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Program spadal mezi regionální operační programy a pro sledované období pro něj bylo vyčleněno **207,40 mil. eur**, které byly doplněny částkou **36,60 mil. eur** z národních veřejných zdrojů ČR a SRN. (Programový dokument, 2007, [online])

Z celkové alokace prostředků z ERDF ve výši 207 396 944 eur byla technická pomoc zajištěna částkou 12 443 816 eur, pro samotnou realizaci projektů byla vyčleněna částka 194 953 128 eur. Z těchto prostředků byl největší podíl určen pro podporu projektů v Prioritní ose 1 – celkem 106 202 694 eur. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

V důsledku změn provedených v průběhu programového období byla část prostředků uspořena a po provedení potřebných revizí a následných bylo možné takto vrácené prostředky použít na další projekty. Úpravy a změny se týkaly možnosti schvalování rezervních projektů nebo organizace workshopů zaměřených na vyúčtování projektů určené pro Lead partnery a projektové partnery. Především pak byly optimalizovány některé procesy včetně podpory užšího a koncepčního monitoringu projektů. Současně také byly provedeny přesuny prostředků mezi jednotlivými prioritními osami, konkrétně navýšení Prioritní osy 1 na úkor ostatních prioritních os. Uvedené efektivní změny výrazně pomohly k dosažení více jak 95% vázání a konečného vyplacení prostředků. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

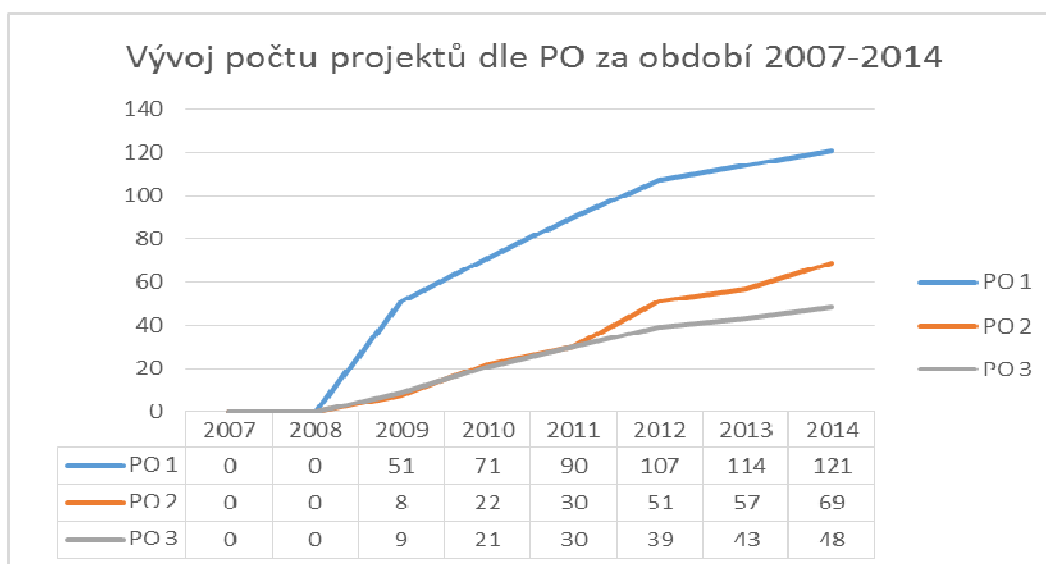
Pro období let 2007 – 2013 bylo prvotním cílem podpořit 622 projektů. Ve výsledku bylo podpořeno „pouze“ 238 projektů celkovou částkou 185 593 055,81 eur (bez technické pomoci), což odpovídá 95,2 % navázaných prostředků. Schválené prostředky ERDF byly vyplaceny v plné výši. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Ve sledovaném období bylo 125 žádostí o poskytnutí dotace v celkové výši 99 819 555,58 eur zamítnuto z důvodu nevyhovění požadavkům programovým podmínkám. Dalších 46 žádostí o poskytnutí dotace v celkové částce 29 989 178,97 eur bylo žadateli staženo zpět. Konečné hodnocení programu bylo ukončeno v roce 2016 po vyúčtování

a dočerpání všech realizovaných projektů. Přesto zůstala k 31. 3. 2016 nevypořádaná průběžná žádost o platbu ve výši 13 531 320,09 eur, která by měla být vyplacena po schválení Evropské Komise do 31. 3. 2017. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Počátek programového období byl charakteristický nulovým počtem projektů, skutečné čerpání započalo až v roce 2009, kdy bylo schváleno celkem 68 projektů. Během následujících let docházelo k postupnému navyšování počtu schválených projektů, jak je zachyceno v grafu č. 6. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Graf 6: Vývoj počtu projektů dle PO za období 2007-2014

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2016, vlastní zpracování

V rámci přeshraniční spolupráce České republiky a Svobodného státu Sasko bylo v programovém období 2007-2013 evidováno celkem 409 projektů ve třech stanovených prioritních osách s celkovou alokací prostředků ve výši 273 464 733,48 eur. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Vzhledem k tomu, že ve své práci hodnotím přeshraniční spolupráci z pohledu regionu soudržnosti Severozápad (NUTS 2), jsou dále uváděné údaje upraveny o data vztahující se ke kraji Libereckému., aby tak hodnocení odpovídalo parametrům platným pro sledovanou oblast. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

U 244 projektů s příspěvkem ve výši 175 530 238,22 eur byli žadateli a tedy i Lead partnerny subjekty ze Saska. Čeští nositelé projektů předložili celkem 165 záměrů v celkové výši příspěvku 97 934 795,26 eur, kdy pouze 82 projektů bylo předloženo žadateli, kteří mají sídlo v krajích patřících do regionu soudržnosti Severozápad a celková hodnota jimi požadovaného příspěvku činila 52 591 551,53 eur. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Podle počtu projektů evidovaných v jednotlivých prioritních osách bylo nejvíce projektů zařazeno v **Prioritní ose 2** – „Rozvoj hospodářství a cestovního ruchu“. Do tohoto tématu byla začleněno 222 projektů v hodnotě příspěvku 150 210 033,50 eur (Svobodný stát Sasko – 138 projektů v hodnotě 105 180 011,57 eur, ČR 84 projektů v hodnotě příspěvku 45 030 021,93 eur. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

V **Prioritní ose 1** – „Rozvoj rámcových společenských podmínek v dotačním území“ bylo celkem evidováno 103 projektů v celkové hodnotě příspěvku 65 027 639 eur (Svobodný stát Sasko 56 projektů v hodnotě 36 990 346 eur, ČR 47 projektů v hodnotě příspěvku 28 037 293 eur. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Nejnižší počet projektů byl začleněn do **Prioritní osy 3** – „Zlepšení situace přírody a životního prostředí“, ve které bylo evidováno celkem 84 projektů v hodnotě příspěvku 58 227 061,18 eur (Svobodný stát Sasko 50 projektů v hodnotě 33 359 880,47 eur, ČR 34 projekty v hodnotě příspěvku 24 867 180,71 eur. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Z výše uvedených údajů je partneré, že největší zájem žadatelů je o projekty podporující rozvoj cestovního ruchu a navazujících aktivit, což odpovídá i tendencím využít částečně průmyslové zóny k podpoře industriální turistiky a ještě více rozšířit aktivity v již známých turistických destinacích, například v Krušných horách a lázeňských oblastech. Alokace prostředků celého programu přeshraniční spolupráce do prioritní osy určené na podporu projektů přímo zaměřených na životní prostředí je objemově nejmenší.

Z pohledu oblastí podpory, na které byla dále členěna Prioritní osa 3, bylo v oblasti podpory č. 1 – „Kooperace v oblasti ochrany klimatu, ochrany lesů a přírody, péče o krajinu a odpadového hospodářství“ předloženo celkem 65 projektů v hodnotě

příspěvku 35 865 920 eur. Plně realizováno bylo 37 projektů v hodnotě příspěvku 19 826 613 eur. Z tohoto počtu byl pouze u 16 projektů leader partnerem český subjekt, 21 projekt zaštitily subjekty saského partnera. Nejvyšší částka příspěvku 1,652 mil. eur byla požadována na zajištění projektu výstavby centra dětí a mládeže pro ochranu přírody a životního prostředí Hammerpark Plauen / lesopark Aš. Hlavní zájem žadatelů spadl do témat zařazených do oblasti podpory 2 – „Opatření v oblasti protipovodňové ochrany, vodního hospodářství a vodních staveb, ochrany vodních toků“. Nejvyšší částkou 4. 810 342 eur měl být podpořen projekt saského partnera „Čisté vody horního Krušnohoří, německo-český projekt odvádění a čištění odpadních vod“ a projekt „VODAMIN“ iniciovaný Ústeckým krajem a jeho českými partnery zaměřený na řešení společného problému týkajícího zásobování pitnou i užitkovou vodou. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Výše uvedené počty projektů a částky příspěvku pouze zobrazují zájem žadatelů v jednotlivých oblastech přeshraniční spolupráce. Skutečnost je velmi odlišná, protože z celkového počtu 409 evidovaných projektů jich nebyla realizována téměř polovina.

Tabulka 4: Rozdělení projektů dle stavů zpracování (v tis. eur)

Stav projektu: <i>pouze evidován</i>	Σ počet	Σ výše příspěvku	PO1	PO2	PO3
celkem	29	11 388	Počet/částka	Počet/částka	Počet/částka
Svobodný stát Sasko	18	6 333	10/3 378	4/1 453	4/502
Česká republika:	11	5 055	5/1 677	4/2 867	2/511
Stav projektu: <i>zamítnuto</i>					
celkem	102	69 041	Počet/částka	Počet/částka	Počet/částka
Svobodný stát Sasko	62	47 084	36/29 183	11/8 746	15/9 155
Česká republika:	40	21 957	21/ 9 386	11/4 356	8/8 215
Stav projektu: <i>realizovaný, finančně uzavřeny, výdaje certifikovány...</i>					
celkem	238	185.593	Počet/částka	Počet/částka	Počet/částka
Svobodný stát Sasko	136	111 643	70/61.840	40/29 672	26/20 131
Česká republika:	102	73 950	51/38 803	29/24 005	22/11 142

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2016, vlastní zpracování

Projekty realizované v **Prioritní ose 1** byly zaměřené na rozvoj sociálních aspektů v pohraničních oblastech. Z celkového počtu projektů byl 21 projekt realizován v oblasti podpory 1 – „Kooperativní zlepšení a rozvoj infrastruktury“. Jednalo například o projekt Přeshraniční dopravní propojení v oblasti Centrálního Krušnohoří - I. a II. etapa/ČR nebo „Silniční spojení Adorf - Aš/Sasko). Nejvíce projektů (71) však bylo zaměřeno na oblast podpory 2 – „Kooperace v oblasti lidských zdrojů, sociokulturního rozvoje a partnerské spolupráce“. Oblast podpory 3 – „Kooperace v oblastech bezpečnosti záchranných služeb, ochrany před katastrofami a protipožární ochrany“ využili žadatelé pro realizaci celkem 14 projektů a do oblasti podpory 4 – „Fond malých projektů“ byly zařazeny 4 projekty. V průběhu programového období byla dodatečně vymezena ještě další oblast podpory, která se týkala opatření na odstranění škod způsobených povodněmi v srpnu 2010 včetně podpory preventivních opatření souvisejících s povodněmi. V této oblasti bylo podpořeno celkem 11 projektů a prostředky byly získány přesunutím částky 7,5 mil eur původně alokovaných v Prioritní ose 2. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Z dosažených výsledků vyplývá enormní zájem subjektů o posilování další spolupráce především v oblasti podpory 2 – „Kooperativní opatření v oblasti lidských zdrojů, sociokulturního rozvoje a partnerské spolupráce“, stejně tak jako v oblasti podpory č. 4 – „Společný fond malých projektů“. Hlavní přínosy projektů realizovaných v Prioritní ose 1 spočívaly v potvrzení zájmu obyvatel i nadále vzájemnou spoluprací odbourávat aktuální rozdíly v pohraničí a uskutečňovat další kroky ve zlepšení průchodnosti hranic. Prioritní osa je tak z hlediska realizace hodnocena jako velmi úspěšná. Celkově bylo v této prioritní ose vyplaceno **100 543 tis. eur**. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

V **Prioritní ose 2** - „Rozvoj hospodářství a cestovního ruchu“ bylo realizováno celkem 69 projektů, z toho do oblasti podpory 1 – „Hospodářská kooperace a rozvoj přeshraničních hospodářských struktur“ byla zahrnuta 13 projektů a 56 projektů bylo realizovaných v oblasti podpory 2 – „Podpora hospodářské spolupráce“. Projekty byly zaměřeny na zlepšení spolupráce v oblastech výzkumu a technologii a oblasti cestovního ruchu. Jako jednoznačný přínos projektů je možné označit například vybudování nových a zrekonstruování stávajících turistických cest v délce 229 km. Dosažené výsledky odrážejí zájem subjektů o rozvoj aktivit v oblasti cestovního ruchu v dotační oblasti.

Turistické projekty byly také pozitivně přijímány širokou veřejností. Realizace Prioritní osy 2 byla hodnocena jednoznačně pozitivně. Celkové bylo v prioritní ose vyčerpáno **53 678 tis. eur.** (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Pro **Prioritní osu 3** – „Zlepšení situace přírody a životního prostředí“ byly navázány prostředky ve výši 91,89 % alokace, tedy prostředky ve výši 31 273 tis. eur. Celkem bylo realizováno 48 projektů, z toho 39 projektů v oblasti podpory 1 – „Kooperační v oblasti ochrany klimatu, ochrany lesů a přírody, péče o krajinu a odpadového hospodářství“, ostatní projekty spadaly do oblasti podpory 2 – „Opatření v oblasti podpory protipovodňové ochrany, vodního hospodářství a vodních staveb, ochrany vodních toků“. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Nejvíce projektů bylo zaměřeno na oblast zlepšení spolupráce ve sféře environmentálního vzdělávání, celkem 21 projekt, 17 projektů bylo cíleno na zlepšení spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí a přírody. Akviziční opatření realizovaná v průběhu programového období přispěla k tomu, že byly realizovány kvalitní ekologické projekty. Pozitivně byly hodnoceny například projekty zaměřené na odvádění a čištění odpadních vod nebo na výstavbu společných zařízení na likvidaci odpadních vod. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Příkladem může být projekt „**VODAMIN**“ s požadovanou výší příspěvku téměř 3 mil. eur. Společný projekt byl iniciovaný Ústeckým krajem a jeho českými partnery. Německým partnerem byl Saský báňský úřad, Saský státní úřad pro životní prostředí, zemědělství a geologii a město Oelznitz. Cílem projektu bylo nalézt řešení společného problému týkajícího zásobování pitnou i užitkovou vodou, dále zajištění čistoty a kvality podzemních i povrchových vod, především v pohraničních uhelných revírech, kde je kvalita vody přímo ovlivněna důlními činnostmi. Hlavním cílem projektu bylo zajistit efektivní opatření ovlivňující kvalitu vody po úpravě důlních vod z hnědouhelné těžby, opatření pro hornické oblasti po ukončení těžby, upřesnit vliv zvyšování hladiny důlní vody na životní prostředí a infrastrukturu. (Ústecký kraj, 2011, [online])

Celkově byly v Prioritní ose 3 vyčerpány prostředky ve výši **31 273 tis. eur.** (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

Tabulka 5: Průměrná výše čerpaných prostředků na obyvatele dotačního území (v eur)

Celkem za program		PO 1	PO 2	PO 3
Čerpaná částka (v tis. eur)	185 593	100 543	53 678	31 273
Počet obyvatel dotačního území (v tis)	3 264			
Z toho: Sasko	1 703			
Česká republika	1 561			
Region soudržnosti Severozápad	1 122			
Z toho: Karlovarský kraj	299			
Ústecký kraj	823			
Průměrná výše čerpání na obyvatele dotačního území (v eur)	56,90	30,80	16,45	9,60
Průměrná částka čerpání RS Severozápad (v tis. Kč)	63 842	34 558	18 457	10 771
Z toho: Karlovarský kraj	17 013	9 209	4 919	2 870
Ústecký kraj	46 829	25 348	13 538	7 901

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2016, vlastní zpracování

V rámci monitorovacích opatření bylo provedeno hodnocení vlivu jednotlivých projektů na životní prostředí. Předkládané projekty byly posuzovány na základě definovaných environmentálních indikátorů, které měly stanovit míru pozitivních vlivů na životní prostředí. V kategoriích - „zaměřen na životní prostředí“, „příznivý dopad na životní prostředí“ a „neutrální k životnímu prostředí“. Z těchto hledisek bylo nejvíce projektů napříč všemi prioritními osami hodnoceno jako neutrální k životnímu prostředí (125 projektů), další kategorie byly zastupeny vyrovnaně (56 a 57 projektů). Příjemným zjištěním je, že v Prioritní ose 3 byl jako „neutrální k životnímu prostředí“ hodnocen pouze jediný projekt a z celkového počtu 48 projektů jich 36 bylo zařazeno do kategorie „zaměřen na životní prostředí“. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2016)

4.5 Region soudržnosti Jihozápad

4.5.1 Poloha a administrativní členění

Region soudržnosti (NUTS 2) je situován podél jižní a jihozápadní hranice České republiky. Na východě sousedí s krajem Vysočina a Jihomoravským krajem (region soudržnosti Jihovýchod), na jihu s Rakouskem a na západě se Spolkovou republikou Německo, konkrétně s územím Svobodného státu Bavorsko. Na severu má společnou hranici s krajem Karlovarským, krajem Ústeckým (region soudržnosti Severozápad) a krajem Středočeským (region soudržnosti Střední Čechy). Oblast regionu

Jihozápad je součástí euroregionů Egrensis, Šumava-BayerischeWald-Mühlviertel a Silva Nortica. (ROP Jihozápad, 2015, [online])

Území regionu soudržnosti je tvořeno dvěma kraji (NUTS 3), krajem Jihočeským a krajem Plzeňským. V rámci členění LAU 1 je území rozděleno na 14 okresů. Na úrovni LAU 2 tvoří území regionu 1 125 obcí. V porovnání s regionem soudržnosti Severozápad je v této oblasti míra integrace sídelních jednotek do větších administrativních celků nižší, ale i zde se v oblasti pohraničí v minulosti projevil vliv odsunu obyvatelstva německé národnosti v rámci poválečného vypořádání. V porovnání s ostatními regiony NUTS 2 se na území regionu Jihozápad nachází nejvyšší počet obcí, ale například ve srovnání s regionem soudržnosti Severozápad je jejich rozdělení v jednotlivých krajích vyrovnanější. (Český statistický úřad, 2019 [online])

4.5.2 Struktura osídlení a demografické údaje

Podle údajů Českého statistického ústavu žilo k 31. 12. 2017 na území regionu soudržnosti Jihozápad celkem 1 218 408 obyvatel, což představuje 11,51 % obyvatel republiky. Počtem obyvatel se tak region řadí na 5. místo mezi ostatními jednotkami NUTS 2. Hustota osídlení ke stejnému datu byla 69 obyvatel na km² a region tak patří mezi oblasti s nejnižší hustotou obyvatel v ČR. Hodnoty se dlouhodobě pohybují v rozmezí 66,8 – 69 obyvatel na km² (porovnání let 2000 – 2017) a stále se zvyšují. Větší hustota osídlení je v Plzeňském kraji. (Český statistický úřad, 2018 [online])

Demografický vývoj kraje je dlouhodobě příznivý. Podle statistických zjištění stoupl celkový přírůstek obyvatelstva během let 2007 – 2018 z hodnoty 3‰ na hodnotu 4,7‰. (Český statistický úřad, 2019 [online])

Sídelní struktura regionu je poměrně rozdrobená. Území se řadí k oblastem s vysokým podílem malých obcí do 500 obyvatel, naproti tomu podíl obcí s počtem obyvatel do 5000 je nízký a nejvíce jsou zastoupeny obce do 2000 obyvatel. Podíl městského obyvatelstva je 65,5 %. (Český statistický úřad, 2018 [online])

Koncentrace obyvatelstva je rozdílná i v jednotlivých krajích regionu a stejně tak je rozdíl mezi jednotlivými kraji z hlediska úrovně center osídlení. V Jihočeském kraji je

úroveň osídlení téměř stejná v krajském městě i v dalších větších městech. Nejvíce dominantním centrem jsou České Budějovice, ale i ostatní okresní města a regionální aglomerace plní pro své okolí funkci centra (oblast Tábora, Písek, Jindřichův Hradec, Strakonice, Český Krumlov). (ROP Jihozápad, 2015, [online])

V Plzeňském kraji je výraznější rozdíl mezi krajským městem a ostatními vyššími centry. V krajském městě žije téměř 30 % obyvatel kraje a sídelní kultura kraje je výrazně monocentrická. V rámci regionu soudržnosti představují obě krajská města hlavní póly rozvoje a konkurenceschopnosti, centra nižšího řádu plní pro své okolí neméně významné funkce obslužné a pracovní. (Český statistický úřad, 2018 [online])

4.5.3 Hospodářství regionu - struktura ekonomické základny

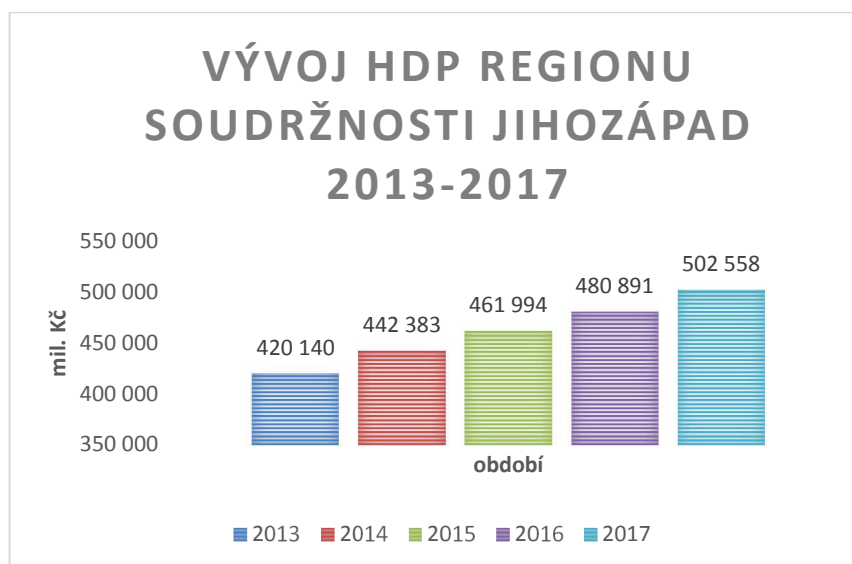
Region soudržnosti patří z hlediska ekonomické aktivity mezi oblasti se silným rozvojovým potenciálem. Ekonomická úroveň regionu je ve srovnání s ostatními oblastmi republiky velmi dobrá, velký podíl na tom mají zejména regionální centra České Budějovice a Plzeň.

Okrajové části regionu jsou výrazně závislé na rozvojových centrech. Kraj dlouhodobě vykazuje vysokou míru ekonomické aktivity, s tím také souvisí nízká míra nezaměstnanosti na větší části území. (Český statistický úřad, 2019 [online])

Průmyslové činnosti jsou koncentrovány do oblastí největších sídel a důležitých dopravních os. Největší podíl na tvorbě HDP má zpracovatelských průmysl, dále odvětví dopravy, stavebnictví, sféra obchodu, oprav a komerčních služeb. V se regionu nenalézají významná ložiska nerostných surovin, jedná se pouze o písky, šterky a jíly využitelné pro keramický průmysl, těžební průmysl má poměrně malé zastoupení. Omezení těžkého průmyslu bylo kompenzováno nárůstem sféry služeb. (Český statistický úřad, 2018 [online])

Z dlouhodobého hlediska se HDP regionu soudržnosti vyvíjí velmi příznivě, viz graf č. 7. V roce 2017 dosáhl HDP částky 502 558 mil. Kč a v přepočtu na obyvatele regionu tvořil částku 412 471 Kč. (Český statistický úřad, 2018 [online])

Graf 7: Vývoj HDP regionu soudržnosti Severozápad v období 2013-2017

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Zemědělská činnost je provozována na periferních územích venkovského charakteru, často se jedná o hospodářsky slabé regiony. V posledních letech je v oblasti zemědělské výroby patrná pozvolná orientace spíše na multifunkční zemědělství a produkční funkce je postupně omezována. Význam získává údržba krajiny nebo aktivity související s rozvojem cestovního ruchu. Přesto jsou příjmy z vlastní zemědělské produkce pro region stále převažující a zásadní. Významnou oblastí zemědělství je chov ryb, drůbeže a těžba dřeva. (ROP Jihozápad, 2015, [online])

Z oblasti potravinářské výroby je pro region tradiční výroba piva. Oblast cestovního ruchu, včetně lázeňství, má současně nejvýraznější rozvojový potenciál nejen ve venkovských oblastech, ale i ve městech a postupně se stává stále významnější oblastí ekonomiky kraje. (ROP Jihozápad, 2015, [online])

Přestože klíčovou roli v hospodářství regionu hrají velké podniky, malé a střední podniky tvoří významnou součást spektra ekonomických subjektů. Vývoj v posledních pěti letech zaznamenal nárůst především v oblasti terciálního sektoru, což odpovídá celkovému

vývoji poptávky po rozšíření oblasti služeb. Souhrnně je možné konstatovat, že region má velmi dobrou ekonomickou úroveň ve srovnání s ostatními regiony ČR. (Český statistický úřad, 2018 [online])

Tabulka 6: Ekonomické subjekty RS Jihozápad – srovnání 2017-2013

Převažující činnost -OKEČ vybrané činnosti	2017	2013	rozdíl 2017-2013
Zemědělství, myslivost, lesnictví, rybářství	21 342	18 577	2 765
Těžební průmysl vč. zpracovatelského p.	8 214	8 391	-177
Ostatní průmysl	25 288	24 815	473
Stavebnictví	37 664	36 484	1 180
Činnosti k ochraně životního prostředí vč. sanací a odpadů	930	986	-56
Maloobchod včetně, ubytování a stravování, sportovních a reklamní činností	56 697	56 042	655
Doprava, spoje, skladování	7 572	7 351	221
Finanční služby	6753	16 693	-8 012
Realitní služby, pronájmy	15 588	14 172	1 496
Veřejná správa	3 1255	3 124	1
Ostatní činnost v terciálním sektoru	115 056	99 706	15 350
Ostatní činnosti v kvartérním sektoru	3 442	2 911	531
celkem	301 671	289 198	12 473

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

4.5.4 Životní prostředí

Na většině území regionu je životní prostředí hodnoceno jako příznivé, méně postižené. Oblast se vyznačuje rozmanitou a relativně nezdevastovanou krajinou a také velkým množstvím vodních ploch, které zaujímají téměř 4 % rozlohy regionu. Na území se nachází chráněné oblasti přirozené akumulace vod Novohradské hory, Třeboňská pánev, Šumava, Brdy a Slavkovský les, které mají celorepublikový význam. (ROP Jihozápad, 2015, [online])

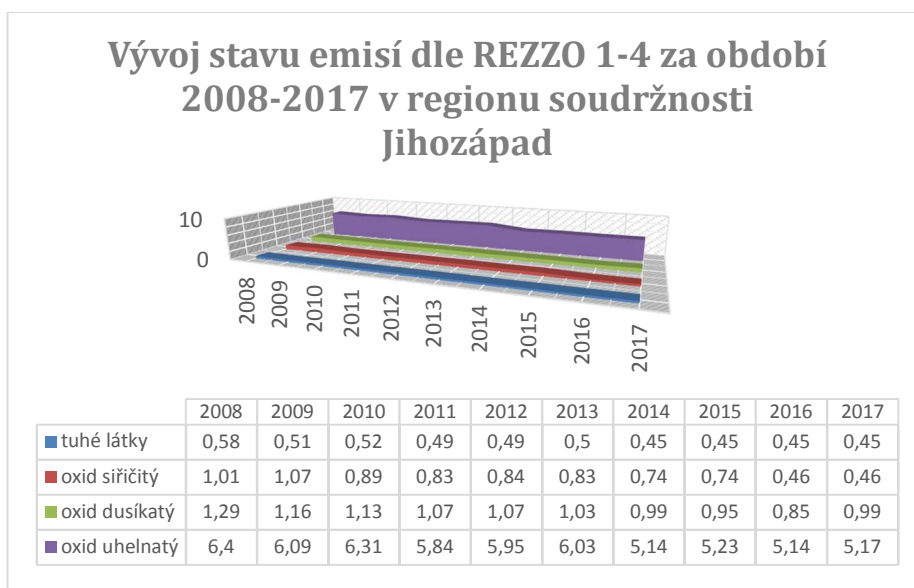
Dalším typickým rysem regionu je velké množství rybníků a velká vodní díla vltavské kaskády Orlický a Lipno. Značný rozsah vodních ploch představuje v posledních letech poměrně velké riziko povodní, což je z velké míry způsobeno předchozími úpravami

krajiny pro jiné využití, například v zemědělství. Tyto zásahy částečně narušily přirozenou funkci krajiny a v současné době je nutné pokračovat v rozšiřování protipovodňových opatření. Oblast regionu soudržnosti Jihozápad je možné rozdělit na dvě odlišná území. Severní část příhraničí je částečně zatížena dopady činností těžkého průmyslu v minulosti. Jižní část území příhraničí naopak disponuje značným krajinným a přírodním potenciálem využitelným pro realizaci opatření k ochraně druhů a biotopů, vodních ekosystémů apod. (ROP Jihozápad, 2015, [online])

Státní hranice regionu je tvořena pohořím a vrchovinou. Největší chráněnou oblastí je národní park Šumava a současně je na území regionu ještě dalších 6 chráněných krajinných oblastí, včetně oblastí evropsky významných lokalit spadajících do programu NATURA 2000. Nejen oblast Šumavy je dlouhodobě v centru pozornosti z hlediska řešení situace lesních porostů zasažených kůrovcem a z hlediska dopadů klimatických změn na stav přírody v této lokalitě. (ROP Jihozápad, 2015, [online])

Na většině území se podařilo v průběhu posledních let razantně snížit hodnoty emisí a kvalitu ovzduší je možné na většině území označit za dobrou. V některých lokalitách ovlivňuje kvalitu ovzduší výrazný nárůst tranzitní automobilové dopravy, především na hlavních dopravních tazích. (ROP Jihozápad, 2015, [online])

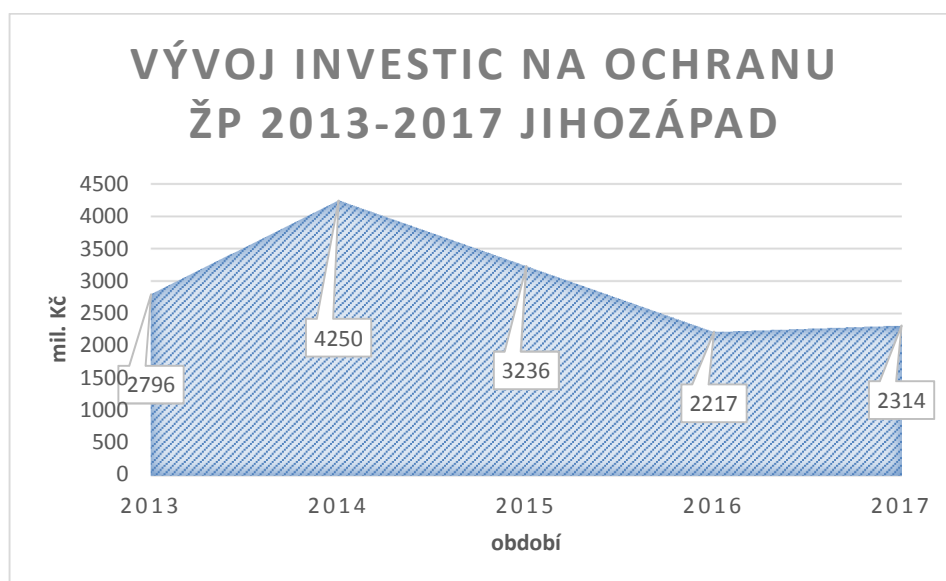
Graf 8: Vývoj stavu emisí v regionu soudržnosti Jihozápad v období 2008-2017

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Na rozdíl od regionu soudržnosti Severozápad, který v letech 2013 – 2017 vykazuje nárůst investic do oblasti životního prostředí, je v regionu soudržnosti Jihozápad ve stejném období, tendence naprosto opačná. Jak je patrné z grafu č. 9. nejvyšší hodnoty dosáhly investice v roce 2014, ale v průběhu následujících třech let klesly téměř na polovinu této hodnoty. (Český statistický úřad, 2018, [online])

Graf 9: Vývoj investic na ochranu ŽP 2013-2017 - Jihozápad

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

4.5.5 Regionální disparity

Na rozdíl od regionu soudržnosti Severozápad není na území regionu soudržnosti Jihozápad žádná oblast zařazena mezi regiony se soustředěnou podporou státu. Pouze několik územních jednotek je označeno jako hospodářsky slabé regiony. (ROP Jihozápad, 2015, [online])

Oblast má atraktivní a strategickou polohu z hlediska spojení s ostatními regiony republiky i v sousedních státech. Největším negativem je vysoká frekvence dopravy silniční i železniční. Regionem vedou hlavní železniční a silniční tranzitní koridory včetně tras mezinárodních. Protipólem k přetížené dopravní infrastruktuře je nedostatečná, nevyhovující a zastaralá silniční síť ve venkovských oblastech. Roztříštěná sídelní struktura vyžaduje vysoké náklady na vybudování dostatečné silniční a technické

infrastruktury i v periferních oblastech. Nepříznivá situace v této sféře významně ovlivňuje kvalitu života obyvatel a jedním z faktorů vysídlování venkovských oblastí. (ROP Jihozápad, 2015, [online])

Stejně jako v regionu Severozápad je i v tomto regionu mnoho nevyužitých, chátrajících a opuštěných areálů a objektů, které vlivem restrukturalizace a transformace ekonomiky ztratily své původní využití. Oblast pohraničí byla minulým režimem obecně využívána pro vojenské účely, i když ne v tak velkém rozsahu jako tomu bylo v regionu Severozápad. Tato území jsou dosud ekologicky zatížená a probíhají na nich rozsáhlé sanace.

I přes velký podíl cestovního ruchu na celkové ekonomice regionu, je kvalita a úroveň základní turistické infrastruktury nedostatečná, to se týká zejména zimní turistické sezony. Tato situace je ovlivněna i sezónností nabídky. ((ROP Jihozápad, 2015, [online])

V regionu je poměrně příznivá situace na trhu práce, podíl nezaměstnaných osob má dlouhodobě klesající tendenci. O roku 2010, kdy tvořil tento podíl 6,51 %, klesl do roku 2017 na hodnotu 2,84 % a podle odhadů roku 2018 dosáhl hodnoty 2,26 %. V některých oblastech je míra nezaměstnanost vyšší, například v okrese Český Krumlov nebo Písek. Podle celorepublikového srovnání má region Jihozápad příznivější populační strukturu, nicméně negativní dopad současného demografického vývoje společnosti, tedy zvyšující se podíl obyvatel v poproduktivním věku, je i zde patný. (Český statistický úřad, 2018, [online])

4.5.6 Plzeňský kraj

4.5.6.1 Poloha a administrativní členění

Plzeňský kraj se rozkládá na území jihozápadních Čech, sousedí na východě s Jihočeským krajem na severu se Středočeským krajem a severozápadě s krajem Ústeckým a Karlovarským. Nejdlejší část jižní a jihozápadní hranici území sdílí s Německem, konkrétně se Svobodným státem Bavorsko.

Rozlohou **7 649 km²** je Plzeňský kraj třetím největším krajem ČR (9,7 % území ČR) a je tvořen sedmi okresy – Domažlice, Klatovy, Plzeň-jih, Plzeň-město, Plzeň-sever, Rokycany a Tachov. Regionálním centrem a sídelním městem je Plzeň. Na území kraje je 501 obec, z nichž 57 má statut města. (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.5.6.2 Struktura obyvatel a demografické údaje

V kraji žilo 579 228 obyvatel (stav 31. 12. 2017) a z hlediska počtu obyvatel se kraj řadí na 8. místo v celorepublikovém srovnání. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Nejrozsáhlejší je Klatovský okres, který tvoří 25% rozlohy kraje, okres Plzeň-město je naopak svou rozlohou 997 km² okresem nejmenším. Počtem obyvatel a tedy i hustotou obyvatelstva na km² se ovšem tento okres řadí zcela bezkonkurenčně namísto první. Za zmínku stojí i okres Tachov, který se řadí rozlohou mezi větší okresy kraje, ale hustota obydlení je vzhledem k méně obydleným periferním oblastem Kašperských hor a Šumavy velmi nízká (38 obyvatel na km²). Průměrný věk obyvatel kraje je 42,6 let. Bilance přírůstku obyvatel je dlouhodobě kladná, v roce 2017 činila 3,8 ‰. Stejně hodnoty dosáhl přírůstek obyvatel naposledy v roce 2009, následující rok byl zaznamenán razantní pokles až na hodnotu 0,3 ‰, ale tato hodnota v průběhu posledních opět postupně narůstá. (Český statistický úřad, 2019, [online])

V regionu je velmi příznivá situace v oblasti nabídky pracovních míst, míra nezaměstnanosti je velmi nízká., v roce 2017 byl podíl nezaměstnaných na celkovém počtu obyvatel kraje 2,55 %, což představuje v celorepublikovém srovnání druhou nejnižší míru nezaměstnanosti. (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.5.6.3 Hospodářství kraje

Kraj zaujímá strategicky výhodnou polohu mezi centrální částí republiky a hranicí se západní částí Evropy a má velký potenciál pro další rozvoj meziregionální spolupráce. Na jeho území se nachází velké množství důležitých dopravních koridorů, zejména železničních. (Český statistický úřad, 2019, [online])

V kraji je aktivních 164 velkých průmyslových podniků. Největší podíl v odvětvové struktuře průmyslu má výroba motorových vozidel (40,3 %), výroba nápojů (28,6 %), výroba pryží a plastů (9,7 %) nebo strojů a zařízení (9,5 %). Hlavními zaměstnavateli jsou například Škoda Transportation a.s. nebo Plzeňský Prazdroj. Tržby z prodeje výrobků a služeb průmyslové povahy dosáhly v roce 2017 výše 220 462 mil. Kč a oproti minulému období se zvýšily o 3,1 %. Největší podíl na výši tržeb má průmysl zpracovatelský, konkrétně výroba motorových vozidel. Významný je podíl průmyslových podniků kraje na exportní výkonnosti republiky. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Podíl kraje na tvorbě HDP republiky byl 5,1 % (stav k 31. 12. 2017), HDP v přepočtu na obyvatele regionu představoval částku 422 251 Kč. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Kraj má průmyslově zemědělský charakter a z hlediska úrovně ekonomiky se řadí mezi rozvinutější kraje republiky. Průmyslové podniky jsou převážně soustředěny do oblasti plzeňské aglomerace. Ostatní území je využíváno zejména pro aktivity v oblasti cestovního ruchu. Zemědělská půda zaujímá 49,3 % rozlohy kraje a lesní porosty 40,4 % území regionu Bohatá historie kraje, množství lidových tradic, architektonických památek a relativně zachovalá krajina jsou hlavními faktory intenzivního rozvoje cestovního ruchu, který má velký podíl ve sféře služeb. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Území kraje je různorodé, mimo horských pásem Šumavy a Českého lesa v západní části kraje je na východě lesnatý pás Brdského pohoří, ostatní území tvoří pahorkatiny, vrchoviny a oblast Plzeňské pánve. Na území kraje je největší plocha národních parků v ČR, včetně chráněných krajinných oblastí. Pro vodohospodářství mají velký význam vodní nádrž Ejpovice a přehrady Hracholusky a Nýrsko. (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.5.7 Jihočeský kraj

4.5.7.1 Poloha a administrativní členění

Území kraje se nachází v oblasti Jižních Čech a částečně zasahuje do oblasti Moravy. Na severu sousedí se Středočeským krajem, na východě s krajem Vysočina. Západní hranici tvoří Plzeňský kraj, na jihu sousedí částečně s Německem, konkrétně se Svobodným státem Bavorsko a s Rakouskem.

Rozlohou **10 058km²**, což představuje téměř 13 % rozlohy ČR, se kraj řadí na druhé místo v republice. Na úrovni LAU 1 je tvořen sedmi okresy – České Budějovice, Tábor, Jindřichův Hradec, Strakonice, Písek, Český Krumlov a Prachatice. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Regionálním centrem a sídelním městem jsou České Budějovice, dalšími velkými městy jsou Tábor, Strakonice a Jindřichův Hradec. Na úrovni LAU 2 je kraj rozdělen na 624 obce, z nichž 56 má statut města. (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.5.7.2 Struktura obyvatel a demografické údaje

Podle statistických zjištění k byl 31. 12. 2017 střední stav obyvatelstva v Jihočeském kraji 639 180 obyvatel, což představuje 6. místo v celorepublikovém srovnání. Nejvyšší počet obyvatel žije v Českých Budějovicích (103 tisíce obyvatel), dále v Jindřichově Hradci a v Táboře. Nejnižší počet obyvatel žije v okrese Prachatice (50 tisíc obyvatel). Jihočeský kraj patří mezi kraje, ve kterých je nejnižší hustota obyvatel, v roce 2017 to bylo 63,7 obyvatele na km². (Český statistický úřad, 2019, [online])

Nejrozsáhlejším okresem je Jindřichův Hradec, který zaujímá rozlohou 1 944 km² téměř 20 % území kraje. Nejmenší plochu tvoří okres Strakonice - 1 032 km². (Český statistický úřad, 2019, [online])

Průměrný věk obyvatel kraje je 42,6 let. Bilance přírůstku obyvatel je dlouhodobě kladná, ovšem relativně nevyrovnaná. V roce 2017 byl celkový přírůstek obyvatel ve výši

2,2 ‰, ale například v roce 2007 to bylo 5,2 ‰ a v roce 2013 pouze 0,3‰.(Český statistický úřad, 2019, [online])

V regionu je velmi příznivá situace v oblasti nabídky pracovních míst, míra nezaměstnanosti je velmi nízká., v roce 2017 byl podíl nezaměstnaných na celkovém počtu obyvatel kraje 2,2 % a kraj se tak řadí společně s krajem Královéhradeckým na 4. místo v celorepublikovém srovnání. (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.5.7.3 Hospodářství kraje

Pro Jihočeský kraj je typickým znakem „zdravé životní prostředí“, velké množství lesních porostů a rybníků. Vodní plocha zaujímá 4 % a lesní porosty tvoří téměř třetinu území kraje. V regionu nejsou významná ložiska nerostných surovin, nicméně jsou zde ložiska písků, štěrkopísků, cihlářské hlíny nebo rašeliny. Oblast je zaměřena především na rybníkářství, zemědělství a lesnictví, nikoliv na průmysl. (Český statistický úřad, 2019, [online])

V oblasti zemědělství je nejvíce rozšířena produkce obilovin a brambor, v živočišné výrobě převažuje chov ryb a vodní drůbeže. Rybníkářství má v regionu dlouholetou tradici, produkce ryb pokrývá téměř 50 % celorepublikové produkce. Dlouholetou tradici má těžba dřeva a jeho zpracování. (Český statistický úřad, 2019, [online])

V kraji bylo k 31. 12. 2017 aktivních 156 velkých průmyslových podniků. Největší podíl v odvětvové struktuře má zpracovatelský průmysl, zejména výroba motorových vozidel, přívěsů a návěsů., dále pak potravinářský průmysl, stavebnictví a díky surovinám také výroba skla. Další odvětví zpracovatelského průmyslu, textilní a dřevozpracující průmysl navazují na původní tradiční činnosti regionu. Průmyslová výroba je soustředěna do českobudějovické aglomerace, do okresů Tábor, Strakonice a Písek. Rostoucí podíl na ekonomice kraje má výroba a distribuce elektrické energie (jaderná elektrárna Temelín, E. ON ČR). (Český statistický úřad, 2019, [online])

Příznivý rozvoj ekonomiky potvrzuje i rostoucí objem tržeb z prodeje výrobků a průmyslových služeb, který v roce 2017 činil 170 471 mil. Kč v běžných cenách a oproti minulému období se zvýšil téměř o 4 %.(Český statistický úřad, 2019, [online])

Podíl kraje na tvorbě HDP republiky byl 4,9 % (stav k 31. 12. 2017) a HDP v přepočtu na obyvatele regionu byl ve výši 247 332 Kč. (Český statistický úřad, 2019, [online])

V regionu je poměrně dostatečná silniční síť, která zajišťuje dostupnost sídel, ovšem napojení na celorepublikovou dálniční síť zatím není zcela dokončeno. V oblasti železniční dopravy nevedou územím kraje žádné významné dopravní koridory, pouze je zde několik významných železničních uzlů a určitě je nutné zmínit historické pozůstatky první evropské koněspřežní železnice spojující České Budějovice a Linec nebo stále ještě funkční jindřichohradecké úzkokolejky. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Do katastru kraje patří více jak polovina území Národního parku Šumava. Mezi další chráněné krajinné oblasti patří oblast Třeboňsko, Šumava, Blanenský les. V regionu je více jak 300 maloplošných chráněných území a celková plocha chráněných lokalit tvoří přibližně 20 % rozlohy kraje. V kraji se nachází největší vodní plocha v ČR, kterou je přehrada Lipno. Mezi další důležitá vodní díla patří přehrada Orlický náhon nebo Římov, který je zdrojem pitné vody pro většinu kraje. V souvislosti s výstavbou jaderné elektrárny Temelín byla vybudována přehrada Nechanice. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Kromě přírodních památek a zachovalé přírody zvyšuje atraktivitu kraje také velké množství památkových rezervací. Mezi ně patří městské památkové rezervace tvořené historickými centry měst Česko Budějovice, Jindřichův Hradec, Třeboň, Tábor nebo Český Krumlov, který je zařazen mezi památky UNESCO. Z venkovských oblastí byla mezi památky UNESCO zařazena také náves v obci Holašovice patřící mezi památky lidové architektury nazývané „selské baroko“. (Český statistický úřad, 2019, [online])

Významnou roli v ekonomice kraje hraje cestovní ruch a na něj navazující služby. Počet objektů využívaných pro rekreaci dosáhl počtu téměř 6 000. Podle statistických

údajů z roku 2017 využilo možnost rekreace v kraji 1,5 milionu návštěvníků, z toho více jak třetinu tvořili hosté ze zahraničí. (Český statistický úřad, 2019, [online])

4.5.8 SWOT

I přes značné rozdíly v charakterech posuzovaných regionů Severozápad a Jihozápad jsou některé faktory ovlivňující situaci a rozvoj regionu shodné.

Tabulka 7: SWOT analýza regionu soudržnosti Jihozápad

Silné stránky/Strength	Slabé stránky/Weakness
<p>Společenské rámcové podmínky:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Atraktivní a strategická poloha regionu – Intenzivní zájem obyvatelstva příhraničních oblastí o sousední zemi – Krajská centra jako póly růstu – Zkušenosti nabyté z minulých programových období <p>Hospodářství:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Potenciál pro růst cestovního ruchu – Dlouholetá tradice lázeňství – Nerostné bohatství – Obchodní vztahy a propojení – Dobrá ekonomická úroveň regionu – Potenciál pro přímé zahraniční investice <p>Infrastruktura:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Poměrně hustá síť dopravní infrastruktury, vhodné napojení na regionální centra a na vnitrozemí – Vhodná geografická poloha ve vztahu k ostatním regionům ČR – Potenciál Vltavské vodní cesty <p>Lidské zdroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Relativně příznivá věková struktura obyvatel regionu – produktivní věk – Sídla univerzit a vysokých škol, vzdělanostní úroveň regionu 	<p>Společenské rámcové podmínky:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Demografický vývoj společnosti, podíl obyvatel mimo produktivní věk – Zhoršené životní podmínky v periferní oblastech – Rozdíly v infrastrukturách – Přetrvávající jazykové bariéry – Nedostatečná kvalita služeb mimo centrální oblasti a města – Množství nevyužívaných objektů a areálů – brownfields – Nevyhovující stav technických a kulturních památek <p>Hospodářství:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Mízká úroveň služeb cestovního ruchu – <p>Infrastruktura:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Nedostatečná turistická infrastruktura – Zhoršování technického stavu dopravní infrastruktury – Nedostatečná dostupnost periferních oblastí do center regionu – Plně nevyužitý potenciál Vltavské vodní cesty

<p>Životní prostředí:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Regulace tvorby emisí – Snížení produkce odpadu, recyklace – Zlepšení kvality vod – revitalizace a sanace – Zvýšení počtu čistíren odpadních vod – Značný počet chráněných území, rozšiřování i v rámci soustavy Natura 2000 – Sanace ekologických zátěží – Udržitelné lesní hospodářství – vazba na klimatické změny 	<p>Lidské zdroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Celoživotní vzdělávání – malý zájem – Nabídka práce versus studijní obory <p>Životní prostředí:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Oblasti postižené ekologickými zátěžemi – Rezervy v oblasti zpracování odpadů-recyklace – Emise - přetížená dopravní infrastruktura – Podpora obnovitelných zdrojů – Zásobování vodou - zadržování vody v krajině – Komunální odpadní vody – čištění
<p>Příležitosti/Opportunities</p>	<p>Hrozby/Threats</p>
<p>Společenské rámcové podmínky:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Spolupráce mezi malými městy a obcemi – Využití ICT v oblasti cestovního ruchu – Využití brownfields – Zvyšování soudržnosti obyvatel-spoléčné aktivity, NNO, místní skupiny a spolky <p>Hospodářství:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Podpora podnikatelských aktivit, – Rozvoj cestovního ruchu – zlepšení nabídky služeb – Transfery technologií a informací <p>Infrastruktura:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Dokončení výstavby rychlostních komunikací a dálnic. – Rozvoj ostatních druhů dopravy – Rozvoj moderních integrovaných dopravních systémů – Zlepšení kvality pozemních komunikací, napojení na komunikace transevropských dopravních sítí (TEN-T) 	<p>Společenské rámcové podmínky:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Vylidňování regionu, odchod obyvatel za pracovními nabídkami v zahraničí <p>Hospodářství:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Mění se trh- ekonomická krize – Nedostatek přímých zahraničních investic – změna image regionu <p>Infrastruktura:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zvyšující se podíl individuální osobní a nákladní automobilové dopravy – Omezení investic na obnovu a udržování stávajících pozemních komunikací - náklady na údržbu <p>Lidské zdroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Odliv kvalifikované pracovní síly- lepší pracovní nabídky v zahraničí – Stárnoucí populace – Odchod obyvatel struktura nabídky pracovních příležitostí – Odliv významných zaměstnavatelů – přesun aktivit do jiné oblasti

<ul style="list-style-type: none"> – Podpora alternativních forem dopravy <p>Lidské zdroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rozšíření jazykové výuky aktivity – Zvyšování kvality lidských zdrojů prostřednictvím rekvalifikace – – Nabídka pracovních příležitostí – nárůst počtu obyvatel regionu – <p>Životní prostředí:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Spolupráce v oblasti ochrany klimatu – snižování emisí, zdrojů znečištění, alternativní zdroje – Odstraňování starých ekologických zátěží – Zefektivnění odpadového hospodářství, čištění odpadních vod – Budování efektivního systému protipovodňové ochrany, modernizace Ekologická výchova a osvěta obyvatel regionu – Ochrana pitné vody a léčivých pramenů 	<p>Životní prostředí:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zhoršující se stav ovzduší – ekologické zátěže, dopady klimatických změn – Ohrožení povodněmi a ekologickými katastrofami – Ekologické škody vzniklé mimo region – Pokles hladiny podzemních i povrchových vod – sucho – Nedodržování zásad udržitelného rozvoje, plýtvání přírodními zdroji – Neúměrné rozšiřování zastavěné plochy – rozšiřování příměstských oblastí a průmyslových zón
---	--

Zdroj: ROP Jihozápad, vlastní zpracování

4.6 Program Cíl3/Ziel3 Česká republika – Svobodný stát Bavorsko 2007-2013

Program je určen na podporu projektů zaměřených na rozvoj spolupráce mezi českými a bavorskými partnery v příhraničí obou států. Projekty by měly přispět k oživení území regionů a podpořit vzájemné sblížení obyvatel obou států v ekonomických, sociálních i kulturních oblastech. (Programový dokument, 2007, [online])

4.6.1 Dotační území

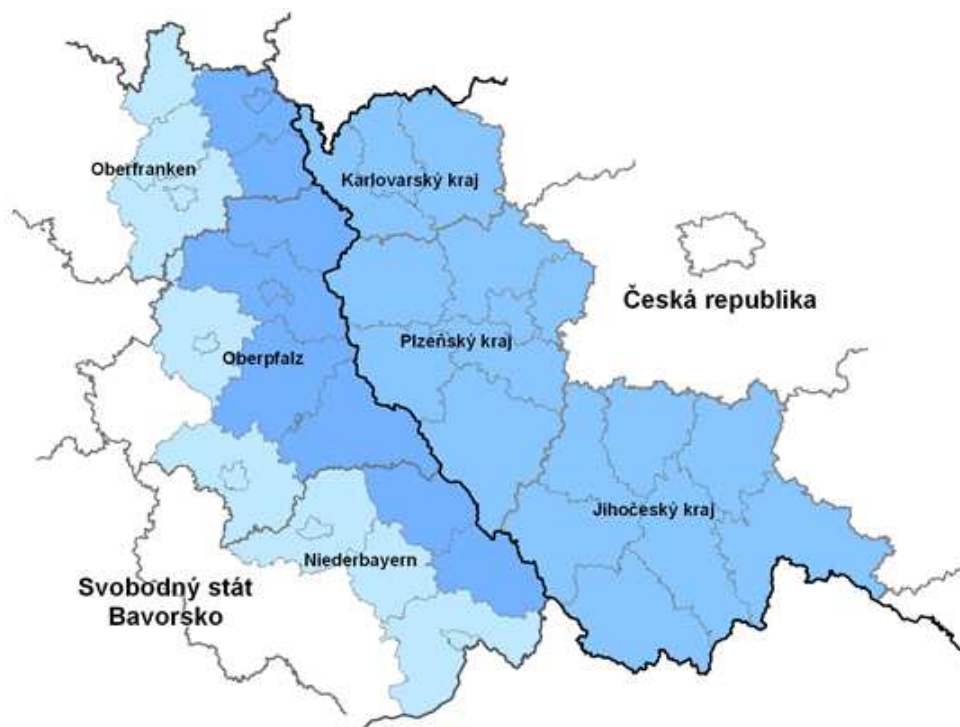
Rozhodnutím Evropské Komise C (2007) č. 6484 ze dne 20. 12. 2007 bylo určeno dotační území pro Program přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Bavorsko. (Programový dokument, 2007, [online])

Na českém území se program vztahoval na úrovni NUTS 3 na Karlovarský, Jihočeský a Plzeňský kraj bez využití pravidla flexibility. Na bavorském území dotační oblast zahrnovala zemské okresy Cham, Freyung-Grafenau, Hof, Neustadt an der Waldnaab, Regen, Schwandorf, Tischenreuth, Wunsiedel im Fichtelgebirge, statutární města Hof a Wieden (Horní Falcko). (Programový dokument, 2007, [online])

Bavorská strana využila možnosti rozšíření dotačního území podle pravidla flexibility, které je definované v článku 21 odst. 1 Nařízení (ES) 1080/2006 o zemské okresy Amberg – Sulzbach, Bayreuth, Deggensdorf, Kronbach, Kulmbach, Passau, Regensburg, Straubing–Bogen včetně měst Amberg, Bayreuth, Passau, Regensburg, Straubing. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2017)

Zahrnutím těchto území bylo dosaženo vyvážené česko-bavorské dotační oblasti. Celková rozloha česko-bavorského dotačního území byla 30 010, 57 km², českou část tvořilo území o rozloze 20 927 km², a bavorskou část území tvořila oblast o rozloze 9 083,27 km². (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2017)

Obrázek 4: Dotační území přeshraniční spolupráce ČR-Bavorsko

Zdroj: http://www.cil3.cz/preshranicni_spoluprace_cr_bavorsko.htm

4.6.2 Cíle programu

Strategickým cílem programu bylo posílení rozvoje českého a bavorského příhraničí jako společného a perspektivního životního, přírodního a hospodářského prostoru, posílení konkurenceschopnosti příhraniční oblasti a zlepšení udržitelnosti životních podmínek pro její obyvatele. Na rozdíl o programu přeshraniční spolupráce se Svobodným státem Sasko, byly k dosažení strategického cíle definovány dva specifické cíle realizované v prioritních osách. Prioritní osy byly dále členěny na devět oblastí podpory (bez technické pomoci spadající do PO 1). (Programový dokument, 2007, [online])

Prioritní osa 1 – „Hospodářský rozvoj, lidské zdroje a sítě“ byla zaměřena především na oblast trvale udržitelného hospodářského rozvoje a na oblast sociálního rozvoje v příhraničí. Cílem bylo zlepšit konkurenceschopnost ve všech oblastech hospodářství, podpořit podnikání a inovace včetně zlepšení výměny informací. Dalším cílem bylo vytvoření dobře fungujícího trhu práce včetně zajištění podpory celoživotního vzdělávání, zlepšení sociální soudržnosti a sociální integrace. Pro tuto prioritní osu byly určeny oblasti podpory:

1. „Hospodářská spolupráce a rozvoj ekonomického prostoru“ – podpora zahrnovala spolupráci například v oblasti výzkumu, vývoje, transferů technologií a know-how, o aktivit zaměřených na rozvoj malého a středního podnikání
2. „Cestovní ruch, volný čas a rekreace“ – podpora se týkala přeshraniční spolupráce v oblasti kulturní, přírodní a zdravotní turistiky, rekreace, spolupráce lázní a lázeňských míst, informačních a komunikačních technologií včetně řídicích a navigačních systému., dále oblasti zkvalitňování a rozšiřování infrastruktury pro cestovní ruch včetně nabídky produktů v oblasti cestovního ruchu a volnočasových aktivit a podpory činností určených na propagaci regionu (informační a propagační materiály)
3. „Profesní vzdělávání a trh práce“ – podpora se soustředila na rozvoj vzdělávacích opatření s přeshraničním dopadem, rozvoj profesní kvalifikace, kurzy v oblasti služeb, řemesel, obchodu, cestovního ruchu, ekologické výchovy, informačních a komunikačních technologií, opatření na podporu zaměstnanosti se zaměřením na rizikové skupiny (nezaměstnané ženy,

mládež, osoby se sníženou pracovní schopností apod.) včetně podpory kooperace institucí působících na trhu práce

4. „Výchova a všeobecné vzdělávání, věda, výzkum, kultura a sociální péče, civilní ochrana a ochrana před katastrofami“- zahrnovala podporu jazykového vzdělávání, výstavby a zlepšení přeshraniční infrastruktury určené pro výchovu a všeobecné vzdělávání, vytváření vícejazyčných učebních materiálů, vývoj společných učebních plánů a programů, výměny žáků, studentů, učitelů, kulturní nabídky institucí (muzea, kulturní střediska), podporu aktivit v oblasti zdravotní péče, protidrogové prevence, boj proti AIDS, podpora opatření v oblasti civilní ochrany – zpracování zásahových plánů apod.
5. „Sítě“ – oblast byla zaměřena na vytváření tematických sítí a společných regionálních organizací, podporu rozvoje institucionálních přeshraničních organizací (například euroregionů), dispoziční fond k podpoře malých projektů (také typu people-to-people) napříč všemi prioritními osami, prohloubení přeshraničních kontaktů. (Programový dokument, 2007, [online])

Prioritní osa 2 – „Rozvoj území a životního prostředí“ se soustředila na vytvoření předpokladů trvale udržitelného rozvoje česko-bavorské příhraniční oblasti pomocí zlepšení životního prostředí. Podpora rozvoje venkovského prostoru se byla zaměřena na rozvoj dopravních systémů a sítí, které by zlepšily dostupnost odlehlých oblastí a také zajistily lepší mobilitu obyvatelstva nebo na zkvalitnění informačních a komunikačních systémů. Operativní cíle prioritní osy byly definovány oblastmi podpory:

1. „Životní prostředí ochrana přírody“ – podpora se týkala rozsáhlých aktivit v oblasti ochrany přírody a životního prostředí, například opatření v oblasti druhové ochrany, ochrany biotopů, zlepšení ekosystémů vodních toků, protipovodňových opatření, rozvoje chráněných oblastí, sanací a revitalizací, výstavby a rekonstrukce zařízení využívaných v oblasti ochrany přírody, podpory systémů pro zásobování vodou a energiemi nebo systémů v oblasti odpadového hospodářství a odstraňování starých ekologických zátěží, hospodářského využití brownfields, podpory využívání ekologických postupů a alternativních zdrojů, výzkumu a vývoje v oblasti životního prostředí včetně podpory managementu, ekologické osvěty a monitoringu

2. „Územní plánování a rozvoj venkovského prostoru“ – oblast byla zaměřena na podporu regionálního rozvoje a územního plánování včetně koncepcí a studií týkajících se například využití území a venkovských oblastí prostřednictvím integrovaného venkovského rozvoje (scelování pozemků, regulace, péče o krajinu, podpora lesního hospodářství), rozvoje střediskových obcí nebo přírodních oblastí, dále na vytváření informačních systémů o území (přeshraniční databáze) atd.
3. „Doprava“ – zahrnovala podporu výstavby a zlepšení přeshraniční dopravní infrastruktury, ekologických forem dopravy, zlepšení dopravních systémů, zajištění návaznosti na dopravce včetně doprovodné infrastruktury a zařízení, opatření zlepšujících průchodnost a provoz na hraničních přechodech včetně technických a organizačních opatření optimalizujících odbavení na hranicích
4. „Výstavba a zlepšení přeshraničních komunikačních a informačních systémů a technologií“ – podporovala například informační systémy pro krizový management na krajské a místní úrovni. (Programový dokument, 2007, [online])

4.6.3 Zdroje financování programu a čerpání prostředků

Prostředky na zajištění programu česko-bavorské přeshraniční spolupráce v plánované výši **115 510 449 eur** byly poskytnuty z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF). Dotační sazby z prostředků EU byly určeny pro českou projektovou část v maximální výši 85 % způsobilých výdajů, pro bavorskou projektovou část byla určena sazba ve výši 70 % celkových způsobilých výdajů. Zbývající část nákladů byla hrazena, stejně jako v případě českosaské spolupráce, z národních rozpočtů jednotlivých států. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2017)

Podle konečného vyúčtování bylo v programovém období 2007 – 2013 navázáno celkem **108 608 697,01 eur**, což představovalo 94,02 % alokovaných prostředků. Rozdíl mezi alokací a skutečným čerpáním byl způsoben úsporou prostředků v průběhu realizace jednotlivých projektů. Původní odhad počítal s podporou 247 projektů, ale díky efektivnímu využití prostředků a velkému zájmu žadatelů bylo možné odhadovaný počet překročit o 20 %. Prostředky byly využity na realizaci celkem 300 projektů, které byly zdárně ukončeny a výdaje plně certifikovány. Z konečného počtu podpořených projektů

spadalo 211 projektů do Prioritní osy 1 a 89 projektů do Prioritní osy 2. Projekty podpořené v Prioritní ose 2 představovaly 30 % z celkového počtu projektů a tomuto podílu odpovídala i výše čerpaných prostředků, která tvořila 38 % z celkové hodnoty čerpání. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2017)

Nejvíce projektů realizovaných v Prioritní ose 1 bylo zahrnuto do oblasti podpory „Výchova a všeobecné vzdělávání, výzkum, kultura, zdravotnictví a sociální péče, civilní obrana a ochrana před katastrofami“. Celkem se jednalo o 119 projektů, které byly podpořeny celkovou částkou 24 893 684,59 eur. Další oblíbenou oblastí podpory byla oblast „Cestovní ruch, volný čas a rekreace“, ve které bylo realizováno celkem 60 projektů v celkové výši příspěvku 24 010 018, 37 eur. Celkem 20 projektů bylo zaměřeno na oblast civilní ochrany a ochrany před katastrofami. Nejmenší zájem, v porovnání s plánovanými hodnotami, byl o oblast podpory „Hospodářská spolupráce a rozvoj ekonomického prostoru“ (5 realizovaných projektů oproti 19 plánovaným) a o oblast „Profesní vzdělávání a trh práce“ (7 realizovaných projektů oproti 16 plánovaným). Do centra zájmu nositelů projektu se tedy výrazně dostaly tzv. „měkké“ tematické oblasti podpory, které byly do velké míry ovlivněny ekonomickým dopadem projektů a společnou bohatou historií regionů. Oblast profesního vzdělávání zůstala naopak ovlivněna stále přetrvávajícími velkými rozdíly obou zemí v oblasti vzdělávání a pracovních trhů. Celkem bylo v Prioritní ose 1 vyčerpáno **67 649 269,28 eur**. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2017)

V druhé prioritě programu bylo realizováno celkem 89 projektů zaměřených na rozvoj území a životního prostředí. Nejvíce projektů se týkalo přímo oblasti podpory „Životní prostředí a ochrana přírody, celkem se jednalo o 55 projektů (indikativní počet byl 36 projektů). V oblastech podpory „Doprava“ a „Územní plánování“ bylo uskutečněno shodně 15 projektů. Nejmenší zájem žadatelů byl o oblast podpory „Informace a komunikace“, ve které byly realizovány pouze 4 projekty. Celkem bylo v Prioritní ose 2 vyčerpáno **40 959 427,73 eur**. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2017)

U všech projektů byl hodnocený jejich vliv na životní prostředí. Z celkového počtu 300 realizovaných projektů bylo 239 projektů (80 %) zařazeno do kategorie „neutrální“, tedy mající žádný nebo nevýrazný negativní dopad na životní prostředí. Jako projekty

s „příznivým ekologickým dopadem byly označeny 22 projekty a 39 projektů bylo zaměřených především na životní prostředí. Všechny projekty také splnily povinná kritéria spolupráce z hlediska společné realizace a přípravy. Společné financování a společný personál splnila více jak polovina všech uskutečněných projektů. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2017)

Tabulka 8: Průměrná výše čerpaných prostředků na obyvatele dotačního území (v eur)

	Celkem za program	PO 1	PO 2
Čerpaná částka (v tis. eur)	108 609	67 650	40 959
Počet obyvatel dotačního území (v tis)	2 383		
Z toho: Bavorsko	904		
Česká republika	1 480		
A) Region soudržnosti Jihozápad	1 218		
Z toho: Jihočeský kraj	639		
Plzeňský kraj	579		
B) Karlovarský kraj	296		
Průměrná výše čerpání na obyvatele dotačního území (v eur)	45,60	28,40	17,20
A) Průměrná částka čerpání RS Jihozápad (v tis. Kč)	55 541	34 591	20 950
Z toho: Jihočeský kraj	29 138	18 148	10 991
Plzeňský kraj	26 402	16 444	9 959
B) Karlovarský kraj	13 498	8 406	5 091

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2017, vlastní zpracování,

4.6.4 Programové období 2014-2020

V programu přeshraniční spolupráce mezi Českou republikou a Svobodným státem Sasko došlo v novém, respektive právě probíhajícím programovém období, k transformaci oblastí podpory. Nově byly stanoveny 4 prioritní osy dále dělené na konkrétně zaměřená opatření. (Centrum pro regionální rozvoj, 2019, [online])

Prioritní osa 1 – „Podpora přizpůsobení se změně klimatu, předcházení rizikům a řízení rizik“. Předkládané projekty by měly být zaměřené na koncepční protipovodňovou ochranu, přeshraniční investice do speciálního vybavení a technik, na vybudování společných informačních systémů a komunikačních platforem, realizaci společných cvičení, odbornou přípravu a školení, podporu práce s mládeží, aj. (Centrum pro regionální rozvoj, 2019, [online])

Prioritní osa 2 – „Zachování a ochrana životního prostředí a podpora účinného využívání zdrojů“ by měla být určena na přeshraniční opatření směřující ke zlepšení kvality podzemních i povrchových vod v přeshraničních povodích. Dále jsou podporovány investice do zachování, propagace a rozvoje kulturního a přírodního dědictví, cestovního ruchu včetně rozvoje turistické infrastruktury a s tím související dopravní infrastruktury, společné plánování, přeshraniční management a realizaci společných opatření v oblasti ochrany přírody a životního prostředí, péče o krajinu, ochrany půdy a lesů včetně biotopů, biodiverzity a sítě NATURA 2000. (Centrum pro regionální rozvoj, 2019, [online])

Prioritní osa 3 – „Investice do vzdělávání, odborné přípravy a odborného výcviku k získávání dovedností a do celoživotního učení. Jedná se například o podporu projektů zaměřených například na předškolní vzdělávání, jazykovou výuku, na zlepšení environmentálního a ekologického povědomí, budování a rozšiřování akademických kooperačních sítí nebo na podporu mobility. (Centrum pro regionální rozvoj, 2019, [online])

Prioritní osa 4 – „Posilování institucionální kapacity veřejných orgánů a zúčastněných stran a přispívání k účinné veřejné správě“ především podporuje kooperaci v oblastech společenského života, tedy například v oblasti bezpečnosti, veřejné správy a práva, veřejné osobní dopravy nebo v oblasti regionálního plánování a rozvoje. Do této prioritní osy také spadá společný fond malých projektů

V současné době je schváleno a realizováno přibližně 133 projektů rovnoměrně ve všech prioritních osách a celková výše způsobilých výdajů je 173,3 tis. eur. Podle zkušeností z předchozích období se dá očekávat masivní nárůst žádostí o podporu v závěru období a to i přes poměrně značnou administrativní náročnost a delší dobu zpracování potřebných náležitostí projektů. (Centrum pro regionální rozvoj, 2019, [online])

V programu přeshraniční spolupráce s Bavorskem byly pro nové programové období také stanoveny čtyři prioritní oblasti – výzkum, technologický rozvoj a inovace; ochrana životního prostředí a účinné využívání zdrojů; investice do dovedností a vzdělávání; udržitelné sítě a institucionální spolupráce. Nedílnou součástí je i oblast podpory zahrnující technickou pomoc. Celkově byla pro toto období určena částka ve výši 103,4 mil. eur, která byla rozdělena mezi jednotlivé prioritní osy. Nejvíce prostředků bylo určeno pro

oblast životního prostředí, celkem se jedná o 38,4 % z celkové alokace programu. Téměř 30% alokovaných prostředků bude směřováno do institucionální podpory a udržitelných sítí. Nejmenší částku mají k dispozici projekty v oblasti investic do dovedností a vzdělání. (Cíl EUS, 2015, [online])

U obou programů přeshraniční spolupráce byly cíle a priority stanovené pro nové období vybrány tak, aby především podpořily integraci regionů a rozvoj příhraničních oblastí při zachování udržitelného rozvoje, ale také aby zapadaly do rámce evropské kohezní politiky a odpovídaly cílům Strategie Evropa 2020. (Cíl EUS, 2015, [online])

5 Zhodnocení

Cílem diplomové práce bylo posouzení dvou programů přeshraniční spolupráce, které jsou realizovány subjekty České republiky a partnerských zemí Svobodného státu Sasko a Svobodného státu Bavorsko. Porovnání na úrovni NUTS 2 poskytuje možnost srovnání rozdílů obou regionů soudržnosti nejen z hledisek ekonomických, sociálních a kulturních, ale také z hlediska zaměření cílů podpory v jednotlivých prioritních osách nebo konečného čerpání prostředků.

Specifikem je pozice Karlovarského kraje, který jako součást regionu soudržnosti Severozápad má možnost čerpat prostředky v rámci programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Sasko a současně spadá do dotačního území programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Bavorsko. Není to ovšem ojedinělý případ, stejnou pozici má také kraj Jihočeský, který je součástí regionu soudržnosti Jihozápad a mimo programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Bavorsko může získat podporu z prostředků EU v rámci programu přeshraniční spolupráce s Rakouskem Pro zajímavost, porovnáním průměrných částek čerpání připadajících na jednoho obyvatele dotačního území, byl v případě Karlovarského kraje zjištěn vyšší finanční přínos z projektů přeshraniční spolupráce se Svobodným státem Sasko (56,90 eur na osobu) oproti spolupráce se Svobodným státem Bavorsko (45,60 eur na osobu).

Oba hodnocené programy byly komplementární s ostatními programy přeshraniční spolupráce v rámci evropské územní kooperace a byly zaměřeny na široké spektrum oblastí. Společným cílem všech programů bylo dosáhnout rozšíření mnohostranné kooperace, integrace a zajištění vyváženého rozvoje Společenství.

Podle konečného vyhodnocení se podařilo v obou programech vyčerpat prostředky z více jak 94 % celkových alokovaných částek, což je velmi pozitivní výsledek. Stejně tak byly téměř ve všech indikátorech překročeny plánované hodnoty a prostředky podpory byly využity efektivněji a na více projektů. Velmi prozíravým řešením se ukázaly přesuny mezi prioritními osami, které byly provedeny především v rámci programu ČR – Sasko na základě aktuální potřeby řešit dopady vzniklé povodněmi v roce 2010. Velkým pozitivem

byla skutečnost, že zájem o realizaci projektů nebyl nepříznivě ovlivněn zavedením principu Lead partnera, který kladl na nositele projektu poměrně velkou administrativní zátěž i když ve výsledku přispěl k zřehlednění celého procesu.

Program přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Sasko byl na rozdíl o Česko - bavorské spolupráce rozdělen na tři prioritní oblasti, i když očekávané efekty se týkaly identických oblastí rozvoje regionu – lidských zdrojů, sociokulturního rozvoje, hospodářského rozvoje, ochrany životního prostředí, péče o krajinu, rozvoje infrastruktur, odpadového a vodního hospodářství. V rámci programu byly zohledněny především aspekty hospodářského, ekologického a sociálního udržitelného rozvoje regionu. Jednotlivé prioritní oblasti potom odpovídaly výše uvedeným cílům. Prioritní osa 1 tak podporovala především sociální rozvoj, Prioritní osa 2 se soustředila na podporu hospodářského rozvoje a v Prioritní ose 3 byla hlavním cílem ochrana životního prostředí. Alokace prostředků do jednotlivých os víceméně odpovídala konečnému využití, protože největší zájem byl o podporu v Prioritní ose 1 – Rozvoj rámcových společenských podmínek v dotačním území. Projekty realizované v jednotlivých oblastí podpory této prioritní osy tematicky odpovídají bodům SWOT analýzy v potřebě rozvoje infrastruktur a lidských zdrojů (slabé stránky) a v oblasti bezpečnosti záchranných služeb, ochrany před katastrofami (příležitosti). Dodatečná oblastí podpory určená na odstranění škod způsobených povodněmi byla časově omezená do konce roku 2011 a i přesto v ní bylo uskutečněno 11 projektů – tematicky tato oblast odpovídá bodu SWOT analýzy v oblasti příležitostí pro předcházení rizik v protipovodňové ochraně

Mezi zajímavé projekty realizované v Prioritní ose 1 patřil například projekt „Požární a ostatní bezpečnost obyvatel v oblasti Centrálního Krušnohoří“. Projekt přispěl velkou měrou k vytvoření kvalitnějších podmínek pro provádění rychlejších a efektivnějších zásahů při požárech a ostatních mimořádných událostech, například zásahové činnosti při dopravních nehodách v bezprostředním čase po nehodové události, který je v mnoha případech rozhodujícím kritériem pro záchranu lidského života. V rámci projektu byla vybudována požární zbrojnice, sklad materiálu a uskutečněno několik hasičských cvičení.

Zaměření druhé prioritní oblasti na rozvoj hospodářství a cestovního ruchu zaujalo nejvíce žadatelů o podporu projektů. v rámci celého programu. Projekty realizované

v oblasti podpory cestovního ruchu odráží velký význam této sféry činností pro dotační oblast a také pozitivní odezva mezi širokou veřejností potvrzuje jejich dosavadní dobrou kvalitu. Příkladem zajímavého projektu je „Cargo Gallery“, což byl projekt, který přispěl k rozšíření kulturně – turistické nabídky v labském údolí. Stará nákladní loď byla v Děčíně zrestaurována a přestavěna na interaktivní multimediální prostor a v rámci plavby po Labi na trase Děčín – Bad Schandau nyní symbolicky spojuje obě země. Prostor je využíván pro umělecké soutěže, výstavy, workshopy apod. Tematicky odpovídá zaměření projektu bodu SWOT analýzy v příležitostech pro rozšíření nabídky služeb v oblasti cestovního ruchu.

Prioritní oblast 3 byla zaměřena přímo na zlepšení situace přírody a životního prostředí. Přestože do této oblasti bylo alokováno nejméně prostředků, podle vyhodnocení programového období je realizace prioritní osy pozitivní. Projekty byly nejvíce zaměřeny na oblast podpory týkající se kooperace v ochraně klimatu, lesů a přírody, péče o krajinu nebo odpadového hospodářství. Tematicky se tyto projekty shodují s body SWOT analýzy uvedených ve slabých stránkách, příležitostech i hrozbách. Jak projekty v oblasti protipovodňové ochrany, vodního hospodářství a vodních staveb, tak projekty zaměřené na ochranu vodních toků, získaly velmi kladné hodnocení za kvalitu a podporu udržitelnosti.

Jednalo se o projekty „Čisté vody horního Krušnohoří, německo-český projekt odvádění a čištění odpadních vod“ a „Čisté vody horního Krušnohoří – výstavba společných opatření k likvidaci odpadních vod v hraničním regionu účelového vodohospodářského sdružení Oberes Zschopau und Sehmatal“. Oba projekty přispěly významně k překročení indikátoru „počet uživatelů vodních obslužných zařízení, která vznikla společným projektem“, který byl plánovaný pro přibližně 300 uživatelů na obou stranách hranice, ale podle konečného hodnocení je dosaženo počtu 3 450 uživatelů. Dalším významným projektem je VODAMIN, který je zmíněn v kapitole 4.4.4.

Mezi další zajímavé projekty patří také revitalizace rašelinišť v oblasti Hory Sv. Šebestiána. V rámci projektu bylo opětovně zamokřeno 13 rašelinných útvarů, odstraněny odvodňovací příkopy a nově vybudovány dřevěné hráze vyplněné rašelinou. Opatření měla přispět k obnovení akumulace rašeliny a tím k autogenní regeneraci rašelinišť a také k prodloužení prodlevy vody v oblasti rašelinišť.

I konečná hodnocení Programu přeshraniční spolupráce ČR – Bavorsko byla velmi pozitivní a potvrdila přínos evropské a regionální nadhodnoty této formy kooperace, která je realizátory projektů ceněna a uznávána. Dobré zkušenosti z minulých období pozitivně ovlivnily poptávku žadatelů ve sledovaném období a výsledky jistě podpoří zájem v obdobích dalších. Počet projektů, které splnily kritéria společné spolupráce a společného personálu svědčí o intenzivní spolupráci bavorských a českých subjektů i v poměrně citlivých oblastech financování a personálního zapojení.

Podle počtu projektů realizovaných v jednotlivých prioritních osách je možné konstatovat, že největší zájem byl o projekty spadající pod specifický cíl „zajištění trvale udržitelného hospodářského a sociálního rozvoje“.

Projekty realizované v Prioritní ose 1, v oblasti podpory „Výchova a všeobecné vzdělávání, výzkum, kultura, zdravotnictví a sociální péče, civilní ochrana a ochrana před katastrofami“, reflektují body SWOT analýzy (slabé stránky) týkající se nedostatečné jazykové vybavenosti nebo nedostatku možností v oblasti celoživotního vzdělávání. Poměrně velký počet projektů byl zaměřený na podporu aktivit v oblasti civilní ochrany a ochrany před katastrofami. Tyto projekty se svým zaměřením tematicky vztahovaly k „příležitostem“ uvedeným ve SWOT analýze, konkrétně k bodu – budování efektivních systémů protipovodňové ochrany včetně oblasti týkající se IZS.

Projekty zaměřené na oblast cestovního ruchu potvrzují skutečnost, že i v tomto dotačním území se jedná o profilující odvětví s rostoucím významem pro region., což platí zejména pro lázeňství a aktivity typu wellness. Zásadním faktorem podporujícím zájem o tuto oblast podpory je bezesporu velká atraktivita krajiny, zejména velké množství historických a přírodních památek a pozoruhodností. Zaměření projektů se tak tematicky vztahuje ke slabým stránkám uvedeným ve SWOT analýze pod bodem zmiňujícím nedostatečnou turistickou infrastrukturu včetně nedostatečné nebo méně kvalitní nabídky služeb i produktů v oblasti cestovního ruchu. Příkladem úspěšného projektu je vybudování integrované přeshraniční cyklostezky Wunsiedel – Sel – Aš, jejíž součástí je i několik zrekonstruovaných mostů spojujících území obou zemí.

Poměrně malý zájem byl o podporu aktivit vztahujících se k trhu práce, konkrétně k profesnímu vzdělávání, což je zdůvodňováno rozdílnými vzdělávacími systémy obou zemí. Této oblasti by v příštích obdobích měla být zcela jistě věnována větší pozornost a podpora.

V druhé prioritní oblasti byly realizovány projekty zaměřené na stav životního prostředí a územní rozvoj. Zaměření projektů se tematicky se vztahovalo k bodům SWOT analýzy ve všech oblastech týkajících se životního prostředí – využití příležitostí pro zlepšení stavu přírody a snižování rizik vyplývajících ze současného a budoucího stavu životního prostředí. Nejvíce projektů bylo realizováno v oblasti podpory „Životní prostředí a ochrana přírody“. Příkladem může být projekt „Příroda spojuje – Sv. Linhart“, který přispěl k posílení odborné komunikace v záležitostech ochrany přírody a krajiny a lesní pedagogiky. V rámci tohoto projektu byla vybudována obora pro divokou zvěř, dále stanoviště a odpočívadlo s informačními tabulemi pro návštěvníky tohoto ekosystému. Sféru environmentálního vzdělávání podpořil projekt „Muzeum historie lesa v St. Oswald“, který obnovenou expozicí přiblížil historii přírody Šumavy a Bavorského lesa, její využití a kulturní tradice oblasti. Veřejnosti asi nejnámější je projekt „Výzkum ekologie rysa ostrovida a srnce obecného v horském ekosystému“, který monitoroval stav populace rysa evropského zařazeného mezi druhy ohrožené vymřením. V oblasti podpory týkající se dopravy stojí za pozornost projekt „Zelené autobusy“ zaměřený na zlepšení systému veřejné regionální dopravy na území Národního parku Šumava. Spoje dlouhodobě přispívají ke snížení individuální motorizované dopravy a současně k zajištění vzájemné návaznosti spojů s bavorským systémem místní dopravy, například prostřednictvím přeshraničních jízdenek. Návštěvníci tak mohou využít dostupnosti hraničních přechodů bez použití osobních automobilů.

Oblast podpory týkající se informací a komunikace byla zastoupena čtyřmi projekty. Například byl realizován projekt „Česko – bavorský archivní průvodce“, který rozšířil stávající internetový portál www.potrafontium.eu o dvoujazyčnou databázi umožňující přístup k historickým dokumentům v českých a bavorských archivech.

Všechny podpořené projekty v obou programech výrazně přesahovaly okruh bezprostředních příjemců, užitek z projektů mělo nejen obyvatelstvo celého hraničního

regionu, ale také návštěvníci, kteří pohraničí využili pro své pobyty. Programy tak významně přispěly ke zlepšení situace obyvatel ve společném pohraničí a k rozvoji společného životního, přírodního a hospodářského prostoru a splnili strategické cíle určené v programových dokumentech.

Přestože se jednalo o stejný typ meziregionální kooperace, oba programy dokázaly zohlednit specifické potřeby dotačních oblastí, například větší rozsah ekologických zátěží včetně ostatních strukturálních disparit regionu soudržnosti Severozápad a potenciál krajiny pro oblast cestovního ruchu v regionu soudržnosti Jihozápad a promítnout tyto vlivy do zaměření oblastí podpory.

I v dalších programových obdobích se očekává zájem o podporu projektů v rámci přeshraniční spolupráce a definované oblasti podpory směřují k zajištění vyváženého rozvoje regionů. Nositelé projektů by měli více zaměřovat pozornost na oblasti, které v současném programovém období nebyly plně pokryty. Zejména se jedná o oblast vzdělávání nebo oblast dopravní infrastruktury v případě spolupráce České republiky a Svobodného státu Sasko a oblast hospodářské spolupráce a rozvoje ekonomického prostoru v případě spolupráce s Bavorskem.

6 Závěr

Diplomová práce se věnovala zhodnocení významu přeshraniční spolupráce v rámci kohezní politiky z pohledu dvou poměrně výrazně rozdílných dotačních území České republiky na jedné straně a Svobodného státu Sasko a Svobodného státu Bavorsko na straně druhé.

Z uvedeného hlediska byla porovnávána území na úrovni NUTS 2, nicméně v praktické části diplomové práce jsou uvedeny také vybrané parametry vztahující se k jednotlivým krajům tvořícím tyto hodnocené regiony soudržnosti, s cílem lépe vystihnout jejich rozdíly.

Na základě zpracovaných SWOT analýz pro jednotlivé regiony soudržnosti lze konstatovat, že poměrně velká část regionálních disparit je identická a je nezbytné se na jejich zmírnění v průběhu dalších programových obdobích ještě více zaměřit. Výraznou pomocí je vytváření společných databází a monitoringu včetně zefektivnění administrativních procesů, i když tato oblast má ještě mnoho „bílých“ míst.

I přes některá negativní zjištění lze konstatovat, že programy přeshraniční spolupráce jsou ve výsledku hodnoceny jako velmi úspěšné, což potvrzuje i dosažené čerpání celkové alokace prostředků. Prostředky byly vždy využity efektivně, například i díky přesunům mezi jednotlivými prioritními osami nebo díky opětovnému využití uspořené prostředků na realizaci dalších projektů. Pozitivní dopad projektů realizovaných v rámci přeshraniční spolupráce na rozvoj regionů obou zúčastněných zemí je tedy nesporný. Do budoucna lze očekávat stále rostoucí zájem o tuto formu spolupráce. Současně však také bude nutné přijmout i další změny, které by měly zajistit ještě efektivnější a pružnější fungování celého systému a zrychlit schvalovací procesy při zachování potřebné a očekávané kvality. V dalším programovém období pomohou projekty přeshraniční spolupráce ještě více zlepšit situaci v regionech a přispět ke kvalitnímu společnému životnímu, přírodnímu a hospodářskému prostoru.

7 Seznam použitých zdrojů

EVROPSKÁ KOMISE, 2014. *Politiky Evropské unie: Regionální politika*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, ISBN 978-92-79-41284-4

GALVASOVÁ, Iva a kol. 2007. *Spolupráce obcí jako faktor rozvoje*. Brno: Georgetown. ISBN 978-80-86251-20-2. ISSN 80-251-20-9.

JETMAR, Marek, 2007. *Cestovní ruch v příhraničních oblastech*. Praha: Vysoká škola hotelová v Praze 8. ISBN 978-80-86578-65-1.

KREJČÍ, Tomáš. *Regionální rozvoj: teorie, aplikace, regionalizace*. V Brně: Mendelova univerzita, 2010. ISBN 978-807-3754-143.

LUKÁŠKOVÁ, Eva, Eva HOKE a Marek TOMAŠTÍK. *Strukturální politika*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta logistiky a krizového řízení, 2011. ISBN 978-80-7454-116,2.

MAREK, Dan a Michael J. BAUN, 2010. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-87029-89-3.

MAREK, Dan a Tomáš KANTOR. *Příprava a řízení projektů strukturálních fondů Evropské unie*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-13-8.

MATES, Pavel a René WOKOUN. *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*. Praha: Prospektrum, 2001. ISBN 80-7175-100-6.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Závěrečná zpráva Program Cíl 3 - program přeshraniční spolupráce Česká republika - Svobodný stát Bavorsko 2007-2013*. 2017. 49 s

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Závěrečná zpráva Program Cíl 3 / Ziel 3 na podporu přeshraniční spolupráce 2007-2013 mezi Českou republikou a Svobodným státem Sasko*. 2017. 106 s

WOKOUN, René, 2006. *Strukturální fondy a obce I*. Praha: ASPI. ISBN 80-7357-138-2

ZAHRADNÍK, Petr. *Kohezní politika Evropské unie*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-527-5.

ZICH, František, 2007. *Přeshraniční vlivy v českém pohraničí: (přeshraniční spolupráce v pohraničí jako evropeizace zdola?)*. V Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. ISBN 9788070449318.

Internetové zdroje

AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR. Natura 2000. [online]. 2006, [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: http://www.ochranaprirody.cz/uzemni-ochrana/natura-2000/http://www.nature.cz/natura2000-design3/web_lokality.php?cast=1804&akce=seznam&quickfilter=11&show_all=0

BUSINESSINFO. *Regionální uspořádání*. [online]. 2009, [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/regionální-usporadani-a-regiony-1862.html>

CENTRUM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ ČR. *Program přeshraniční spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika 2014 – 2020*. [online]. 2019, [cit. 2019-11-03]. Dostupné z WWW: <https://www.crr.cz/eus/obdobi-2014-2020/interreg-v-a-svobodny-stat-sasko-ceska-republika-2014-2020/>

CENTRUM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ ČR. *Cíl3 – Evropská územní spolupráce*. [online]. 2009, [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <http://www.cil3.cz/historie.htm>

CENTRUM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ ČR. *Cíl3 – programové období 2007-2013*. [online]. 2019, [cit. 2019-09-30]. Dostupné z WWW: <https://www.crr.cz/eus/cil-3-2/>

CÍL EUS Česká republika – Svobodný stát Bavorsko. *Program přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Bavorsko Cíl EUS 2014 – 2020*. [online]. 2015, (PDF). [cit. 2019-11-03]. Dostupné z WWW: https://www.by-cz.eu/fileadmin/user_upload/interreg/dokumente_CZ/Kooperationsprogramm_CZ_2.Version.pdf

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Časové řady kraje*. [online]. 2019, [cit. 2019-09-18]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/xu/okres_karlovyi_vary

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Časové řady kraje*. [online]. 2019, [cit. 2019-09-18]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/xu/okres_usti_nad_labem

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Časové řady za region soudržnosti Jihozápad*. [online]. 2018, [cit. 2019-10-12]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/xp/casove-rady-za-region-soudrznosti-jihozapad>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Časové řady za region soudržnosti Severozápad*. [online]. 2019, [cit. 2019-09-18]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/xu/casove-rady-za-region-soudrznosti-severozapad>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Databáze demografických údajů za vybraná města ČR*. [online]. 2019, [cit. 2019-10-12]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demograficky-udaju-za-vybrana-mesta-cr>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Ekonomické subjekty. Veřejná databáze. Vlastní výběr.* [online]. 2019, [cit. 2019-09-20]. Dostupné z WWW: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=uziv_dotaz#k=5&pvokc=99&uroven=20&w=-vlastni_zpracovani

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Jihočeský kraj. Časové řady.* [online]. 2019, [cit. 2019-11-05]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/xk/casove_rady

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Jihočeský kraj. Časové řady za jednotlivé okresy.* [online]. 2019, [cit. 2019-11-05]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/xk/casove_rady-za-jednotlive-okresy

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Jihočeský kraj. Charakteristika kraje.* [online]. 2019, [cit. 2019-10-30]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/xk/charakteristika_kraje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Karlovarský kraj. Cestovní ruch* [online]. 2019, [cit. 2019-09-18]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/16-cestovni-ruch>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Karlovarský kraj. Nezaměstnanost* [online]. 2019, [cit. 2019-09-18]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/g-nezamestnanost-n395yhobqy>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Karlovarský kraj. Zaměstnanost* [online]. 2019, [cit. 2019-09-18]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/xk/zamestnanost-xk;>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Klasifikace CZ NUTS.* [online]. 2014, [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/czso/3_klasifikace_cz_nuts_nuts_2004

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Klasifikace územních statistických jednotek.* [online]. 2014, [cit. 2019-09-18]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_uzemnich_statistickyh_jednotek_-cz_nuts-2011

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Meziokresní srovnání Karlovarský kraj* [online]. 2015, [cit. 2019-09-18]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/xk/meziokresni_srovnani_okr

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Meziokresní srovnání Ústecký kraj* [online]. 2019, [cit. 2019-09-18]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/xu/meziokresni_srovnani_okr

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Plzeňský kraj. Časové řady kraje.* [online]. 2019, [cit. 2019-10-30]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/xp/casove-rady-za-plzensky-kraj>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Plzeňský kraj. Časové řady za jednotlivé okresy.* [online]. 2019, [cit. 2019-10-30]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/xp/casove-rady-za-jednotlive-okresy>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Plzeňský kraj. Charakteristika kraje*. [online]. (PDF). 2019, [cit. 2019-10-30]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/documents/11252/17840049/charakteristika_kraj.pdf/69b5df83-6174-4024-871c-6ae89d2c474b?version=1.7

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Počet a věkové složení obyvatel k 31.12. Veřejná databáze* [online]. 2019, [cit. 2019-09-18]. Dostupné z WWW: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&katalog=31737&pvo=DEM01D>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Seznam euroregionů v příhraničních oblastech ČR*. [online]. 2019, [cit. 2019-09-18]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/xu/seznam_euroregionu_v_prihranicnich_oblastech_cr

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Ústecký kraj. Časová řada ORP Rumburk* [online]. 2019, [cit. 2019-09-25]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/xu/orp_rumburk

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Ústecký kraj. Charakteristika kraje*. [online]. (PDF). 2019, [cit. 2019-09-25]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/documents/10180/61165702/33008518chcz.pdf/b25e327b-9b81-4828-ae44-dce10771f305?version=1.3>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Ústecký kraj. Meziokresní srovnání* [online]. 2019, [cit. 2019-09-25]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/xu/aktualne>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vybrané ukazatele podle regionu soudržnosti*. [online]. 2019, [cit. 2019-09-18]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/xk/vybrane-ukazatele-podle-regionu-soudrznosti-nuts2-v-ceske-republice>

DOTACE EU. *Evropské fondy v ČR* [online]. [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <https://www.dotaceeu.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/Programove-obdobi-2007-2013/Programy-2007-2013>

DOTACE EU. *Informace o fondech* [online]. [cit. 2019-04-09]. Dostupné z WWW: <https://www.dotaceeu.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/Informace-o-fondech>

DOTACE EU. *Národní strategický referenční rámec* [online]. [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <https://www.dotaceeu.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/Programove-obdobi-2007-2013/Narodni-strategicky-referencni-ramec>

EUROPEAN COMMISSION. *European Agricultural Fund for Rural development* [online]. [cit. 2019-05-12]. Dostupné z WWW: https://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020_en

EUROPEAN COMMISSION. *European Cohesion Fundt* [online]. [cit. 2019-05-12]. Dostupné z WWW: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/cohesion-fund/

EUROPEAN COMMISSION. *European Maritime and Fisheries Fundt* [online]. [cit. 2019-05-12]. Dostupné z WWW: <https://ec.europa.eu/fisheries/cfp/emff/>

EUROPEAN COMMISSION. *European Regional Development Fund* [online]. [cit. 2019-04-09]. Dostupné z WWW: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/erdf/

EUROPEAN COMMISSION. *European Social Fund* [online]. [cit. 2019-05-12]. Dostupné z WWW: <https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=en/>

EUROSKOP. *Regionální politika* [online]. 2018 [cit. 2019-04-09]. Dostupné z WWW: <https://www.euroskop.cz/8948/sekce/regionalni-politika>

EVROPSKÁ KOMISE. *Evropské strukturální fondy* [online]. [cit. 2019-04-09]. Dostupné z WWW: https://ec.europa.eu/regional_policy/cs/funding/

EVROPSKÁ KOMISE. *Regionální politika*, [online]. [cit. 2019-04-09]. Dostupné z WWW: https://ec.europa.eu/regional_policy/cs/policy/what/history/

EVROPSKÁ KOMISE. *Větší růst a více pracovních míst díky novému zaměření politiky soudržnosti EU: reforma v 10 bodech* [online], 2013. Brusel [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/MEMO_13_1011

GREMLIČKA, Tomáš, 2008. *Strategické plánování*. In: *Občanská společnost* [online]. [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=1921880>

Informační portál Karlovarského kraje. *Karlovarský kraj*. [online]. 2019, [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <http://www.kr-karlovarsky.cz/samosprava/Stranky/karlov-kraj.aspx>

KARLOVARSKÝ KRAJ. *Průmysl a služby*. [online]. 2019, [cit. 2019-09-20]. Dostupné z WWW: <http://www.karlovyvary-region.eu/cz/o-karlovarskem-kraji/prumysl-a-sluzby-7217>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Regionální a přeshraniční spolupráce*. [online]. [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/regionalni_a_preshranicni_spoluprace/preshranicni_spoluprace_1/index.html

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA. *Přeshraniční spolupráce. Prezentace*. [online]. (PDF). [cit. 2019-09-30]. Dostupné z WWW: http://www1.osu.cz/home/Rumpel/JEAN%20MONET/Prezentace/Preshranicni_spoluprace_Wilam.pdf

Programový dokument Cíl 3/ Ziel 3 Programu na podporu přeshraniční spolupráce 2007-2013 mezi Českou republikou a Svobodným státem Bavorsko. [online]. 2007. (PDF). [cit. 2019-09-25]. Dostupné z WWW: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mmr/strategie/operacni-program-preshranicni-spoluprace-ceska-republika-bavorsko?typ=download>

Programový dokument Cíl 3/ Ziel 3 Programu na podporu přeshraniční spolupráce 2007-2013 mezi Českou republikou a Svobodným státem Sasko. [online]. 2007. (PDF). [cit. 2019-09-25]. Dostupné z WWW: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mmr/strategie/operacni-program-preshranicni-spoluprace-ceska-republika-sasko?typ=download>

REGIONÁLNÍ ROZVOJ. *Aktéři regionální politiky*. [online]. [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/akteri-regionalni-politiky.html>

REGIONÁLNÍ ROZVOJ. *Regiony*. [online]. [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/akteri-regionalni-politiky.html>

REGIONÁLNÍ ROZVOJ. *Základní legislativa* [online]. [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/zakladni-legislativa-regionalni-politiky-v-cr.html>

ROP JIHOZÁPAD. *Regionální operační program NUTS2 Jihozápad pro období 2007-2013: Dokument Regionální operační program NUTS2 Jihozápad v Čj. Verze 6 schválená VRR dne 13. října 2015*. [online]. (PDF). 2015, [cit. 2019-09-30]. Dostupné z WWW: <http://www.rr-jihozapad.cz/?menu=rop-jihozapad&art=programove-dokumenty>

ROP SEVEROZÁPAD. *Regionální operační program NUTS2 Severozápad pro období 2007-2013: Dokument Regionální operační program NUTS2 Severozápad – verze 4 schválená Evropskou komisí dne 13. října 2015*. [online]. (PDF). 2015, [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: http://www.nuts2severozapad.cz/wpcontent/uploads/2015/10/150609_ROP_SZ_cista_public.pdf

ÚŘAD VLÁDY ČR. *Strategie Evropa 2020* [online], [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/strategie-evropa-2020-78695/>

ÚŘAD VLÁDY ČR. *Strategie Evropa 2020* [online], [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/cr/eu-2020-a-cr-78696/>

ÚSTECKÝ KRAJ. *Vodamin – projekt na zajištění kvality vody*. [online]. 2011, [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: https://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1659272&n=vodamin%2Dprojekt%2Dna%2Dzajisteni%2Dkvality%2Dvody&p1=204810

8 Přílohy

1 Rozdílná krajina v regionu soudržnosti Severozápad

Obrázek 5: Jezero Matylda – Mostecko

Zdroj: <https://www.novinky.cz/cestovani/clanek/krusnohori-z-ptaci-perspektivy-autodrom-i-mesicni-krajina-uz-patri-pod-unesco-40291966>

Obrázek 6: Měsíční krajina na Mostecku, památka UNESCO

Zdroj: <https://www.novinky.cz/cestovani/clanek/krusnohori-z-ptaci-perspektivy-autodrom-i-mesicni-krajina-uz-patri-pod-unesco-40291966>

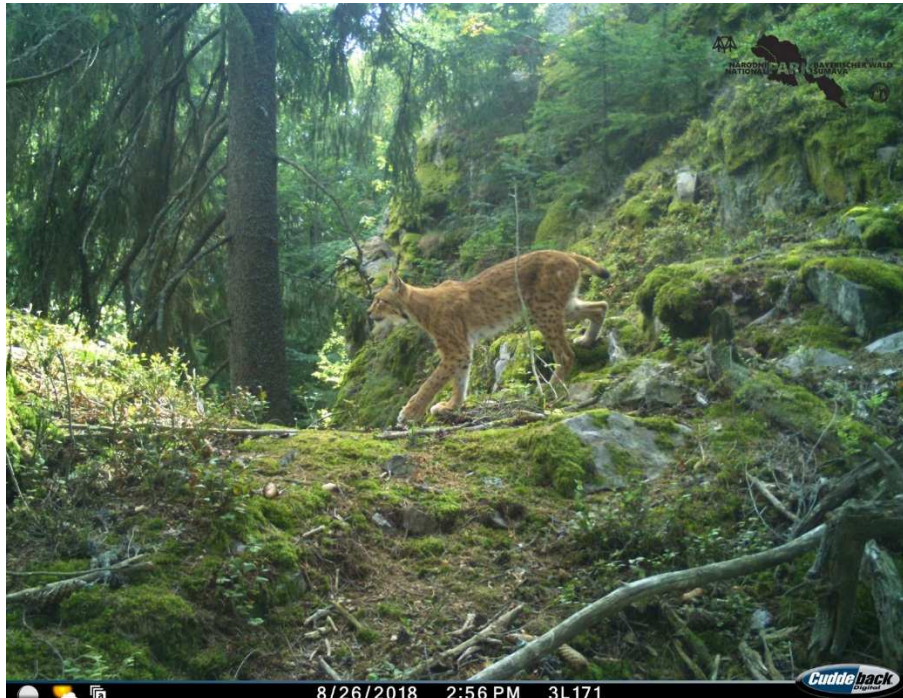
2 Krajina v regionu soudržnosti Jihozápad

Obrázek 7: Holašovice, selské baroko, památka UNESCO, Jihočeský kraj

Zdroj: http://www.holasovice.eu/data/editor/92cs_1.jpg?gcm_date=1573304294

3 RS Jihozápad – ochrana přírody a krajiny

Obrázek 8: Rys obecný na Šumavě

Zdroj: http://www.regionplzen.cz/uws_images/firmy/049557/clanky/rysu-na-sumave-pribyva.-potvrzují-to-fotky-148409/2018-08-matyl-da-stale-zije-2_47108_plzensko_h.jpg